ମଲ୍ଲ - ଗନ୍ଧ

ସଂଘ ଲାଇବ୍ରେରୀ
ନଂ ୨/୫୭
ତା ....

ଏକ

ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି, ଛନ୍ଦା ! ମୋ ଜୀବନରେ ଏମିତିକା ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ ଉଠିବ । ଦୁଃଖ ନାହିଁ ମୋର । ହୁଏତ ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳ । ମତେ ବିବାହ କରି ତୁମେ ସୁଖୀହୋଇ ପାରିବନି ସେ କଥା ତୁମେ ବୁଝିଚ ! ତୁମ ଚଲା ବାଟରେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ କଣ୍ଟା ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ନା । କେବେ ଯାହା ଚାହିନି’...ଆଜି ଚାହିବା ଅନ୍ୟାୟ ! ନିରଶାର ନଦୀ-ତୀରେ ମୋର ଆଶାର ସମାପ୍ତି ହେଲା ଆଜି ! କେବଳ ରହିବ ସ୍ମୃତି ଟିକକ—ଅଜୀବନ, ଅମରଣ ! ସେଇ ମୋର ଗୌରବ । ଛନ୍ଦା ! ତୁମକୁ ନ ପାଇବା’ଇ ଆଜି ମୋର ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ପାଇବା । ମୁଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଖୀ !...ଭୁଲିଯାଅ ତୁମେ, ଛନ୍ଦା ! ବିଜନ ତୁମର ପାଖେ ପାଖେ ଥିଲା ଛାଇ ପରି ! ଦମକା ପବନ ପରି ଆସି ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ର ସୃଷ୍ଟି କରିଚି ସେ ! ଜୀବନର କୁଗ୍ରହ ସେ’—ଧୂମକେତୁ’ !

ଏଣୁ ତେଣୁ ଟୁଡ଼ାଏ ଲେଖିଲି । ହାତ ଥ
ଥମି ଯାଇନି । ହତାଶ—ପ୍ରେମିକ ପରି ପାଗଲାମୀ '
ସତ—ମନର କଥା । ମୁଁ ଅଭିନୟ କରିନି ।
ପାଇଥିଲି । ହୁଏତ ମୁଁ ତାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେ
ନା । ଛନ୍ଦା, ଧନ-କୁବେର ବାପର ଝିଅ । ଧନୀ—'
ଧରି ସେ ସୁଖୀ ହବ— । ମୋର ଈର୍ଷା କରିବାର କ

ଲେଖିବାକୁ ଅନେକ କିଛି ବାକୀ ଥିଲା । ଭା
ଉପରେ ବାଧା ଦେଇ ପଛପଟୁ ଆୱାଜ୍ ଆସିଲା.
ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁଣି ନା କଣ ?' ଫେରି ଚ
ଶିରିଷ ଛୁଡ଼ା ହେଇ ହସୁଚି ।

'ନାଟକ ଉପରୁ ଲୁଚ ଛାଡ଼ିଗଲାଣି କି'ରେ ?' କ
ମୋର ପାଖେ । ସହଜ ଗଳାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି, "ନ
ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ—ଲେଖୁ ୨ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖୁ
ମୋର ପ୍ରକୃତି ।"

ଅଧାଲେଖା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଲୁଚାଇବାର ଚେଷ୍ଟା
ପଢ଼ିସାରି ଶିରିଷ କହିଲା, 'ବୁଝିଲି, ହତାଶ-ପ୍ରେମିକର
ହେଲେ ବି ବ୍ୟର୍ଥ-ପ୍ରଣୟର ସାନ୍ତ୍ୱନା । ଚମତ୍କାର, ଭା
ରଷା କରି ବେଶ୍ ମନର କଥା ଫୁଟେଇ ପାରିଚୁ ।
ଅଭିମାନର ଦାମ ମିଳୁଚି କି ନା'—

'ତାର ମାନେ' ? ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଗ୍ରରି
'ମାନେ, ଛନ୍ଦାଠୁ ଦୂରରେ ରହିବାର ବାହାନା କରି ବ
ବାଟ କରିଚୁ । ସତରେ ବନ୍ଧୁ, କବି ସବୁ ପାରେ ।
ଭାଷାରେ—"ମୂକ ପ୍ରାଣେ ଯେ ଫୁଟାଏ ଭାଷା"…'

'କବି ମୁଁ ଅଦୌ ନୁହେଁ ଶିରଷ । ସେ ଭଳି ଜୀବଟିଏ ହବା ମୋର କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । ଚିଠି ଖଣ୍ଡକ ଲେଖୁଚି—ଲେଖା ସରିଲେ ଚଗ୍ ହବ ।' ଏତିକି କହି କାଗଜ ପତ୍ର ସଜାଡ଼ି ନେଲି । ଚିଠିଟି ସେମିତି ଅଧା ରହିଲା । ସଂଘାତିକ ବନ୍ଧୁ ଶିରଷ । ମତେ ଝୁଂକେଇ ଦେଇ କହିଲା, 'ବୁଝିଲୁ ଭାଇ, ଏସବୁ ଛାଡ଼ । କାଗଜ କଲମରେ ପ୍ରେମ ଚଳେନା । ସଂକୋଚ ଛାଡ଼ି ଆଗେ କଦମ୍ ପକା । ମୁହଁ ନ ଫିଟିଲେ କବିତାରେ ଫୁଟିବ ନାହିଁ । କାଲିକାର ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ଚମକି ଖସି ଆସିଲୁ ? ନିହାତି ଅଠରଶ ବାଷଠିଟାଏ ତୁ··· ଶତାବ୍ଦୀର ଗନ୍ଧ ତୋଠି ବାଜୁନି । ଯା, ଯା, ଏ ସବୁ ସାଇତି ଦେଇ ଅଖିଲ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯା । ସବୁ ଦିନ ପରି ଛନ୍ଦା ନିଶ୍ଚୟ ତତେ ଚାହିଁ ବସିଥିବ । ମୁଁ ବାଜି ରଖୁଚି ।' ଶିରଷ ଲମ୍ବା ଟିପ୍ପଣୀ କାଟି ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସିଲା । ମୁଁ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଅବସର ପାଇନି, ହେଲା ତାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ସେଇଠି ବସି ଭାବିଲି, ଭାବିବାକୁ ମୋର କିଛି ଅଛି କି ନା ?···

ଝରକା ମେଲା କରି ଦେଲି ।

ବାହାରେ ବର୍ଷା···ବିଦ୍ୟୁତର ଲୀଳା । ଦେହ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଶୀତେଇ ଉଠୁଥାଏ । ଛାତି ଭିତରଟା ଦୁରୁଦୁରୁ ହେଇ ଥରୁଥାଏ । ମୋର ଭାବନାର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ଶତାବ୍ଦୀର ଗନ୍ଧ ମୋଠି ବାଜୁନି । ଶିରଷ ଆଉ ଦିନେ କହିଥିଲା, ପ୍ରେମ ଅସୀମ; ତାର କୂଳ କିନାରା ନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ହଉଚି 'ପ୍ରେମ' । ସେ ବାଧା, ବନ୍ଧନ ମାନେ ନା । ସ୍ଥାନ, ଅସ୍ଥାନ ନାହିଁ ତାର । ପ୍ରେମ ସୀମାବଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡିର ବାହାରେ । ଆଦର୍ଶ ମାନି ଚଳିଲେ ଏ ଯୁଗରେ କୁଆଡ଼େ ପ୍ରେମର ବିକାଶ, ପରିଣତି ଅସମ୍ଭବ । 'ଆଗେ କଦମ୍' ହବାକୁ ହବ···

ମୁହଁ ଫିଟାଇ ନ କହିବା କଥା କହିବାକୁ ହେବ•• ଇସ୍, ଶିକ୍ଷିତା ଝିଅ ଯେ ସେ ! ଛନ୍ଦା କାହିଁକି ମୋ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବ ! କୋଉ ଦୁଃଖରେ ?•••କିଏ ତାର ମୁଁ ?•••ମୋ ପାଇଁ ଛନ୍ଦାର ଯାଏ ଆସେ କଣ ?•••

ପ୍ରଶ୍ନ ଜାଗେ, ସମସ୍ୟା ଆସେ, ସମାଧାନ ହୁଏ ନା । ମନ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହ, ଝଂଜା, ଓଲଟ ପାଲଟ•••ବାହାରେ ବର୍ଷା, ତୋଫାନ, ବିଦ୍ୟୁତ୍, ବଜ୍ର । ଝରକା ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ଅନ୍ୟ ଘରୁ ଶିରିଷ୍ କଣ୍ଠର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଭୁଛି :

‘ଏଇ କଥାଟି ଯବେ ପଡ଼ିବେ ତୋମାର ମନେ—
ବର୍ଷା—ମୁଖର—ରାତେ, ଫାଗୁନ ସମୀରନେ—
ଏଇ ଟୁକୁ ମୋର ସୁଧୁ ରଇଲ ଅଭିମାନ’•••

•••ଠିକ ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବର ସେଇ ବିଜନ ସନ୍ଧ୍ୟା । ମୁଁ ଥିଲି, ଥିଲା ସେ’। ସେ ତାର କବରୀ ସାଜିଥିଲା ରକ୍ତ ଗୋଲାପରେ । ଛନ୍ଦା,—ରଙ୍ଗୀନ ପକ୍ଷୀ—ରୂପ, ଯୌବନର ଅପୂର୍ବ ସମାବେଶ । ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ଚାହିଁଥିଲି ତାର ଆଡ଼େ । ମୁଁ ଚାହିଁଥିଲି ତାର ମନ । ରୂପର ପୂଜା କରିବାକୁ ମୁଁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲି । ଭଲ ପାଇବାର ଗୋଟାଏ ଅଭିନବ ଖିଆଲ୍ ନେଇ ମୁଁ ଭାସୁଥିଲି । ଅନ୍ୟମାନେ କଣ ଭାବନ୍ତି ଜାଣେ ନା । ଛନ୍ଦା କହିଲା; ‘ବିଜନ, ତୁମେ ବାପାଙ୍କ ସାଂଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କର । ମୋର ନିଜର ମତ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ନାହିଁ’•••

‘ଛନ୍ଦା ! ସେଇଠି ତୁମେ ଭୁଲ କରୁଛ । ତୁମ ବାପା ପୁରାତନ ପନ୍ଥୀ । ଆଭିଜାତ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ । ବରଂ

ତୁମେ—' ମୋ ମୁହଁରୁ କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଅହତ ଫଣୀ ପରି ସେ
ମତେ ଅଘାତ କଲା :

'ବଜନ ! ତୁମେ ଭୀରୁ । ଦୁର୍ବଳ ତୁମେ—ମନର ଯୋର
ତୁମର ନାହିଁ । ତୁମେ କଣ ଭାବୁଚ, ତୁମ ସାଂଗରେ ମୁଁ କୁଅଡ଼େ
ଚାଲେଇବି ? ଠିକ୍ ଯୋଉ ପରାମର୍ଶ ତୁମେ ତୁମ 'ପଥହରା' ନାଟକର
ନାୟିକା ମୁହଁରେ ଦେଇଚ ? ଯାଅ, ଚାଲିଯାଅ ତୁମେ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ
ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ ନାଟକର ନାୟିକା ପରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟ କରିବାର
ଦୁରାଶା କରନାହିଁ ।'

ପ୍ରେଟ କବି ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପରାଜୟ ବା ପରାଭବ ମୋର
ସେଇଠି ! ତେବେ ବି ଅଗୁଷ୍ଟା ଶିରପଟ୍ଟା କହୁଚ, ସେଇ ପରାଜୟ
କୁଅଡ଼େ ମୋର ବିଜୟର 'ଶୁଭ-ମାଲ୍ୟ' । ଠୋକର ଖାଇ ଖାଇ
ବାଉଳ ସ୍ୱପ୍ନଜୀବୀ ତେବେ ବି କହେ, 'ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ ଠାରୁ
ପରାଜୟରେ ଗୌରବ ଅଛି ।' ପାଗଳ ପ୍ରେମିକ,···ବାଉଳ କବି !

ଅନେକ ଭାବିଲି । ଭାବିବାରେ ଦୁର୍ଭାବନାର' ହେଲା ବେଶି ।
ଶୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାଚାର ହେଲି । ଆଖି ମୁଦିଲି, କିନ୍ତୁ
ମନ ପାଖରେ ଛଳନା ଧରା ପଡ଼ିଗଲା । ଆଜି ଯା' ହଉ ଗୋଟାଏ
କିଛି ଠିକ କରିବି । ସମୟ ଧୀରେ ୨ ଗଡ଼ି ଚାଲିଚି । ଚିରନ୍ତନୀ ସ୍ରୋତ
ପରି ।

ଟ୍ରେଜେରୀ ଘଣ୍ଟାରେ ବାଜୁଥାଏ ନଅଟା···

ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ଦୋତାଲା ଉପରୁ
ଶିରପ ରିମାର୍କ କଲା, 'ଅନୁକୂଳଟା ପୂର୍ବମୁଖୀ କରେ ବିଜେ ?'

ନ ଶୁଣି ଚାଲିଗଲି । ପଛରୁ ଡାକିବା ତାର ଗୋଟାଏ ଅଭ୍ୟାସ । ସମସ୍ତେ ଖରାପ ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଫାଟକ ଖୋଲି ଭିତରକୁ ଗଲି । ଦୁଆରମୁହଁରୁ କଳା କୁକୁରଟା ମୋ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । ସେ ମତେ ଚିହ୍ନେ, ସବୁଦିନ ପରି ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲା ଲାଞ୍ଜ ହଲାଇ । ଘର ଭିତରୁ ଅଖିଳ ବାବୁ ଡାକିଲେ, 'ବିଜନ ! ତିନି, ଚାରିଦିନ ହେଲା ତୁମର ଦେଖାନାହିଁ ଯେ । ଆସ—ଆସ'—

ଛୋଟ ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ଗୋଟିଏ ଚେୟାର ଦଖଲ କଲି । 'ଛନ୍ଦା ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଲି, ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ରାଗ କରିଚ ତା ଉପରେ ! ଏତେ ସେନ୍‌ସେଟିଭ୍ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ମତେ ଅନ୍ତତଃ କହି ପାରିଥାନ୍ତ'—

କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କହିଲି, 'କହିବାକୁ ମୋର ଆଉ କିଛି ନ ଥିଲା । ମୋର ଅନୁରୋଧର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ମୁଁ ଜାଣେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଛନ୍ଦା ପାଖରେ'—

'ତୁମେ ହାରି ଯାଇଚ'—ଲମ୍ବା ହସ ହସି ସେ କହିଲେ, 'ଚେଷ୍ଟା କଲେ ହୁଏତ ପାରିଥାନ୍ତ' । କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନା । ଅଖିଳ ବାବୁ ହଠାତ୍ ଏ କଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ ? ମୋର ଭାବନାର ସୁଅ ବଦଳି ଗଲା । ମୁଣ୍ଡଟା ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଗଲା । ମନ ଭିତରେ କେବଳ 'ହଁ,' 'ନାହିଁ' ର ଧକ୍‌କା । ମନର କଥା କହିବି ଛନ୍ଦାର ବାପାଙ୍କୁ ?…

'କଅଣ ଭାବୁଚ ?' ଅଖିଳ ବାବୁ ନୀରବତା ଭାଙ୍ଗିଲେ ।

'କିଛି ନା, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନରେ'—

କଥା ଶେଷ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଲି ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦର
ରଣା ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ପଶି ଆସିଲା ଛନ୍ଦା । 'ଦେଖୁଚ ବାପା,
ଜନ କେଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥପର । ତୁମକୁ ତ ମୁଁ ମିଛ କହି ନ ଥିଲି ।
ତ୍ୟେକ କଥାର ଗୋଟାଏ ଦିଗ ଦେଖନ୍ତି ସେ'—ଛନ୍ଦାର
ଭିଯୋଗରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଉଦ୍‌ଯୋଗପର୍ବର ଆଭାସ ।
'ଅର୍ଥାତ୍—?' ପଚାରିଲି ନିରାଶ ହୋଇ ।

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ନକଲ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଛନ୍ଦା ଗର୍ଜି ଉଠିଲା :

'ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତେ ଯେ କବି ହେବେ ତୁମେ ଏ କଥା ଭାବୁଚ
ାହିଁକି ? ସମସ୍ତଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମାନ ନୁହେଁ…ହବା ବି ଠିକ୍
ନୁହେଁ । ତୁମେ ଡାକ୍ତର ହବ । ତୁମେ ଲୋକସେବା କରିବାରେ
ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା ଦେଖିଚ । ତାବୋଲି ମୁଁ ନର୍ସ ହେବ ବା
ତୁମର ବ୍ରତ ନେଇ ଭବିଷ୍ୟତ ଗଢ଼ିବି…ଏ ଯୁକ୍ତିର କୌଣସି ମାନେ
ହୁଏ ନା । ଏହି କଥାକୁ ମୂଳ କରି ସେଦିନ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଝଗଡ଼ା
ହେଲା । ଆଜି ତୁମେ ଆସିଚ ସେଇ ଅଭିଯୋଗ ନେଇ ବାପାଙ୍କ
ମା ବିରୁଦ୍ଧରେ'—

'ଛନ୍ଦା'—ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲି । ଏଇ କଥାକୁ
ମୂଳ କରି କୌଣସି ଦିନ ତ ଝଗଡ଼ା ହୋଇନି । ଛନ୍ଦାର ଚାତୁରୀର
ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ଅନେକ ସମସ୍ତ ଭାବନାର ଦରିଆ ଭିତରେ
ପହଁରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଅଖିଳ ବାବୁ କହିଲେ, 'ସେଇ କଥା ତ କହୁଚି ବିଜନକୁ ।
କାଳ କରି ଷତ ହୋଇଚି ତାର । ନିଜର ପକ୍ଷ ନେଇ
ବହୁତ କଥା କହିବାକୁ ଥିଲା ତାର । ଛନ୍ଦା । ସତରେ ପିଲାଟା ବଡ଼
ସେନ୍‌ସିଟିଭ୍ ; ଅନ୍ୟ କେହି ହୋଇଥିଲେ ଅଭିମାନ କରି ଫେରି

ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ତୋର କଡ଼ା କଡ଼ା କଥା ବିଜନ ସହି ପାରନ୍ତି—ସେଇଠି ତାର ପରାଜୟ ।'...

ସେ ହସି ଉଠିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋର ନିଜତ୍ୱ ହରାଇ ବସିଥିଲି । ଛନ୍ଦା—ରହସ୍ୟମୟୀ । ସନ୍ଦେହର ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା ଭିତରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲି ଅସ୍ୱସ୍ତିରେ ।

ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଛନ୍ଦାକୁ ଏକୁଟିଆ ପାଇ ପଚାରିଲି, 'ତୁମ କଥାର ଗୋଟାଏ ବର୍ଣ୍ଣ ସୁଦ୍ଧା ବୁଝିପାରିଲି ନି ଛନ୍ଦା । ତୁମର ଦେହ କଣ ଭଲ ନାହିଁ ଆଜି ?' ସିଧା ଜବାବ ଦେଲା ସେ :

'ମୋ ଦେହ, ମନର ବ୍ୟଥା ବୁଝିବାକୁ ହବ ନି, ବିଜନ । ନିଜ କଥା ଆଗେ ବୁଝ । କଲେଜରେ ଦେଖା ହେଲା ପରେ ପରେ ତୁମର ବ୍ୟବହାର, କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ମତେ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା । ତୁମେ କବି, ତୁମର ଲେଖାର ତାରିଫ୍ କରୁଥିଲି ମୁଁ । ଧନସ୍ପୃହା ବଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତୁମେ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ମେଡିକେଲକୁ ଗଲ । ଡାକ୍ତରୀ ପାଶ୍ କରିବା ହେଲା ତୁମର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମେଡିକେଲ୍ କଲେଜରେ ତୁମର ସୁନାମ ବାପାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବରାବର ଶୁଣାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଜନ । ମନର ଶଲ୍ୟକ୍ରିୟା କରି ଶିଖିବାକୁ ତୁମକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିବ ।'

ମନେ ହେଲା ଛନ୍ଦାର ବକ୍ତୃତା ଶେଷରେ ଯେପରି ଏକ ବିରାଟ ଅସମାପିକା— ।

'ଛନ୍ଦା—'

'ମୁଁ ଜାଣେ ବିଜନ । ମୋ ମୁହଁର ଦୁଇପଦ କଥା ତୁମକୁ ତିନିଦିନ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ଦେଇନି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ତୁମେ

ଆସିବ । କବିମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ଷେପ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ତୁମର ନିର୍ବୋଧତା ମତେ ସୁଯୋଗ ଦେଇଛି ।’ ଲୋକେ ଯାହାକୁ ସରଳ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି, ମୁଁ ତାକୁ ବୋକା ବୋଲି ମନେ କରେଁ । କାରଣ ଦୁନିଆ ବାଟରେ ଚାଲିବାର ଅଧିକାର ତାର ନାହିଁ—’ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହି ଚାଲିଛି ସେ’ । ତା’ର ସବୁ କଥା ମତେ ନିର୍ଘାତ ଖାପଛଡ଼ା ଲାଗୁଥିଲା । ଶିରଷ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ମୋର । ଦିନେ ସେ ମତେ ଚେତାଇ ଦେଇଥିଲା, ‘ବିଜୁ ! ଶିକ୍ଷିତା, ଆଧୁନିକା ଝିଅମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶଙ୍ଖ କଣ୍ଢେଇର ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଝରଣା ନୁହନ୍ତି…ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀ; ମଲ୍ଲୀ ନୁହନ୍ତି, କେତକୀ, ହୁସିଆର ଥିବୁ ବନ୍ଧୁ । ନ ହେଲେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଯିବ ।…

ବସାକୁ ଫେରି କମିଜ ଓହ୍ଲେଇଛି କି ନାହିଁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା ଶିରଷ । ଚିରଦିନ ତାର ସେଇ ପ୍ରକୃତି । ଆଗ କରି ପଚାରି ବସିଲା, ‘କି’ରେ ! ବାଜି ହାରିଲୁ ତ ? ଛନ୍ଦା ଚାହିଁ ବସିଥିଲୁ କି ନାହିଁ ? ଆଖିରେ ତାର ଲୁହ…ଦେଖିଚୁ’ ?

ସହଜ ଗଳାରେ ଫେରାଇଲି, ‘ନା, ଶିରଷ ! ଆଖିର ଲୁହ, ବୁକୁର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ କିଛି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ‘କାନ୍ତୁ’ ନେଇ ଫେରିଲି ।’

‘ତୁ ଯେମିତି ହୋପଲେସ୍—ଏଇ ‘କାନ୍ତୁ’ ତତେ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତୁ ଗଲା ପରେ ପରେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଗୀତର ସୁର ଦେଇଛି । ଗୀତ ଖଣ୍ଡିକ ତୋର ହାତ ଲେଖା—ରାଗିଣୀ ମୋର ନିଜସ୍ୱ ! ସେଇତକ ଉପହାର ଦେଇ ତତେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣେଇବାକୁ ଚାହିଁ ବସିଥିଲି । ଅଥଚ ତୁ ଫେରିଲୁ ଏମିତିକା ମୁହଁ କରି—

ଦେଖିଲେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଚି, ବିଭୀଷଣ ରାବଣ ପାଖରୁ ମିଠାକଡ଼ା ଶୁଣି ଲଙ୍କା ଛାଡ଼ିବା ପରି । ଲକ୍ଷଣ ଶୁଭ ନୁହେଁ ।'

ସେ ହସିଲା । ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଲି । ମୋ ମୁହଁ ଦେଖି ସେ କଣ ଅର୍ଥ କଲା କେଜାଣି ତାର-ସ୍ୱରରେ ଏକାବେଳେକେ ଆରମ୍ଭ କଲା—

"କେଜାଣି କି ପ୍ରେମ ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରର
ନଗୁଇଲା ତୋର ବେଣୁ,
ଉଜାଣି ଉଠିଲା ଭରା ମନ୍ଦାକିନୀ—
ନବୀନ ସରାଗେ ହୋଇ ପାଗଳିନୀ;
ପାଗଳ ତା ପଥେ ଖୋଜି ବୁଲେ ଗୋ !
...ଳ ମୋ ପଦ-ରେଣୁ"...

ବାସ୍, ବାସ୍, ଗୀତ ତ ଗୀତ, ଏମିତି ସୁର ଦେଇଚି—ରାଗ, ରାଗିଣୀ, ତାନ, ମାନରେ ବସିଲା ଲୋକ ଯିବା ବାଟ ଦେଖିବ । କହିଲି, 'ମୋ ଭଳି ନିର୍ବୋଧ କବିର ଗୀତକୁ ତୋ ଭଳି ରସଭ-ଗାୟକର ରାଗିଣୀ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ସହାୟତା କରିବ ।'

ଘରର ଛାତ ହସର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଦେଲା ।

କର୍ମ୍ମମୟ ଜୀବନ ଭିତରେ ଯେତିକି ଅବସର ମିଳେ, ଶିରୀଷ ମତେ ଅଥୟ କରି ପକାଏ । ମତେ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଦେଖିଲେ ସେ ପକାଏ ଛନ୍ଦାର କଥା । ମୁଁ ଯେତେ ନ ଭାବେ, ସେତେ ଭାବନାରେ ପକାଏ ଶିରୀଷ । ମୋ ପାଇଁ ତାର ଯେମିତି ପ୍ରାଣ ପୂରି ଦରଦ ।

ରବିବାର । ବେଳ ଦୁଇଟା ହେବ । ମାନସିଂଙ୍କର କବିତାଟାଏ ପଢୁଚି, ଶିରୀଷ ଲୁଚି ଲୁଚି ଆସି ହାତରୁ 'ଅରକ୍ଷଣୀ' ଖଣ୍ଡିକ ଛଡ଼େଇ ନେଲା । କହିଲା, "ଇମିତି ବସି ବସି 'ଯେମା'ର

ଭାବନା କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ରାଜପୁତ୍ର ସାଜି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଚାହାଁର ପଡ଼ । 'ମହାତ୍ମାଙ୍କର ପୂଜା କରି, ତାଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ମଣ୍ଡରେ ମାରି ଦିଗ୍‌ବିଜୟରେ ବାହାରିବୁ । ଆଜି ରବିବାର, ସାଧୁ ସଙ୍ଗ କରିବାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ । Cheer up—poor lover !"...

'ତାର ମାନେ ?' କଣ୍ଠରେ ବିରକ୍ତି ଫୁଟି ଉଠିଲା ମୋର । ଶିରିଷ ହସିଲା । 'ଅରେ, ମହାତ୍ମା ତୁଳସୀଦାସ ଆଜି କ୍ୟାପିଟାଲ୍‌ର ଅତିଥି । 'ଯେମା'କୁ ରଖିଦେ—ଆଗ ଫିଲ୍‌ମ୍‌ଟା ଯାଇ ଦେଖି ଆସିବା ଦରକାର, ଛୁଟି ଦିନଟା ମାଟି ନ ହୁଏ ଯେମିତି !'

ନିର୍ମଳ ଆକାଶ ପରି ପରିଷ୍କାର କଥା । ସାଙ୍ଗରେ ନ ନେଇ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ସେ । ଅଗତ୍ୟା ମାନସିଂ ଟେବୁଲର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । 'ଜେମା' ଅନାବୃତା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲା । ସେମିତି ସେମିତି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ।

ବାଟରେ ଶିରିଷର ଉପଦ୍ରବ ହଠାତ୍ ବଢ଼ି ଉଠିଲା ।

କହିଲା, 'ବୁଢ଼େଇ ବୁଢ଼େଇ ଥକିଲି—ତୁ ଲାଇନ୍ ଉପରକୁ ଆସିଲୁନି । ସତକୁ ସତ ଦିନେ ଶିଶୁପାଳ ପରି ଭଁ ଭଁ ହେଇ ଗଲିବୁ !'

ପୁରାଣ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ବିରକ୍ତିର ନମୂନା ଦେଲି—'ଶିରିଷ । ଏଇଟା ସହରର ରାସ୍ତା—କ୍ଲେଜ ନୁହେଁ—ତୋର ଡିସେନ୍‌ସି ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଉଚିତ !'

ଶିରିଷ ଦବିଯିବା ପିଲା ନୁହେଁ । ଚୁପା ପାଇଲେ ସେ ବରଂ ଉଠିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ ବେଶି । କଥାଟାକୁ ଶେଷ କରି ତୁନି ହେଲା ବେଳକୁ ସେ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲା :

'ମୁଁ ଯଦି କବିତା ଲେଖି ଜାଣିଥାନ୍ତି, ଦେଖନ୍ତୁ—ନାରୀ ମହଲରେ ଚହଲ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତିଣି ଢେର ଦିନୁ । କବି, ଶିଳ୍ପୀ, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ—ଏମାନେ ଅଜେୟ । ଆକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ । କୌଣସି ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀକୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିବା ସେମାନଙ୍କ ବାଁ ହାତର ଖେଳ । ବୁଝିଲୁ ବିଜୁ । ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଥରେ ହିଠେଲରୀ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କର । ଦେଖିବୁ, ଏକା ଛନ୍ଦା ନୁହେଁ—କେତେ ଛନ୍ଦା, ବନ୍ଧ୍ୟା, ସନ୍ଧ୍ୟା ତୋ ଗୃହର ପାଖରେ ଘେରି ପ୍ରେମର ଜୟ-ଜୟକାର କରିବେ ।'

ଶିରିଷ ଅଭଦ୍ରତାର ଶେଷ ସୀମାରେ ବାଧା ଦବାକୁ ଯାଇ ବେଶି ଅପଦସ୍ଥ ହବାର ଇଚ୍ଛା ମୋର ନ ଥିଲା । କଥାର ଧାରା ବଦଳେଇବାକୁ ମୁଁ ତାକୁ ଟାଣି ନେଲି ଗୋଟାଏ ଜଳଖିଆ ଦୋକାନକୁ ।

ତିନିକୋଣିଆ ବଗିଚାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଟି' ଦୋକାନ—ଆଗରେ ଲମ୍ବା ସାଇନବୋର୍ଡ଼—'Luxury drink of the day'—ତା ଛଡ଼ା ମାଂସ, ପରଠା, କେକ୍ ଇତ୍ୟାଦି ସେଠି ଯେ ସୁବିଧା ଦରରେ ମିଳେ, ଯେ କୌଣସି ନବାଗତ ପ୍ରବେଶ ମାତ୍ରେଇ ବୁଝି ପାରିବ ।

ଖଣ୍ଡିଏ ପରଠା ମାଂସ ଝୋଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରୁ କରୁ ଶିରିଷ କହିଲା, "ଯାହାହେଉ ଭାଇ, ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁତା ହେଲା ଦିନୁ ଅନେକ ଅଯଥା ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ବଞ୍ଚି ଯାଉଚି ମୁଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ ସଂପର୍କରେ ଆସି ଗର୍ବ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ ତୋର ।'

'ଅର୍ଥାତ୍—?'

'ବଡ଼ ଘର ପିଲା ତୁ, ବିଜନ । ବାପାଙ୍କ ରୋଜଗାର ଉପରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ତୋଠୁ ଦୂରରେ ରହି ଚାଲନ୍ତି ।

ଆଉ ମୁଁ—ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିନ ରାତି ଯୁଦ୍ଧ କରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ । ରୁକ୍‌ଟି,···ଟିଭିସନ···ନା, ପାରି ଉଠିଲି ନାହିଁ କୋଉଦିନ । ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ଭିତରେ ନିଜର ଦେହଟି ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ତୁମାର ।' ଶିରିଷ କଥାରେ ନୂତନତ୍ୱ ନ ଥିଲା ବେଶି ।

ତଥାପି ଦି'ଜଣ ଯାକ ହସି ଉଠିଲୁଁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ । ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ବସିଥିବା ଜଣେ ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ରଲୋକ ରୁଢ଼ତାର ସହିତ କହିଲେ, 'ଖାଇବା ପାଖରେ ଏତେ ହଲ୍ଲା କଣ ବାବୁ ସାହେବ ।'

କ୍ୟାପିଟାଲ ସିନେମା ଗୃହରୁ ମମତାଜ ଶାନ୍ତିର ପ୍ରାଣ-ମତାଣିଆ ରେକର୍ଡ 'ଘର ଘରମେ ଦିବାଲି ହାଏ ମେରେ ଘରମେ ଅନ୍ଧେରା' ସ୍ୱର ବେଶ୍ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଆମ ହସ ଭିତରେ ସେ ଗୀତଟି ଭଲ ଭାବରେ ଶୁଣି ନ ପାରି ଖପ୍‌ପା ହୋଇ ଉଠିଚନ୍ତି—ବୁଝିପାରିଲି । କାରଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସିଙ୍ଗଡ଼ା ଉଦରସ୍ଥ କରୁ କରୁ ଅଙ୍ଗୁଳିନ କାନଭାସ ଜୋତା ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ୱିତମତ ତାଳ ଦେଉଥିଲେ ।

ମୋର ଇଙ୍ଗିତ ବୁଝି ଶିରିଷ କହି ଉଠିଲା, 'ବାଃ, ଖାସା ଗାଉଚି ତ । ମମତାଜଶାନ୍ତି ସତେ ଏକା କୋଇଲିର ନକଲ ।' ଏଇଥର ହଠାତ୍ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଭଦ୍ରଲୋକ ବଡ଼ ବୋକାଙ୍କ ଭଳି ହୋ ହୋ କରି ହସି ଉଠିଲେ । ଖାଲି ପ୍ଲେଟ୍‌ଟାରେ ତାଙ୍କ ଡାହାଣ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ାକ ଦୁଇ ତିନିଥର ବୁଲି ଆସିଲା । ଚାଲକୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ହୁକୁମ ଦେଲେ 'ଏଇ, ଆଉରଦୋ' କଚୌରି ଲାଓ'—

'ଆଉ ନାଇଁ, ତୁମେ ଆଗ ପଇସା ଦେଲ'—ଦୋକାନୀ ସିଧା ଜବାବ ଦେଲା ।

'ଅରେ, ପଇସା କଣ ଦେବାନ'—

'ନାଇଁ, ବହୁତ ବାକି ହେଲଣି ତମଠି' । ଖାଇ ପିଇ ପଇସା ଦେଲାବେଳକୁ ବାର ଖୋସାମତ । ପଇସା ନ ଥାଏତ ଅସ କାଇଁକି ?'

ଭଦ୍ରଲୋକ ଚଢ଼ିଗଲେ । ପାଣି ଗ୍ଲାସଟା ତିନି ସେକେଣ୍ଡ ଭିତରେ ନିଃଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଆମକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି କହିଲେ, 'ଦେଖୁଚ ବାବୁ ! କେମିତିକା ବେ-ଅଦବ୍ ଲୋକଟା— । ଅଚ୍ଛା—' ଦୋକାନୀର ବାକୀ ହିସାବ ବଢ଼େଇ ଚଟପଟ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ରଙ୍ଗକରା ଦାଢ଼ି କାନ୍ଥ ସେ ପାଖରେ ଲୁଚିଗଲା । ଦୋକାନୀ ନିର୍ବାକ୍ ।

କ୍ୟାପିଟାଲ୍ ସିନେମା-ଗୃହ । କେବଳ ଛୁଟିଦିନ ବୋଲି ଭିଡ଼ ଜମି ଉଠିଛି । 'ମହାତ୍ମା ତୁଳସୀଦାସ' ଆସିଛନ୍ତି । ରୁପେଲି ପର୍ଦ୍ଦାରେ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଗି ଏତେ ଆଗରୁ ଟିକେଟ-ଘର ପାଖରେ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନର କୋଳାହଳ । ଛୋଟ ଖୋପଟି ଭିତରେ ଶହ ଶହ ହାତ ଏକାବେଳେକେ ପଶିବାର ଅସମ୍ଭବ ଯୋଗାଡ଼ !

ଅର୍ଦ୍ଧଦଗ୍ଧ ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡକରେ ପୁଣି ଥରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରୁ କରୁ ଶିରୀଷ କହିଲା, 'ଟଙ୍କା ଦେ—ମୁଁ ଏ ବ୍ୟୁହ ଭିତରେ ପଶି ଥରେ ଭାଗ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରେ ।' ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେଲି । ଅଦୂରରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବଙ୍ଗୀୟା ତରୁଣୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଫେରି ଚାହିଁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା ସେ'

କାନ ପାଖରେ ଝିଣ୍ ଝିଣ୍ କରି ବେଲ୍ ବାଜି ଉଠିଲା ।

ଶିରଷର ଚେହେରା ଅଡ଼କୁ ନଜର ଦେଇ ପଚାରିଲି— 'ସାର୍ଟରେ କଳାରଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ାଏ କେମିତି ଲାଗିଲା କି'ରେ ?'

'ଧସ୍ତା-ଧସ୍ତିର ଫଳ । ଟିକେଟ୍ ନେଇ କମ ମୁସ୍କିଲରେ ଫେରିଛି ବନ୍ଧୁ !'

ସହଜ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଶିରଷ । ବୁଝିପାରିଲି— ସଂଘର୍ଷରେ ଜୟୀ ହୋଇଛି ସେ । କହିଲି, 'ସତେରେ ଶିରଷ ! ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବର ସେକେଣ୍ଡ ଏଡିସନ ତୁ ! ଧସ୍ତାଧସ୍ତିରେ ବେଶି ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ !'

'ହଁ, ଭାଇ—ସେମିତି ହୁଏ' ରିମାର୍କ କଲା ଶିରଷ ।

ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲି, 'କାହିଁକି, ଆଜି ସିନେମା ଦେଖା ନ ହୋଇଥିଲେ—?' 'ରବିବାର ଟା ଅକାରଣ ହୋଇଥାନ୍ତା'—ସରଳ ଭାବରେ ଫେରାଇଲା ଶିରଷ,—'ଖାଲି ମୋ ଚେହେରାର ଏଇ ବିକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ଦୁଃଖ କରୁଛୁ ନା କଣ ? ଶୁଣି ଆହୁରି ଦୁଃଖିତ ହବୁ, ବନ୍ଧୁ ! ଟିକେଟ କାଟିବାକୁ ଯାଇ ମୋର 'ରାଜା' (fountain-pen) କଲମଟି ବାଟବଣା ହୋଇ ଭିଡ଼ ଭିତରେ କୋଉଠି ରହି ଯାଇଛି'—

'ଆଁ, ସତେ ନା କଣ ?' ମୁହଁରେ ମୋର ବିସ୍ମୟ ଓ ହତାଶା । 'କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ବନ୍ଧୁ ! ଠେଲାପେଲା ଭିତରେ ମୋର ଜଳନ୍ତା ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ସାଇଡ୍ ପକେଟରେ ରଖି ଦେଇ ଆସିଛି'—

'ରାଜା'-ବିରହୀ ବ୍ୟଥିତର ଅଭିନବ ପ୍ରତିହିଂସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ! ଶିରଷ ମୁହଁରେ ଫୁଟିଉଠିଥିଲା ଦୁଷ୍ଟାମିର ହସ । ନ ହସି ରହି ପାରିଲି

ନାହିଁ । ଶରଦିନ ଶିରଷର ଏଇ ପ୍ରକୃତି । ଟିକିଏ ଆମୋଦ ପାଇଁ କ୍ଷତ ସହେ; କ୍ଷତ କରେ । ଭଗବାନଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି ସେ' ।

'ତୁଳସୀଦାସ'ଙ୍କ ଜୀବନୀର ଗୋଟାଏ ଅମର-ସୃଷ୍ଟି । ଯେତେବେଳେ ରତ୍ନାବଳୀଙ୍କୁ ଘରେ ନ ପାଇ ବ୍ୟଥିତ-ପ୍ରେମିକ ତୁଳସୀ ଦୁର୍ଯୋଗ ରାତିରେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ; ଶିରଷ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କଲା—'ଦେଖୁଚୁ ବନ୍ଧୁ ! ପ୍ରେମିକା ପାଇଁ ପୁରୁଷ କଣ କରିପାରେ ! ତୁ ଟା ଇମିତି ଅପଦାର୍ଥ—ମୁହଁ ଖୋଲି ପଦେ କଥା କହିବାକୁ ଅବସର ମିଳୁନି ତତେ ! ରୋମାନ୍ସ ନ ଥାଇ ପ୍ରାଣର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆସିଲାଣି କୋଉଠି ?'

ଆଗରୁ କହିଚି, ଶିରଷଟା ନିର୍ଘାତ୍ ଖାପଛଡ଼ା । ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ କୋପାନଳରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଓଜନଦାର warning ଦେଇଦେଲି ।

ଶୋ' ପରେ ହଲ୍ ବାହାରକୁ ଆସିଲୁଁ ଶିରଷ ଆଉ ମୁଁ ।... ମତେ ଛିଡ଼ା କରେଇ ଦେଇ ଶିରଷ ଗଲା ସିଗାରେଟ୍ ଆଣିବାକୁ । ସେଇଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ରିକ୍ସା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି । ହଠାତ୍ ପଛରୁ ଶୁଭିଲା, 'ଆରେ, ଭଜନ' ଯେ—

ଫେରି ଚାହିଁଲି । ହସ ହସ ମୁହଁରେ ବୀଣାର ଝଂକାର କରି ଛନ୍ଦା କହିଲା, 'ଆସିଥିଲ ଦେଖିବାକୁ ? କିମିତି ଲାଗିଲା ?' କଣ୍ଠସ୍ୱର ନିତାନ୍ତ ସରଳ । ଉତ୍ତର ପାଇବାକୁ ସମୟ ନ ଦେଇ ପାଖକୁ ଲାଗି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଜଣେ ରୂପସୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଛନ୍ଦା କହିଲା, 'ଭଜନଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ଜାଣିନୁ' ଶାନ୍ତା !—ସେ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ । କିଛିଦିନ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିଲୁଁ । ଏଇନେ

ସେ M. B.ର ଛାତ୍ର । ଏକାଧାରରେ ଡାକ୍ତର, କବି…'

ଅପରିଚିତାଙ୍କର ନମସ୍କାରର ପ୍ରତି ନମସ୍କାର କରି ଜବାବ ଦେଲି । ଶାନ୍ତା ଦେବୀଙ୍କର ପରିଚୟ ସେଇ ଛନ୍ଦାଇ ଦେଲି । ଦେବୀ ଆପାତତଃ କୁମାରୀ…କୁମାର ସହୋଦର ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁଙ୍କ ସହିତ ବାରିପଦାରୁ ଆସିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଚନ୍ତି ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ା—ଶ୍ୟାମଳର ବିଧବା ପିଉସି । ସେମାନଙ୍କର ଆସିବା କାରଣଟା ନିତାନ୍ତ ଘରୋଇ—ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁନ । ଅର୍ଦ୍ଧଜ୍ଞାତ ଦୂର ସଂପର୍କର ଦୋହାଇ ଦେଇ ଏଇ ତିନୋଟି ମହାପ୍ରାଣୀ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଚନ୍ତି ତିନିଦିନ ପୂର୍ବରୁ । ପଛପଟୁ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କର ବିଧବା ପିଉସୀ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମୋ ସହିତ ପ୍ରାଥମିକ ପରିଚୟ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଓ 'ଜୟହିନ୍ଦ୍' ପ୍ରଭୃତି ହୋଇଗଲା । ପରେ ପରେ ସେମାନେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଗଲାବେଳେ ଛନ୍ଦା କେବଳ କହିଗଲା—

'ବିଜନ । କାଲି ଯିବ ଆମ ଘରକୁ । ଜରୁରୀ ଆଲୋଚନା ଅଛି—ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗେ ୨ ଶିରୀଷର ପ୍ରବେଶ ଓ ଅଭିବାଦନ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଟକୀୟ ଭଙ୍ଗୀରେ ଆରମ୍ଭ କଲା ଶିରୀଷ, 'ଦୂରରୁ ଥାଇ ଦେଖୁଥିଲି ଦୁଇଟି ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତିର ସମାବେଶ । ଚମତ୍କାର । Really ବିଜୁ । I congratulate you ।…ଲୀଳାୟିତ ପରିପାଟୀରେ ଛନ୍ଦାର ଛନ୍ଦମୟ ମୂର୍ତ୍ତି ତ ଦେଖିଲି, But who is the second wonder ? ବିଧୁମୁଖୀଟି କିଏ କରେ ?

ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ପାଦ ବଢ଼େଇଲି । ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ମତେ ଦେଇ ଶିରୀଷ ପୁଣିଥରେ ପାଗଳାମି ଆରମ୍ଭ କଲା 'ବିଜୁ । ତୁ ଖାଲି କବି ତ ନୋହୁ, କବିରାଜ ମଧ୍ୟ । କବି ଆଉ ଡାକ୍ତର—

ଏଇ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ହରେକ ରକମର ସୁନ୍ଦରୀ, ଷୋଡ଼ଶୀଙ୍କର ସାନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ଯେତେଥର ଘଟେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ତା ନୁହେଁ ।’

‘ତା ଠିକ୍, ନ ହେଲେ କବିତାର ଖୋରାକ ପାଇବ କେଉଁଠୁ ?’ ରହସ୍ୟ କରି କହିଲି ମୁଁ ।

‘କାଲି ତା ହେଲେ ଅଲୋଚନା—ସଭାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରୁଛୁ ।’

‘ଅର୍ଥାତ୍—?’

‘ଅପାତତଃ ଛାୟାର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା !’

‘କେଉଁଦିନ ଆଉ ଭାଙ୍ଗିଛି ଶିରଷ, କାଲିକା କଥା ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର···

‘ସେଇୟା କହ । Bravo Bijon That’s a good idea’—

କଥାଟାକୁ ଆହୁରି ଜଟିଳ କରି କହିଲା ଶିରଷ ‘କରେ, କିଛି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇ ଗଲା ନା କଣ ? ସାବଧାନ ବନ୍ଧୁ, ଏକୁଟିଆ ପାଇ ତତେ ସେ ଦିହେଁ ଯେମିତି ଭାଗ ବଣ୍ଟେଇ ନ କରନ୍ତି—କାରଣ କଣେ ତରୁଣ ଲେଖକ ଅକ୍ଷେପ କରି କହିଚନ୍ତି, ‘ରମଣୀର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ପୁରୁଷ ଚିରଦିନ କାଙ୍ଗାଳ ।’

ସିରିୟାସ୍ ହୋଇ କହିଲି, ‘ଚୁପ୍ କର—ଭଦ୍ରତାର ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କର ନା’—

ସେଇ ଦିନ ରାତି···

ମନରେ ମୋର ସହସ୍ର ଭାବନାର ଛାୟା—ସିନେମା ଫ୍ଲଟ ପରି ଯେମିତିଭାସି ଚାଲିଛି ଆଖି ସାମନାରେ । ତୁଲସିଦାସଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଅମର କାହାଣୀ ମୋର ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପରେ ଅଣି ଦେଇଚି ଗୋଟାଏ

ବିଷମ ବିଭ୍ରାଟ୍ । ଛନ୍ଦାର ପ୍ରେମ ପାଇଁ ମୋର ବୈରାଗ୍ୟ ଧାରଣା ଶିରିଷକୁ ଆମୋଦ ଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବି ମନକୁ ମନ ଟିକିଏ ହସିଲି ।

କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ଶୋଇଲି । ଟେବୁଲ ଉପରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଚି ଲ୍ୟାମ୍ପ । ଆଖିରେ ମୋର ନିଦ ନାହିଁ···ସାମନାରେ ଛନ୍ଦାର ବିଶ୍ୱମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି । ଛନ୍ଦମୟୀ, ରହସ୍ୟମୟୀ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ··· ଛନ୍ଦା । ଯୌବନର କାଞ୍ଚନ ପରଶରେ ସାରା ଅଙ୍ଗ ତା'ର ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଗୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ । କବିମାନେ କାବ୍ୟ ନାୟିକାର ଯେଉଁ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ସାଧାରଣତଃ କରିଥାନ୍ତି, ଛନ୍ଦା ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଲାବଣ୍ୟବତୀ, ମାନସିଂଙ୍କର ପ୍ରେମିକା, ଓମର ଖୟାମଙ୍କର ଗୋଲାପୀ ନାୟିକା ସମସ୍ତେ ଛନ୍ଦା ନିକଟରେ ପରାସ୍ତ । ଉତ୍କଳର ଧ୍ୟାନ କବି ମୁଁ···ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ମୋର ଭାବନାର ବହୁଦୂରରେ···

ମାନସୀକୁ ଅତି ନିକଟରେ ପାଇ ମୁଁ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲି । ଛନ୍ଦା ଧୀରେ ୨ ଆସି ମୋର ପାଖରେ ବସିଲା । ଆଖିରେ ତାର ନିବେଦନର କରୁଣ ଇଙ୍ଗିତ । ମୋର କପାଳରେ ହାତ ମାରି ଡାକିଲା, 'ବିଜନ—ବିଜନ—'

'ଛନ୍ଦା ! ମୁଁ ଜାଣେ, ତୁମେ ଆସିବ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଏଁ, ମତେ ଠେଲି ଦେଇ ପାରିବନି ତୁମେ । ଏତେ ଦିନେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ହୃଦୟର କଥା ବୁଝିବ, ସେଇ ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ।' ତାର ହାତଟିକୁ ମୋର ଛାତି ଉପରେ ଚୁପି ଧରିଲି, 'ମୋ ରାଣି, ଛନ୍ଦା ! ତୁମକୁ ପାଇବି ତ ?'

ନରମ ଓଠ ଦୁଇଟିରେ ମୃଦୁ ହସ ଖେଳାଇ କହିଲା ଛନ୍ଦା, 'ବିଜନ ! ତୁମେ ଦୁର୍ବଳ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ପାଖରେ ପୁରୁଷର ଏ

ଦୁର୍ବଳତା ଅସୁନ୍ଦର । ଏଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନେକ ଥର କହୁଛି
ତୁମ ମନରେ ସମୟେ ସମୟେ ଆଘାତ ଦିଏ । 'ମତେ ଭଲ ପାଅ'
ଏଇ କଥା ପଦକ ତୁମେ କଣ ମୁହଁ ଖୋଲି କହି ପାରନା ? ତୁମେ
ବୋଧହୁଏ ଜାଣ ନାହିଁ ସ୍ୱଜନ । ତୁମର ମୁହଁର କଥା ଶୁଣିବାକୁ,
ତୁମକୁ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ଦିନ ଦିନ ଧରି ଚାହିଁ ବସିଥାଏଁ । କିନ୍ତୁ
ତୁମେ ହାରିଯାଅ, ମତେ ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ଅଭିମାନରେ ଫେରି ଆସ ।'

'କିନ୍ତୁ, ଛନ୍ଦା'—ହାତ ବଢ଼ାଇଲି ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆଣିବାକୁ ।
ସେ ପାଖରୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । 'ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନାହିଁ ସ୍ୱଜନ । ତୁମକୁ ଧରା
ଦେବି ବୋଲି ତ ଆସିଛି ଆଜି । କଲେଜରେ ତୁମରି ସମ୍ପର୍କରେ
ଆସିଲା ଦିନୁ ଛନ୍ଦା ତୁମରି ଗୁଣମୁଗ୍‌ଧା —ସେ ତୁମରି । ଦେବତା
ମୋର, ଜୀବନର ଇପ୍ସିତ ସାଥୀ ମୋର, ଛନ୍ଦାକୁ ଭୁଲ ବୁଝିବା ହିଁ
ତୁମର ଭୁଲ । ଦୁନିଆକୁ ଯେ ଭୁଲ ବୁଝେ ସେ ନିଜେ ଠିକ୍ କି ନା
ଏଇ କଥାଟି ତାର ପ୍ରଥମେ ଭାବିବା ଉଚିତ ।'

ଉଠିଯାଇ ଛନ୍ଦାର ହାତ ଧରି କୋଳ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜାଇ
ଆଣିଲି । ସେ ଆପତ୍ତି କଲା ନାହିଁ । ଲଜ୍ଜାବନତ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିକୁ
ମୋ ଛାତି ଉପରେ ରଖି ସେ ଥରି ଉଠିଲା । ମୁଁ ସେଇ ମୁହଁଟିକୁ ଦୁଇ
ହାତରେ ଟେକି ଧରି ଚୁମ୍ବନ କଲି । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଉଭୟେ
ଆପଣାକୁ ହରାଇ ବସିଲୁଁ ।

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଅଖିଳବାବୁ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ସିଂହପରି ଛୁଟି
ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ରୁଦ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ଭୟରେ ମୋର ଆଖି ବୁଜି
ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଛନ୍ଦାକୁ ଯୋରରେ ଭିଡ଼ି ଧରିଲି ମୋର ବୁକୁ
ଉପରେ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି, ଶହ ଶହ ବନ୍ଧୁକ ମୋଟି' ବାଜିଲେ ବି
ଛନ୍ଦାକୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଦେବି ନାହିଁ । ସେ ମୋର, ତାକୁ ବୁକୁରେ ଧରି

ଯୁଦ୍ଧ ମରଣ ବି ଆସେ—ସେଇ ମୋର ଗୌରବ—ବିଜୟର ଅମର ସ୍ମୃତି··· ।

କାହାରକୁ ମରିବାକୁ ହେଇ ନି—ଚଦର ସମେତ ବିଛଣାରୁ ମତେ ଉଠାଇ ଦେଇ ଶିରିଷ ଚିତ୍କାର କଲା—'ଦିନ ଆଠଟା ହେଲାଣି—ରତ୍ନାବଳୀର ସ୍ୱପ୍ନ କଣ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ ତୋର ? ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବୁ ଆଉ କେତେବେଳେ ? ଛନ୍ଦା ଚାହିଁ ବସିଥିବ ଯେ—ହସି ହସି ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ସେ'— । ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ଉଠିଲି । ନିର୍ବୋଧ ପ୍ରେମିକର ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରଣୟ ଟ୍ରାଜେଡ଼ିରୁ ବନ୍ଧୁ ଶିରିଷ ବା ଜାଣିବ କେମିତି । ସ୍ୱପ୍ନ ହଜି ଯାଇଚି ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ । ତାହାକୁ ଚାହିଁଲା ବେଳକୁ କଅଁଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ବାଷ୍ପହୋଇ ପଡ଼ିଚି ।

ଅସମାପ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ କାହାଣୀର ରୂପରେଖ ଦେଇ କବିତା ଲେଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ଅଧା ଲେଖା ଗଦ୍ୟ-କବିତା ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଶିରିଷ ଯୋଉ ହଇଚଗୋଳ ଆରମ୍ଭ କଲା ତାର ଅର୍ଥ ହଉଚି ଏଇ···

'ସୁନ୍ଦରୀ ତୁମେ, ଛନ୍ଦା—
ମୋର ପ୍ରଥମ ପ୍ରେମର ମଞ୍ଜରୀ—ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଅନୁପ୍ରେରଣା—
ତୁମକୁ ନେଇ ପୂରି ଉଠିଚି ମୋର ସାରା ପୃଥିବୀ···
ପାଇଛି ଅନେକ କିଛି···
ତେବେ ବି ମନେ ହୁଏ ସଖି···ନିଃସ୍ୱ ମୁଁ···ସର୍ବହରା,
ପଥହରା ମୁଁ···
ଭୟାନକ ପ୍ରଳୟ ତୋଫାନ···
ହାତଠାରି ଡାକେ ବାତ୍ୟା, 'ଆସ ଛନ୍ଦା···ଛନ୍ଦମୟୀ ଅୟି !'

ଚାହିଁଛି ମୁଁ ବାତାୟନ ପାଶେ••
ଦୀନ କବି, ନିଃସ୍ୱ ପ୍ରେମିକ•••

କବି ନ ହେଲେ ବି ଦୁଇଟା ଧାଡ଼ି ସେଥିରେ ଲେଖି ଦେଇଛି ଶିରଷ । ଫଳରେ କିମ୍ଭୂତ କିମ୍ଭାକାର ହୋଇଛି ଗଦ୍ୟ-କବିତା ଖଣ୍ଡିକ•••ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ସମିଶ୍ରଣରେ—

“ପଲଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ି ପଥ ତୁମ୍ଭ ଚାହିଁ
ଥିଲି ସବୁ । Scoundral ମଶା, ଘରପୋକ-
ଭାବିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ କଥା କ୍ଷଣେ
ଯେହେତୁ ଚଟିତଂ ହାତ (ତାଙ୍କର) ବଧୁଦ୍ଧେ ନିଯୁକ୍ତ ।”

କବିତା ପଢ଼ିଲେ ପଥରଟାଏ ବି ହସି ଉଠିବ । ଶିରଷର ଲେଖାକୁ ତାରିଫ କରିବା ସାଙ୍ଗେ ୨ ବାର ପଳାଅ ବଧାଟିଏ ପୁରସ୍କାର ଦେଲି । ତା ଉପରେ ଭାରି ରାଗ ହେଲି । ମୋର ଅନେକ କବିତା ଶେଷରେ ଏଇଭଳି ଶ୍ରାବ୍ୟ—ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ଉପସଂହାର ଲେଖି ମତେ ଅନେକଠି ଅପଦସ୍ତ କରାଇଛି ସେ'— ।।

ଆଲୋଚନା-ସଭାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରି ଯଥା ସମୟରେ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଶ୍ୟାମଳ, ଛନ୍ଦା ଓ ଶାନ୍ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଲଟେବୁଲ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଛନ୍ଦା ନିଜ ହାତରେ ଚା' ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଶାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବସିଛନ୍ତି ସତେ ଯେମିତି ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ସାହାନସାହା-ଆଉରଙ୍ଗଜେବ । ଦେଖିଲେ ମନେ ହବ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଜ୍ଞାନର ସାଗର ।

ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇଚ କି ନାଇଁ ଶାନ୍ତା କୁମାରୀ ରେସ୍ତୋରାର ଷ୍ଟଡ଼ ମତେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣେଇଲେ ହସି ହସି । କହିଲେ, 'ବିଜନବାବୁ ! ଆଜି ଟିକିଏ ଡେରି ହୋଇଥିଲେ ଆମର ସନ୍ଦେହରେ ଏକାଗ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତା ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ !'

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ହଠାତ୍ ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଲେ, 'ଶାନ୍ତା ! ଭଦ୍ରତାର ଦଶ ଡିଗ୍ରୀ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଚ ତୁ !' ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲି ।

'ବୁଝିଚି, ଭାଇ ! ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଚି । ନମସ୍କାର ବିଜନ ବାବୁ !' ଶାନ୍ତା ଶ୍ଳେଷ ଝରଣା ପରି ହସି ଉଠିଲା । ମୁହଁରେ ତାର ଦୁଷ୍ଟାମିର ଇଙ୍ଗିତ । ସଦ୍ୟ-ସ୍ନାତ, ପାଉଡର-ସିକ୍ତ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଲାପି ଅଧରର ସ୍ନିଗ୍ଧତା ଆଧୁନିକତାର ମାର୍ଜିତ ରୁଚିକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିଥିଲା । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିକାଶର ଅପୂର୍ବ ସୋହାଗ !

ଛନ୍ଦାର ନୀରବତାରେ ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲି । ନିତାନ୍ତ ଗଦ୍ୟ-ମୟୀ ନ ହେଲେ ବି ଅଯଥା ଛନ୍ଦମୟୀ ନୁହେଁ ସେ । ହାତକୁ ଗୋଟାଏ କପ୍ ଟି' ଦେଇ ଆରମ୍ଭ କଲା ଛନ୍ଦା ।

'ତୁମେ ଟି'ର ଭକ୍ତ ନୁହେଁ ମୁଁ ଜାଣେ—। କିନ୍ତୁ'—

କହିଲି, 'ଧନ୍ୟବାଦ, ଛନ୍ଦାଦେବୀ ! ଗ୍ରହଣ କଲି ।··

ମୋ କଥା ଉପରେ ହଠାତ୍ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କହି ଉଠିଲେ, 'ବିଜନବାବୁ ! ଏସବୁ ମାମୁଲି ଲୋକାଚାର ! ମାନେ ଇଏ···ହଉଚି ପଚାଶ ବର୍ଷ ତଳର ଆଦବ କାଏଦା । ଦେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଚାଶ ଡିଗ୍ରୀ ଆଗେଇଚି ପ୍ରଗତି ଦିଗରେ···ଦେ'ରେ ଛନ୍ଦା ! ମୋ ଟି' ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯିବ ଯେ—ବିଚିତ୍ର କନକ ଜନ । ଭିତରେ ଭିତରେ ହସ ଚାପି ରଖିଲି ।

ଶାନ୍ତା କହିଲା, 'ଦେଖନ୍ତୁ ବିଜନ ବାବୁ ! ଭାଇଙ୍କର ଫି କଥାରେ ଡିଗ୍ରୀ, ମିନିଟ୍, ସେକେଣ୍ଡ—। ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ଆଗ୍ରହ ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ସେ ଯେମିତି ମାପଚୁପ୍ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ଥାଉ ସେ କଥା । ଆପଣ କେବେ ବାରିପଦା ଯାଇଚନ୍ତି ?' କହିଲି ସହଜ ଗଳାରେ ।

'ଅନେକଥର । ମାମୁଁ ଅଛନ୍ତି ସେଇଠି—ତାଙ୍କ ଡାକରା ପାଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ବଜ୍ରଧର ବାବୁ ଡାକ୍ତର—ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଜାଣିଥିବେ—ସେଇ ମୋର ମାମୁଁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ମତେ ଡାକ୍ତରି ପାଶ କରିବାକୁ'—

ବାଧା ଦେଇ ଶାନ୍ତା କହିଲା, 'ଜାଣେ, ବିଜନ ବାବୁ ବଜ୍ରଧର ବାବୁ ଚମତ୍କାର ଲୋକ । ତାଙ୍କର ସୁନାମ ଅଛି ବାରିପଦାରେ ।'

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ହଠାତ୍ ଆମ୍ଭ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଗଳ୍ପ ମଝିରେ…'ଶାନ୍ତା ! ଭଦ୍ରଲୋକ ଛଉନାଚ ଦେଖିଚନ୍ତି ତ ? ନ ହେଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କର—ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପରେ ଆମରି ସାଙ୍ଗରେ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତୁ ।'

'ଧନ୍ୟବାଦ୍ । ଚୈତ୍ର ପର୍ବରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ପ୍ରସିଦ୍ଧ 'ଛଉ' ଦେଖିଚି ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ !' ଶାନ୍ତା କହିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ କହିଲି,-ଶାନ୍ତା ଟିକିଏ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ଶାନ୍ତାକୁ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖେଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୋଧହୁଏ କହିଲି ଛନ୍ଦା, 'ଯାଅ ନା ବିଜନ ! ସେମାନଙ୍କ ସଂଗରେ ବୁଲି ଆସିବ ।

ସେଠି ତ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ—ମାମୁ ମାଇଁ ତୁମର ଅଛନ୍ତି ।'

ଛନ୍ଦା ମତେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲା ବୋଧହୁଏ । କଥାର ମର୍ମ ବୁଝି ପାରିଲି । ଅଗତ୍ୟା ଟେବୁଲ ଉପରେ ରହିଥିବା 'ଦୈନିକ ଆଶା' ଖଣ୍ଡିକୁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇ ଇଞ୍ଜିନ ଧୂଆଁ ଭଳି ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ି ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କହିଲେ, 'ନିରବତାର କୌଣସି ମାନେ ହୁଏ ନା ରଞ୍ଜନ ବାବୁ । ଚାଲନ୍ତୁ ନା ଆମ ସାଂଗରେ । Just for Excurtion sake—'

'ରଞ୍ଜନ ବାବୁ—।' ଶାନ୍ତା କ'ଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା । କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ଅନୁରୋଧର ବ୍ୟଗ୍ରତା । ।

'ସମୟ ପାଇଲେ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ଯିବାକୁ'—କହିଲି ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଚୁପ୍ ଚାପ୍ । ଛନ୍ଦା ମୁହଁରେ ଚୋର ହସ ଟିକିଏ ମୋ ପାଖରେ ଧରା ପଡ଼ିଗଲା । କ୍ରମଶଃ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଛନ୍ଦା କହିଲା ଶାନ୍ତାକୁ ଲକ୍ଷ କରି, 'ଏ ନୀରସ ଆଲୋଚନା ବନ୍ଦ ଥାଉ । ଶାନ୍ତା । ଗୋଟାଏ ଗୀତ ଗା' ତ ।' ପରେ ପରେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ କହିଲା, 'ଶାନ୍ତାର ଗୀତ ତୁମେ ଶୁଣିନ, ରଞ୍ଜନ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଗାଏ । ବାରିପଦାକୁ ନବ ବୋଲି ଖଣ୍ଡେ ହାରମୋନିୟମ କିଣି ରଖିଛି—ସେଇଟି'—କୋଣରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥିବା ନୂଆ ହାରମୋନିୟମ ଖଣ୍ଡିକ ପ୍ରତି ସେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ମନେ ମନେ ହସିଲି । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କହିଲେ, 'ଶାନ୍ତା —ଅନୁରୋଧ ଭାଙ୍ଗିବାର ଚେଷ୍ଟା କର ନା । ନ ହେଲେ ତୋର ଗୀତ ଗାଇବାର ସୁନାମ ଦଶ ଡିଗ୍ରୀ କମିଯିବ କିନ୍ତୁ'—ସେ ହସି ଉଠିଲେ । ଲଜ୍ଜାନତ ମୁଖରେ ହସର ଲହରୀ ତୋଳି ଶାନ୍ତା

କହିଲି, 'ମତେ ଖିତମତ ଅପଦସ୍ତ କରେଇବାକୁ ଭାଇ ଆଜ ଛନ୍ଦା ଦେଇ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିଚନ୍ତି ।'

'କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଫାଙ୍କି ଦବାକୁ ଯାଇ ଆପଣ ହଇରାଣରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ଯେମିତି'—କହିଲି ମୃଦୁ ହସି ।

ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପତ୍ତି, ଅଭିଯୋଗ କରି ଶାନ୍ତା ପାରି ଉଠିଲି ନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହାରମୋନିୟମ ଧରି ବସିଲା । ଶାନ୍ତାର ଗୀତର ସୁର ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟାଏ ତନ୍ମୟତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ମୋର ମନର ଭାବ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଛନ୍ଦା ମତେ ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ବାରମ୍ବାର ଲକ୍ଷ କରୁଥିଲା । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କ ସିଗାରେଟ୍‌ର କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ଧୂଆଁ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦରଜା ଆଡ଼କୁ ଭାସି ଯାଉଥିଲେ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଶାନ୍ତାର ଗୀତକୁ ତାରିଫ୍ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ଉଗ୍ରୀ ଭାବନା କରିବାକୁ ହବ—ତାହାହିଁ ଭାବୁଥିଲେ ।

ଶାନ୍ତାର ମୁଖ-ଭଙ୍ଗୀରେ ଲୀଳାୟିତ ମୃଦୁ ହାସ୍ୟର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି ।

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସଂଗୀତ ପରେ ପରେ ସଭାର କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସଭାନେତ୍ରୀ ଛନ୍ଦା ଦେବୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କଲେ: ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କ ବିଧବା ପିଉସି 'ଛତିଆ ବଟ' ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯିବେ । ପଡ଼ୋଶୀ କିଶୋର ବାବୁଙ୍କ ମଟର ନେଇ ଯିବା ପାଇଁ ଅଖିଳ ବାବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଚନ୍ତି । ସଭାର ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତେ ଯିବା ସ୍ଥଳେ ମୋର ସହଗମନ ନ କରିବାଟା ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଆସନ୍ତା କାଲି ରମାନା ହବାର କଥା । ପିଉସୀଙ୍କ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଛଡ଼ା ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁଙ୍କର ଫଟୋ ଉଠାଇବାର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ପାର୍ଟିର

ସୁଖ ସୁବିଧା ପାଇଁ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଖାଦ୍ୟପେୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସାଂଗରେ ଯିବାର କଥା । ହାରମୋନିୟମ୍ ଖଣ୍ଡିକ ବାଦ୍ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ମହାବୀଣାର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବା ମଧ୍ୟ 'ଅଜେଣ୍ଡା'ରେ ଯୋଗ କରାଯାଇଛି···ଇତ୍ୟାଦି···ଇତ୍ୟାଦି !

ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅନୁମୋଦନ କଲେ ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ବାବୁ । ମୁଁ ମୋର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲି ନାହିଁ । ବେଶି ଭୋଟ୍‌ରେ ମୋର ଯିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତିତା ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା ଓ ଗୃହୀତ ହେଲା ମଧ୍ୟ । ହାସ୍ୟରୋଳ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ରମା ଦେଈ, ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଧବା ପିଉସୀ ଓ ଅଖିଳ ବାବୁ

ସେଇଆଡ଼ୁ ଅଖିଳ ବାବୁ କହି କହି ଆସୁଥିଲେ, 'ପିଲାମାନେ ଯାଉଚନ୍ତି—ବୁଢ଼ାଠାକୁ ସାଂଗରେ ନେଇ କାହିଁକି ଅଯଥା ହଇରାଣ ହବ ! କାଲି ସକାଳୁ ବାହାରି ଯାଅ, ମୁଁ କିଶୋର ବାବୁଙ୍କୁ କହି ମଟର ଆଉ ଡ୍ରାଇଭର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଇଛି ।' ତା ପରେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, 'ବିଜନ ! ତୁମେ ଏମାନଙ୍କ ସାଂଗରେ ଯାଅ । ମହାବିନାୟକର ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ତୁମ କବି ଜୀବନର ତୃପ୍ତି ଯୋଗାଇବ'—

ମୋର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ବା ନ କରିବାର କୌଣସି ଅବସର ନ କରି ରମା ଦେବୀ ରାୟ ଦେଲେ, 'ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇଯିବି । ପିଲାମାନେ ନ ଗଲେ ମତେ ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।''

ତା' ପରଦିନ କିଶୋର ବାବୁଙ୍କ 'ଫୋର୍ଡ଼' ଖଣ୍ଡିକ ଆମକୁ ନେଇ ଠିକ ଯାଗାରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲା ।

'ମହାବିନାୟକ'ର ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ—ଧୂସର ପରି ବ୍ୟାପ୍ତି ମଝିରେ ସବୁଜ-ଶ୍ୟାମଳ ପ୍ରକୃତି । ପର୍ବତର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ମୋର

ମନେ ହେଲା, ଗୋଟାଏ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାବୁକ ଏଇଠି ବସି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ—ହରଣୀ ତାର ଛୁଆଟିକୁ ସ୍ନେହ କରୁଚି—ମାତୃତ୍ୱର ଦାବୀକୁ ତାର ଦଳି ଦେଇଚି ନିର୍ମ୍ମମ ଶିକାରୀ—ଶର ଫୁଟିଚି ଶାବକର ଦେହରେ—ହରଣୀ ଛୁଟିଚି ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଥରକୁ ଥର ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ—ପାଦର ଗତି ତାର ଶିଥିଳ—ପଛରେ ସେଇ ଶିକାରୀର ରକ୍ତଲୋଲୁପ ଆଖି—ମୃତ୍ୟୁର ବଭୀଷିକା ।

ହରଣୀଟି ଫେରି ଚାହେଁ । ଝରି ପଡ଼େ ଲାଲ୍ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ତରଳ ରକ୍ତ ପଥର ଭୂଇଁରେ— । ମରଣର ହୋଇଚି ପରାଜୟ—ମାଆ ଫେରି ପାଇଚି ତାର ପିଲାଟିକୁ ସେଇଠି—ଶିକାରୀ ହାତରେ ମାଟିର ଦ'ଟା ପିଣ୍ଡ—ଶୁଖିଲା ରକ୍ତ, ମଲା ମାଉଁସର ଦ'ଟା ଅସାର ଖେଳଣା ।

ଭାବୁକ ଭାବେ । ଭାସିଯାଏ ଅତୀତର ଦୂରକୁ । ପାହାଡ଼ ତଳେ କଣ୍ୱ ଋଷିଙ୍କର ଶାନ୍ତିର ଆଶ୍ରମ । ଫୁଟିଲା ଫୁଲର ଭରା ମହକ ଭିତରେ ଅମ୍ଳାହରା ଦୁଇଟି ପ୍ରେମିକ, ପ୍ରେମିକା । ଋଷିକନ୍ୟା ଦିଏ ଫୁଲର ମାଳାଟି—ବରଣ ମାଳା—ରାଜପୁତ୍ର ଦିଏ ରତନ ମୁଦି—ପ୍ରେମର କୁଞ୍ଜ ରଚନା କରି ସେମାନେ ଦୂର, ଅତି ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆକୁ ପାଶୋରି ପକାନ୍ତି—ଇନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ଗୁହାଟି ମଦିର ଆଖି ସାକ୍ଷୀ ରହେ—ଦୂରରୁ ମିଳନର ବଂଇଶୀ ବାଜି ଉଠେ ।

ଚିନ୍ତା ସୂତ୍ର ଛିଡ଼ିଯାଏ ଭାବୁକର । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବଉଦ ଭାସିଯାଏ । ଚଲା ବାଦଲ । ମେଘ ଚୁମିଯାଏ ପ୍ରକୃତିର ଉନ୍ନତ ଶିରକୁ । ସରଗ କୋଣରେ ଖେଳିଯାଏ ବିଜୁଳି । କବି ଲେଖନ୍ତି 'ମେଘଦୂତ' । ମଲ୍ଲାର ତାଳେ ତାଳେ ଶୁଭିଯାଏ ବିରହୀର ପ୍ରୀତି—ସନ୍ଦେଶ—ଗୀତ । ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ଦୂରରେ ଥାଇ ପ୍ରିୟାର ଆଖି ସଜଳ ହୋଇ ଉଠେ । ବାତାୟନ ପାଖରେ ବର୍ଷା ନାଚିଯାଏ । ବର୍ଷା-ନିର୍ଝର-ଗୀତ ନଇଁ ଆସେ ।

ହଠାତ୍ ଅଟମ ବମ୍ବ ପରି ଗୋଟାଏ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ମୋର ଭାବନାର ଧାରା ଉପରେ । ଫେର ଚାହିଁଲି, ମୋ କାନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ କଅଁଳ ହାତର ଭାର ରଖି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ଶାନ୍ତା—କୁମାରୀ ଶାନ୍ତା—। କ୍ୟାମ୍ପ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଟିକିଏ ବେଶି ଦୂର ଆଗେଇ ଆସିଥିଲି । ଶାନ୍ତା ମତେ ପ୍ରଥମେ ସେଇ କଥାଟି ଚେତାଇ ଦେଲା ।

'ଶାନ୍ତାଦେବୀ'—

କଥା ଛଡ଼ାଇ କହିଲା ସେ: 'ଦେବୀ କାହିଁକି ବଜନବାବୁ ? ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷର ବାଦ ଦେଲେ କଣ ଆପତ୍ତି ଅଛି ଆପଣଙ୍କର ? ଛନ୍ଦା ଦେଈଙ୍କ ପରି'—

'ଛନ୍ଦା ? କଣ ହୋଇଛି—'କିଛି ନାହିଁ' କହୁଁ କହୁଁ ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସି ପଡ଼ିଲା—'ଛନ୍ଦା ଦେଈଙ୍କୁ 'ଅପା' (ରମାଦେଈ) ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଆପଣମାନଙ୍କ ଖୋଜ ଖବର ନବାକୁ ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଆସିଛି । ଭାଇ ବି ତାଙ୍କର କ୍ୟାମେରା ନେଇ ସାଙ୍ଗଛଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ।'

ଅପରିଚିତା କିଶୋରୀଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ମତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଲା । ଶାନ୍ତାର ଏ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଘଟଣାଟାକୁ ବେଶି ଆଗେଇବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ମୁଁ କହିଲି, 'ଶାନ୍ତା ଦେବୀ । ଆସନ୍ତୁ ଫେରଯିବା—ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ ଆମ ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିବେ ।'

'କାହିଁକି ? ଭୋକ ହେଲାଣି ନା କଣ ?' ହସ ମିଶା କଣ୍ଠରେ କହିଲା ଶାନ୍ତା, ମୁଁ ଆସିବା ଆଗରୁ ଏତେ ବିଭୋର ହୋଇ କଣ ଭାବୁଥିଲେ କହନ୍ତୁ ତ ।'

'ନା, ବାସ ବାସ ଏମିତ ଗୁହିଁ ରହିଥିଲି—ସେଇ ଦୂରର ଗାଁ ଖଣ୍ଡିକ ଆଡ଼େ ।' ହାତ ଦେଖାଇଲି । ହସି ହସି ଶାନ୍ତା ଋମାର୍କ କଲା, 'ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବସି ଦୂର ଗାଁ ଖଣ୍ଡିକର ଭାବନା କରୁଥିଲେ ? ଆପଣ ତ ବେଶ୍ ଲୋକ ରଜନବାବୁ !' କହୁଁ କହୁଁ ପ୍ରାୟ ମୋ ଉପରେ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲି ।

ବୟସ ସାଙ୍ଗରେ ମନର ଅପୂର୍ବ ଅମେଳ । ଭାବିଲି ଅବସ୍ଥା ସୁବିଧା-ଜନକ ନୁହେଁ । ଫାଙ୍କା ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ଦେଖିବାର ବା ଉପଭୋଗ କରିବାର କଅଣ ଏଠି ଅଛି ? ମୟୂରଭଞ୍ଜର ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଖିଛି, ନୀଳଗିରିର ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଦେଖିଛି । ଦେଖି ଦେଖି ରୁଚି ଛାଡ଼ି ଯାଇଛି । ଆପଣମାନେ ବାଧ୍ୟ କଲେ, ଆସିଲି ।'

ଶାନ୍ତାର ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରୂ-ଦୁଇଟି ସନ୍ଦେହରେ ନାଚି ଉଠିଲା ବୋଧହୁଏ । ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, 'ମୁଁ ଜାଣେ, ଆପଣ ନାଟକ ଲେଖନ୍ତି । ସାମୟିକ କାବ୍ୟ-କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ହାତ ଅଛି ଆପଣଙ୍କର । 'ଶଙ୍ଖ'ରେ ଆପଣଙ୍କର 'ସପନ-ପ୍ରେୟସୀ' କବିତା ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ିଛି ରଜନବାବୁ । ନୂଆ ଭଳି ହୋଇଛି ସତେତରେ । ମତେ ତ ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଲା ।'

'ଧନ୍ୟବାଦ୍ !' ଶାନ୍ତାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଳରେ 'ପାରିଜାତ'ର ମହକ ମତେ ଅବଶ କରୁଥିଲା । 'ନୀରସ 'ଧନ୍ୟବାଦ୍'ଟିଏ ଉପହାର ଦେଇ ନିଷ୍ଟିନ୍ତ !' ଶାନ୍ତା ସହଜରେ ଠକିବା ଝିଅ ନୁହେଁ— ବୁଝିଲି । 'ଚାଲନ୍ତୁ, ଡେରି ହେଇଛି । ଆମକୁ ଆଜି ଫେରିବାକୁ ହବ !' ଏତିକି କହି ଉଠିଲି । ଶାନ୍ତା ହସି ହସି କହିଲା, 'ଚାଲନ୍ତୁ ! ଆପଣଙ୍କର ଯାହା ଇଚ୍ଛା, ବାଧା ଦେବି ନାହିଁ ମୁଁ । କିନ୍ତୁ ରଜନ-

ବାବୁ । ଏଣିକି ଅଜ୍ଞା, ଆପଣ ଚଳାବ ନାଇ । ସେଥିରେ ଆପଣ ମତେ ନିତାନ୍ତ-ଅପରିଚିତା ବୋଲି ଆଘାତ ଦଉଚନ୍ତି ।'...

ପଛରୁ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କର ପାଟି ଶୁଭିଲା, 'ରହ, ଶାନ୍ତା । ସାଙ୍ଗହୋଇ ଯିବା । ଫଟୋ ନେଇ ନେଇ ମୁଁ ଥକି ପଡ଼ିଲଣି । ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରରେ ଥିବା ଭଳି ସେମିତି ବିଶିଷ୍ଟ ଦୃଶ୍ୟ କିଛି ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଫଟୋଗୁଡ଼ାକ ସେଣ୍ଟ ପରସେଣ୍ଟ ହାର୍ଟ ଟଚିଙ୍ଗ୍ (Cent percent heart touching) ହୋଇଥାନ୍ତା ।'...

ତାଙ୍କର ସେଇ ପୁରୁଣା ନିକିତ-ଓଜନ-ଉପମା । ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଫେରିଲୁଁ ।

ପୁଣି ଥରେ ମଟରରେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଲଦା ଗଲା । ସମସ୍ତେ ପାଖେଇ ଆସିଚ । ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ତାକିଦ, ଡେରି ଯେମିତି ନ ହୁଏ । ନ ହେଲେ ଷ୍ଟେସନ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଡ଼ି ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମ ଛାଡ଼ିଯିବ । ଛନ୍ଦା ମତେ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲା ଆସିବାକୁ । ଅଖିଳବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସରିଚ । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଶାନ୍ତା ଓ ରମା ଦେଈଙ୍କୁ ନେଇ ବାରିପଦା ଫେରିବାର କଥା । ମତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ସେ କହି ଉଠିଲେ, 'ଭାରି ଅଳ୍ପଦିନ ରହିଲୁଁ । ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମନ ଖୋଲି ମିଳାମିଶା କରିବାର ସୁଯୋଗ ବିଶେଷ ପାଇଲି ନାହିଁ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା, ଛୁଟି ପାଇଲେ ବାରିପଦା ଯିବେ । ଷ୍ଟେସନରୁ ଡାଇରେକ୍ଟ ଆମର ବସାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଆଶା ନିରାଶ ନ ହୁଏ ଯେମିତି ।'

ଯିବା ଆଗରୁ ରମା ଦେଈ ମତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଗଲେ, ‘ଝିଲୁ ! ଭୁଲିବ ନାହିଁ । ମନେ ରଖିଥିବ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବରାଦ ଥିଲେ ଫେର କୁ’ ଦିନ ଦେଖାହେବ ଯେ—‘ଭଗବାନ ପରମାୟୁ ଦେଇଥାନ୍ତୁ !’ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲି । ଆଖି କୋଣରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଲୁହ । ବୋଧହୁଏ କେତୋଟି ଦିନ ଭିତରେ ମମତା ଜାଗି ଉଠିଲା ତାଙ୍କର । ପିଲାଦିନୁ ବୋଉକୁ ହରାଇଛି, ତାଙ୍କ ମନର ଅବସ୍ଥା କଳିବା ମୋର ଅନୁଭୂତିର ବାହାରେ ।

ଶାନ୍ତା ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନି । ମଟରରେ ବସିବା ଆଗରୁ ମତେ କେବଳ ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ଗଲା । ମୁହଁଟି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଛି—ଅଧରରେ ହସ ନାହିଁ—ଥନ ଥନ ଆଖି ଦୁଇଟି ଆର୍ଦ୍ର । ଅଭିମାନର କାରଣ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋଟର ଷ୍ଟାର୍ଟ କଲା । ସେ ଛଳ ଛଳ ଆଖି ଦୁଇଟି ଲିଭିଗଲା । ଚିର-ରହସ୍ୟମୟୀ ରୂପସୀ କିଶୋରୀର ସେ ସୁନ୍ଦର ଆଖି ଦୁଇଟି ଶୂନ୍ୟରେ ଭାସି ଉଠିଲା । ମୁଁ କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ନିଜର ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଲି । ତରୁଣ ଜୀବନରେ ଏ ଚଞ୍ଚଳତା କାହିଁକି ? କୋଉଥିପାଇଁ ? ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର କିଛି ସଂପର୍କ ନାହିଁ କିମ୍ବା ନ ଥିଲା । ଶାନ୍ତାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ କେବେ ଗୃହ ନ ଥିଲି । ତେବେ ବି ଗୋଟାଏ···ଗୋଟାଏ ସ୍ମୃତି···ଗୋଟାଏ ଅଲିଭା ଗାର ସେ ଟାଣି ଗଲା ମୋ ମନ ଉପରେ । କେଉଁ ଅଧିକାରରେ ? ମମତାର ମୂଲ୍ୟ କଣ ମୋ ଠି ? ହେଇ ପାରେ, ସେ ଅବିବାହିତା ତରୁଣୀ···ମୁଁ ଅବିବାହିତ ତରୁଣ···ତା ବୋଲି ସ୍ନେହ, ମାୟା ବା ମମତାର ଡୋରି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ବାଟରେ ଟାଣିବ କାହିଁକି ? ମୁଁ କବି, ମୁଁ ସର୍ଜନା କରି ପାରୁଛି···ଚରିତ୍ରର ବିଶେଷତ୍ୱ ବୁଝେ··· ମୋର ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ମୁଁ ଏଇମିତି ଡୋରିରେ କେତେ ପ୍ରେମିକ

—ପ୍ରେମିକା ବା ନାୟକ ନାୟିକା ପ୍ରାଣକୁ ଛନ୍ଦ ଉତ୍ଥାନ ପତନର କ୍ରମ ବିକାଶ ଭିତରେ ଚଳେଇ ପାରୁଚି···ତେବେ ବି ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ମୋର ଅସ୍ତ୍ର ଅଛି ଉଠେଚି··· । ଡାକ୍ତର ହେଇ କେତେ କେତେ ଅସହାୟ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଭଲ କରୁଚି ମୁଁ—ଅଥଚ ମୋର ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ମୁଁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏ କେଉଁ ବିଚିତ୍ର ପନ୍ଥା ? କେଉଁ ଅସମ୍ଭବ ଉପହାସ ?

ଭାବି ଭାବି କିଛି କୂଳ କିନାରା ପାଇଲି ନାହିଁ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି କମିଜ ଖୋଲିବାକୁ ଯାଉଚି, ଶିରଫ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଆଣି ମତେ ଦେଇଗଲା । କହିଲା, 'ବିଜୁ ! ସହରେ ଏକା—ଭାରି ଅସହାୟ ପ୍ରେମିକଟିଏ ତୁ । ଭଲ ପାଇବାର ପହିଲି ପାହାଚରେ ଛୁଡ଼ୀ ହେଇ ହେଇ ବେଳ ଗଲା । ତଳକୁ ଖସି ଆସିବା ଆଉ ଉପର ପାହାଚକୁ ଚଢ଼ିବା ଦୁଇଟା ଯାକ ତୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଇଚି । ନେ, କିଏ ଚିଠି ଦେଇଚି ପଢ଼ ।'

ପ୍ରଥମ ଚିଠିଟି ଶାନ୍ତାର । ଛୋଟ କାଗଜ ଖଣ୍ଡିକରେ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଲେଖା:

"ବିଜନ ବାବୁ, ନମସ୍କାର ।

ଆସିଲା ଦିନ କଥା ପଦେ ବି କହିଲେ ନାହିଁ । ଅଭିମାନ କରନି । ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଆସିବେ । ଅପରଚିତାର ଅନୁରୋଧ ।

ଆପଣଙ୍କର

—ଶାନ୍ତା—"

ଦ୍ୱିତୀୟ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ବାପାଙ୍କ ହାତ ଲେଖା । ଘର ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଲେଖିଚନ୍ତି । ସାନ ଭଉଣୀଟିକୁ ସାଂଘାତିକ ଜର । ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେହ ମଧ୍ୟ ଭଲ ନାହିଁ । ଚିଠିଟି ପାଇ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେଇ ଦିନ ରାତିରେ ଘରକୁ ଯିବାର ସ୍ଥିର କରି ବଜାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଲି । ହଠାତ୍ ପଛରୁ ଚିତ୍କାର କଲା ଶିରିଷ । 'ବିଜନ ! ବିଜନ ! କୁଆଡ଼େ କି'ରେ ? ଆଜିକାଲି ତ କଅଣ ଘରେ ରହିବାକୁ ମୋଟେ ସମୟ ମିଳୁନି । କଣ ହେଉଛି ତୋର ? ପ୍ରୀତି-ଚିଠାଉ ପାଇଲୁ ନା କଣ ? ସନ୍ଧ୍ୟା-ଅଭିସାର କୋଉଠିକି ?'

ଉଃ, ଖାଲି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ । ଜୋରରେ ଅସ୍ଥିର କରି ପକେଇଲା । ତର୍କ, ବିତର୍କର ପ୍ରଶ୍ରୟ ନ ଦେଇ କହିଲି, 'ବଜାରକୁ ଯାଉଚି । ଆଜି ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ଘରକୁ ଯିବାର କଥା । ବାପାଙ୍କ ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ…ସେ ଚିଠି ଲେଖିଚନ୍ତି ।'

ସେ ମତେ ସନ୍ଦେହ କଲା କି କଅଣ—କହିଲା, 'ରହ ତେବେ, ସାଥୀ ହୋଇ ଯିବା । ମୋର ଗୋଟେ ଫାଉଣ୍ଟେନ ପେନ୍ କିଣିବାର ଅଛି ।'

ଅଗତ୍ୟା 'ଗୁଣ୍ଡା'ଟାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବାକୁ ହେଲା ।

ଉତ୍କଳ ... ଲାଇବ୍ରେରୀ
ନଂ ....
ତା ....

-ଦୁଇ-

ବୈଶାଖ-ସଞ୍ଜ । କଇଁଫୁଲ ପର ଜୋଛନା ବିଛି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପରିଷ୍କାର ଆକାଶ । କାଳିମା ନାହିଁ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ନଈକୂଳେ ବସିଥାଏଁ । ବରୁଷା ନଈ । ଖାଲି ପଡ଼ିଛି ଏତେ ବଡ଼ ନଈଟା । ଆଖି ଯୁଆଡ଼େ ଯିବ—ଖାଲି ଫାଙ୍କା—ଫାଙ୍କା—ଚାରିପାଖ ।

ସେଇଠି ବସି ଭାବୁଥିଲି ମୋ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର କଥା । ଲେଖକ ହେବି । ଡାକ୍ତର ହେବି । ବଡ଼, ଖୁବ୍ ବଡ଼ । କୋଉଥିରେ କେହି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ରହିବେ ନାହିଁ ମୋର । ମୁଁ ହେବି ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ସୁଖୀ ।

ଭାବନାର ଚିରନ୍ତନ ସ୍ରୋତ—ଅନନ୍ତ, ଅଜସ୍ର, ଅବିରାମ । ଛନ୍ଦା ହବ ମୋର ହୃଦୟର ରାଣୀ ! କବିର କୁଟୀର ହବ ରଜାର ଉଆସ ! କାନନରେ ଫୁଟିବ ସ୍ୱର୍ଗର ପାରିଜାତ । ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ହସିବେ ଆମ ସୁଖରେ । ସବୁ କୁହୁକ—କାଞ୍ଚନ ପରଶ—ଅଦ୍ଭୁତ ।

ଶାନ୍ତା ରହିବ ଦୂରରେ—ଖୁବ୍ ଦୂରରେ—ତାର ସେଇ କୁହୁକୀ ଆଖି ଦୁଇଟି ଚିରଦିନ ଲାଗି ରହିଯିବ ଆର୍ଦ୍ର, ସଜଳ । ହୁଏତ ସେ ତାର ସଂସାର ବାନ୍ଧିବ ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଦେଶରେ । ସେଇଠି ଯେତେବେଳେ ସେ ତାର ଭୁଲ ବୁଝିବ, ସେ ହବ ସୁଖୀ··· ଜୀବନ ହବ ତାର ମଧୁମୟ । ତା'ପରେ ଛନ୍ଦା ଉପରେ ତାର ରାଗ ରହିବ ନାହିଁ । ଈର୍ଷା ରହିବ ନାହିଁ ।

ଛନ୍ଦା ଆଉ ମୁଁ—ଦୁଇଟି ସରଳ କିଶୋର ପ୍ରାଣ ହାତ ଧରା ଧରି ହୋଇ ଚାଲିବୁଁ ଦୁନିଆର ଅତି ସହଜ ବାଟରେ । ଦୁଃଖ ଆଉ ସୁଖର ଅତି ମାମୁଲି ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଭିତରେ ଆମ ଜୀବନର ସରସତା ଫୁଟି ଉଠିବ–ଅନାବିଳ-ନିର୍ଲିପ୍ତ ଜୀବନ । ବାସ୍ତବ ରୁକ୍ଷତାର ଝଡ଼ ନିର୍ମମତାର ତୋଫାନ ଆମକୁ ଟଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ—କାଳର ମୁଦ୍‌ଗର ଆମକୁ ଚୂରି ପାରିବ ନାହିଁ—ଦୁଇଟି ଅଭଙ୍ଗା-କଣେଇ । ।

ଜହ୍ନ ଉଠିଛି । ତୋଫା ଜହ୍ନ । ଚନ୍ଦ୍ର-ଉଦୟର ଗୋପନ ଘର ରୂପେଲି କିରଣ ବିଛି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ଶୀତଳ ବାଲିରେ ତାର କଅଁଳ ପରଶ ଦେଇ ଲୁଚକାଳି ଖେଳୁଚି । ଏଇମିତି ଜୋଛନା ଭରା ଯାମିନୀରେ ଛନ୍ଦାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଏଇ ନଈକୂଳେ ଦେଖିବି ପବନର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ । ଦୁଷ୍ଟ ପବନ ତାର ରଙ୍ଗୀନ ପଣତଟିକୁ ଥରାଇ ଦେଇଯିବ । ସରଗ-ଦୀପର ଆଲୁଅରେ ପ୍ରିୟାର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ମୁଁ ତାର ସେଇ ମୁହଁଟିକୁ—

ବାଣପୁର ଗାଁ···ଜନବହୁଳ ବସ୍ତି ରହିବ ଅନେକ ଦୂରରେ । ସେଇଠି ଆମର ପ୍ରଣୟର ନୀଡ଼ । ଅଭିସାରର କେଳି-କୁଞ୍ଜ । ଝାପ୍‌ସା କୁହୁଡ଼ି ରହିବ ମୂକ ପ୍ରହରୀ । ଏଇ ଚିକ୍‌କଣ ବାଲି ହବ ଆମର ବାସର-ଶଯ୍ୟା । ଜୋଛନା ହବ ସିଲ୍‌କର ପରଦା । ଚାନ୍ଦୁଆ ହବ—ଏଇ ସୁନ୍ଦର ଆକାଶ । ପବନ ହବ ଅବସାଦ-ହରା ମଳୟ । ଅଦୂରର ଝିଲ୍ଲୀ ଗାଇବ ମିଳନର ମଧୁର ବଂଶୀ । ପ୍ରଣୟର ସ୍ୱପ୍ନ ହେବ ସଫଳ ।

ଓମର ଖୟାମ୍ ଅଜଣା ଦେଶରେ ଥାଇ ଦେଖିବେ—କଳ୍ପନାରେ ସୁଖ ନ ଥାଏ—। କବର କବିତା ଅମର କରିଏ ତାକୁ ଦୁନିଆର ମଣିଷଙ୍କ ପାଖରେ । ଆମେ ଅମର ହବୁଁ ଦୁନିଆ ବାହାରେ । ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ ବଜାଇବେ ଆମର ପ୍ରେମର ବିଜୟ-ଦୁନ୍ଦୁଭି ।

ପହରକିଆ ବିଲୁଆ ଭୁକି ଉଠିଲେ । ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ରାତି ବେଶି ହୋଇଚି । ଘରକୁ ଫେରିଲି । କଳ୍ପନାରେ ମୁଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସିଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଥିଲି । ସେଇଥିରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ । କବି, ଭାବୁକମାନେ ମୋ ମନର କଥା ବୁଝି ପାରିବେ—ଆଉ ବୁଝି ପାରିବେ ସେଇମାନେ—ଯୋଉମାନେ ଯୌବନର ସ୍ୱରୂପ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ମତୁଆଲା ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ, ଉପନ୍ୟାସ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ଅତି ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି । ତା'ର ଉପରେ ମୂଳଦୁଆ ଥାପି ଯୁବକ ତାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସୌଧ ଗଢ଼ିବାର ଆଶା ରଖେ—ପ୍ରେମିକା କିଶୋରୀ ମିଳନର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଆତ୍ମହରା ହୁଏ । ବାସ୍ତବ, ଅତି ବାସ୍ତବ ! ଜଡ଼ ଜଗତର ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ତଥ୍ୟ । ମୃତ୍ୟୁ ସତ୍ୟ, ନିଶ୍ଚିତ ।

କୁହୁକର ଏ ସଂସାର । ଗୋଟାଏ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତି ସବୁ ସର୍ଜନା କରିଚି । ଜନ୍ମ ଆଉ ମୃତ୍ୟୁର ନାଟକ ଧରି ବସିଚି—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାକୁ । କାହାରି କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ଅଥଚ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଚନ୍ତି ଗୋଟାଏ ରାସ୍ତାରେ—। ସମସ୍ତିଙ୍କି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚି ଆଶା—ସୃଷ୍ଟିର ପାଥେୟ । ସେଇ ଆଶା ଟିକକ ନେଇ ରୁକ୍ଷ ମରୁଭୂମିରେ ରହିଚି ଓଏସିସ୍‌ର ସବୁଜ ଶିର । ମରଣରେ ଅଛି ଜୀବନର ଶାନ୍ତି । ସମୟ ଚକରେ ଗଡ଼ି ଚାଲିଚି ଜଡ଼ ଜଗତ ! କଅଁଳ କଢ଼ିଟିଏ ଯେବେ ପାଖୁଡ଼ା ମେଲାଇ ହସେ—ସୌରଭରେ

ଦୁନିଆକୁ ପାଗଳ କରେ—ସେ କରାମତି ଗଛର ନୁହେଁ, ସମୟର । ବସନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମଳୟ ଛୁଟେ; ପତ୍ର ଗହଳରେ କୋଇଲି ଡାକେ; ପ୍ରେମିକ ଭଅଁର ମତୁଆଲି ହେଇ ପ୍ରିୟାର ଅଧର ଚୁମ୍ବିବାକୁ ଧାଇଁଆସେ—ସବୁ ସେଇ ସମୟର ଇଂଗିତ । ସମୟର ତିନିଗୋଟି ଅବସ୍ଥା—କୈଶୋର, ଯୌବନ, ଜରା । ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିର ଭଙ୍ଗା ଗଢ଼ାରେ ସହାୟତା କରେ—। ଯୌବନରେ ହୁଏ ସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିକାଶ । କମିଆ ପରି ତାର ପହିଲି ପରଶରେ ସେ ପ୍ରାଣରେ ଜଗାଏ କମ୍ପନ, ଶିହରଣ । ସରଳା ବାଳିକା ତାର ଛନ ଛନ ମନ ଭାବ ଲୁଚେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ ଦୁନିଆର ଅନ୍ତରାଳରେ । କିନ୍ତୁ ନିଃସଙ୍ଗତା ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନା । ସେ ଚାହେଁ ଜଣେ ସାଥୀର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ । ସେତେବେଳେ ତାର ମନର ଖୋରାକ ଯୋଗାଏ ଜଣେ ଯୁବକ । ସେଇଠି ଯୌବନର ପୂର୍ଣ୍ଣତା । ପୃଥିବୀର ଅତି ପୁରୁଣା କଥା ହେଲେ ବି ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷ ସେଇଠି । ପ୍ରାଣର ପରିଚୟ ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠେ ସରସତା…ନୂତନ, ଚିରନୂତନ । ଜୀବନରେ ଥରେ ଆସେ ସେଇ ଅନୁଭୂତି । ସେଇ ପ୍ରଥମ ଆଉ ସେଇ ଶେଷ । ଘର ବାନ୍ଧିବାର ମୋହ, ଭବିଷ୍ୟତର ସୁନେଲି କଳ୍ପନା,—ସବୁ ତାକୁଇ ମୂଳ କରି ।—ସେଇ ପ୍ରଥମ କୋମଳ ଅନୁଭୂତି ଭିତରେ ଯଦି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ଦେଖା ଦିଏ ତାହେଲେ ସବୁ ଛାରଖାର ହେଇ ଯାଏ—ଶିଶିରର କୁମୁଦ ପରି ଜଳି ପୋଡ଼ି ନଷ୍ଟ ହେଇଯାଏ—ବ୍ୟର୍ଥତାର ଯବନିକା ଟାଣି ହେଇଯାଏ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ।

ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଭାବନାର ମହାବୋଝ ନେଇ ଆମ ଘରର ସଦର ଦରଜା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଚି, ଭିତରୁ ଦାଦାଙ୍କର ପାଟି ଶୁଭିଲା । ସେ ବାପାଙ୍କୁ କହୁଚନ୍ତି, '…ଯାହାହଉ, ଆଗ ତଥିରେ

ଆମର ବାହାଘର କରିବା କଥା । ପିଲାଟି ବିଜୁ ସାଂଗକୁ ଠିକ୍ ପଡ଼ିବ । ସେଇଠି ଜବାବ ଦେଇଦବା ଦରକାର । ଡେରି କଲେ ଘର ଅଚଳ ହୋଇ ଯାଉଛି ଦିନକୁ ଦିନ । ଝିଅଟାକୁ ନେଇ ଆଉ କେତେ ହଇରାଣ ହବ । ତୁମେ କାମଟି ସାରିଦିଅ—ତେଣିକି ତାଙ୍କ ଘିରସ୍ତା ସେ ସମ୍ଭାଳିବେ ।…’

ବାପା କହୁଚନ୍ତି, ‘ଦେଖ, ବଡ଼ଦର କଥା ! ବଜ୍ରଧରବାବୁ ଚିଠି ଦେଇଚନ୍ତି । ବିଜୁ ଆଗ [illegible] ଅଜଣାଅ କଥା’—

ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ଦାଦା, ‘ଭାଇ ! ତୁମର କାଳକଯାକ ଏଇ ହେଲାଦସ୍ତିଆ କଥା, ମତେ ଭଲ ଲାଗେ ନା । କେତେ ଦିନ ଏମିତି ଘାଣ୍ଟି ହଉଥିବ ?’

ଉତ୍ତର ଶୁଭିଲା, ‘ବିଜୁ ଦି’ଚାରିଦିନ ଭିତରେ ବାରିପଦା ଯାଉ । ତା ମାମୁଁଙ୍କର ମତ କଣ ମାମୁଁ, ଭଣଜା ଆଗ ବୁଝାବୁଝି ହୁଅନ୍ତୁ । ତେଣିକି କାମ ଆମର । ଆମ ଦିହ ମୁଣ୍ଡ ତ ଭଲ ହେଇଗଲାଣି, ବିଜୁ ମିଛୁଟାରେ ଗାଁ’ଠି ବସିବ କାଇଁକି ? ତାର ତ ଛୁଟି ପୂରିନାଇଁ’—ଇତ୍ୟାଦି— ।

ମୋ ଛାତି ଭିତରଟା କଣ ହେଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଦେଲା । ଚାରିଆଡ଼ ଯେମିତି ଶୂନ୍ୟ ଦେଖାଗଲା । ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଲା ନାଇଁ । ଦାଦା ଯେମିତିକା ଏକଜିଦିଆ ମଣିଷ…ତାଙ୍କ ମୁହଁର କଥା ଠେଲିଦବା ସହଜ ନୁହେଁ । ସନ୍ଦେହ ଓ ହତାଶାର ଗୋଲକଧନ୍ଦା ଭିତରେ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଛି ହେଇ କଣ କରିବି ଭାବି ପାରିଲି ନାଇଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଖଞ୍ଜା ଭିତରକୁ ଗଲି । ସେତେବେଳେ ମୋ ମନର ଅବସ୍ଥା ଏତେ କ୍ରିଟିକ୍ୟାଲ

ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଯେମିତ 'ଇକ୍‌ଥି ସିନୋଷୋରସ୍'ଙ୍କ ଫେରଣ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବ—ସେମିତ ମନେ ହେଲି । ବାହାଘର ମୋର କୋଉଠି ? କାହା ସାଙ୍ଗରେ ? କେବେ ? ଜବାବ ଦବାକୁ ବାପା, ଦାଦା କିଏ ? ମାମୁଁଙ୍କ ମତ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଏ ଆସେ କଣ—ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ଦୁର୍ଭାବନା ମତେ ସତକୁ ସତ କ୍ଷିପ୍ତ କରି ତୋଳିଲା ।

ବିରାଟ ଯନ୍ତ୍ର—ଦାନବ ଛୁଟିଚି ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ ହୋଇ × × ×

ରୁପ୍‌ସା ଜଙ୍କସନ୍‌ଠି ଗାଡ଼ି ବଦଳ କରିବାର କଥା । ପାସେଞ୍ଜର ମତେ ଆଉ ମୋର ସୁଟକେସ୍ ଖଣ୍ଡିକୁ ରୁପ୍‌ସା ଷ୍ଟେସନର ପ୍ଲାଟଫରମରେ ଛାଡ଼ି କଲିକତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଲିଲା । ମୁଁ ସେଠି କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲି । ନିତାନ୍ତ କୁଲିର ସନ୍ଧାନ ନ ମିଳିବାରୁ ହାତରେ ସୁଟକେସ୍ ଖଣ୍ଡିକ ବହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । Mayurbhanj Light Railway—ଛୋଟ ଟ୍ରେନଟି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ତାର କୋଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲି ଗୋଟାଏ ଇଣ୍ଟରକ୍ଲାସ ଡବାରେ । ଘଣ୍ଟା ପଡ଼ିଲା···ଗାର୍ଡ ସାହେବ (ଅବଶ୍ୟ ବଙ୍ଗାଳି ଭଦ୍ରଲୋକ) ସିଟି ଦେଲେ । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା···

ବାପାଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ବାଧ୍ୟ ପୁଅ ମୁଁ । ମାମୁଁଙ୍କର ଜରୁରୀ ତକରା ପାଇ ଯାଉଚି ବାରିପଦା । ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ କଟକ ଯାଇନି । ଛନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇନି—ଦେଖା କରିବାର ଅବକାଶ ନ ଥିଲା । ଭାବି ଠିକ କରିଥିଲି, ବାରିପଦାରେ ପହଞ୍ଚି ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖିଦେବି । ମୋର ବାରିପଦା ଆସିବାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଛନ୍ଦା ହୁଏତ ବୁଝିବ ନାହିଁ । ଭାବିବ, ଶାନ୍ତାର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ମୁଁ ଚାଲିଚି । ରାତି ସାରା ଅନେକ କଥା ଭାବିଚି । ଟ୍ରେନର ଗତିକୁ ବଳି ଯାଉଚି ମୋର ଭାବନାର ଗତି । ଆଖି କିଛା ପଡ଼ୁନାହିଁ···

ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦଶଟା । ଗାଡ଼ି ବେଡନଷ୍ଟୀ ଷ୍ଟେସନରେ ଅଟି
ରୁଡ଼ା ହେଲା । ଯାତ୍ରୀ ମାନଙ୍କର କୋଲାହଳରେ ତନ୍ଦ୍ରା ଗଲା
ଭାଙ୍ଗି ।

'ହ୍ୟାଲୋ, ବିଜନ ବାବୁ ଯେ !'—ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ
ରୁ୍ୟାମେର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ,

'ନମସ୍କାର ! ହଠାତ୍—?'

ନମସ୍କାର କରି ଅପ୍ରତିଭ ଭାବରେ କହିଲି, 'ଆପଣଙ୍କ
ାହରକୁ ଯାଉଛି । ମାମୁଁଙ୍କର ଜରୁରୀ ଡାକରା ।

କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲେ ? କେମିତି ଅଛନ୍ତି ଆପଣମାନେ ?
ଏଇଠି ବସନ୍ତୁ—'

ସାମ୍ନା ବେଞ୍ଚରେ ବସି ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

'ଆପଣ ଆସିଲେ, ଭଲ ହେଲା । ଆମର ବସାରେ ରହିବାକୁ ହବ ! ଶାନ୍ତା ଆପଣଙ୍କ କଥା ପ୍ରତିଦିନ ମନେ ପକାଏ । ବିଜନ ବାବୁ ! I am so glad—ଏଇଠି କିଛିଦିନ ରହିବେ ତ ?'—ସେ ସିଗାରେଟ ଲଗାଇଲେ ଓ ମତେ ବି ବାଧ୍ୟ କଲେ ।

'ରହିବି, କିନ୍ତୁ ବେଶି ଦିନ ନୁହେଁ—' ଉତ୍ତର ଦେଲି, ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହେଲା—ମନ ଖୋଲି ମିଳାମିଶା କରିବାର ସୁବିଧା ଯୁଟିବ—ସେଇ ଯଥେଷ୍ଟ ।' 'Oh, many thanks ! ଶାନ୍ତା ଭାରି ଖୁସି ହବ କିନ୍ତୁ ! ଏଇଥର ସେ ପଚିଶ୍ରୀ ଓଗ୍ରୀ ବେଗରେ ଘନିଷ୍ଠତା କରିପିବ ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ—Please don't mind—Shanta is a naughty girl, you know—' ମୁହଁରେ ତାଙ୍କର ଶସ୍ତା ହସ ।

'ବେଡନଷ୍ଟୀର ମିଲ୍ ଓ ଷ୍ଟେସନ area ପ୍ରଭୃତି ଛାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ଆଗେଇଲା । ଦୁହିଁଙ୍କର ଗଳ୍ପର ବେଗ ମଧ୍ୟ ଶହେ ବାର ଡିଗ୍ରୀ ବଢ଼ି

ଉଠିଲି । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ି ମାମୁଁଙ୍କ ଘରେ ରହିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଯେ ସେଇମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଟିବ ଏ ସର୍ତ୍ତ ମତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ନ ହେଲେ ଭଦ୍ରତାର ଡିଗ୍ରୀ କମିଯିବ ହୁଏତ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ମାମୁଁ, ମାଈଁଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କଲି । ମାଈଁଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ସୀମା ଡେଇଁଗଲା । ଯଥାବିଧି ସ୍ନାନ, ଭୋଜନର ସମାପ୍ତି ପରେ ବିଶ୍ରାମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ସେଇଦିନ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଚିଠି ଲେଖି ଖଣ୍ଡିଏ ଛନ୍ଦା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଓ ଅନ୍ୟଟି ବାପାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଠାଇଦେଲି । ବାରିପଦା ଆସିବାର ଭିତର ଖବର ଛନ୍ଦାକୁ ଜଣାଇବା ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଧ କରି କେବଳ ଦି' ଧାଡ଼ି ଲେଖିଦେଲି···

'ଛନ୍ଦା !

ମାମୁଁଙ୍କର ଜରୁରୀ ଡାକରା ପାଇ ବାରିପଦା ଆସିଛି । ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ କଟକ ଫେରିବି । ଘରେ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି । ମାମୁଁଙ୍କ ଠିକଣାରେ ଚିଠି ଦେବ । ତୁମ ଘରର ଖବର ଲେଖିବ । ଇତି ।

ଶୁଭାକାଙ୍‌କ୍ଷୀ

—ବିଜନ—

ବଡ଼ ବଜାରରେ ଧର୍ମ୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବାସ ଭବନ— 'କମଳା-ନିବାସ' । ଧର୍ମ୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର । ଅଗାଧ ପଇସା । ଘରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଳକା ଦେଈ, ବିଧବା ଭଉଣୀ ରମାଦେଈ ଓ ପୁଅ ଝିଅ ଦୁଇଟି; ଶ୍ୟାମଳ ଓ ଶାନ୍ତା । ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ଦିଗରେ ଧର୍ମ୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁ ଯେ ଏକାନ୍ତ ମନୋଯୋଗୀ, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତେର ଦିନ ଆଗରୁ ମୁଁ ତାର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲି ।।

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ମତେ ନେଇ ତାଙ୍କଘରେ ଯେତେବେଳେ ହଞ୍ଚିଲେ ଗୃହର ପୂଜାରୀଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଘରର ମୁନିବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମତେ ଅଭିନନ୍ଦନ କଲେ ହସି ହସି । ସେମାନେ ମୋ ପାଇଁ ପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲେ ବୋଧହୁଏ । ମୁଁ ହେଲି ସେ ପରିବାରର ମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଅତିଥି । ନାଟକୀୟ ଭାଷାରେ ମୁଁ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ଚଳନ୍ତା ଚଢ଼ଆଖାନା' ।

ସବୁଦିନେ ମୋର ଗୋଟାଏ back-ward ପ୍ରକୃତି । ଶିକ୍ଷା ଥାରେ 'ଆଗେ କଦମ୍' ନ ହୋଇ ମୁଁ ବରଂ 'ପିଛେ କଦମ୍' ପକାଏଁ ବେଶି । ସେଥିପାଇଁ ଭଦ୍ର ପରିବାରର ମନ ଖୋଲା କାରବାରରେ ୍ୟସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେ ଜନ୍ତାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ହେଲା ମୋର ଚିନ୍ତାର ପ୍ରଧାନ ବିଷୟବସ୍ତୁ । କପାଳରେ ଝାଳ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଦେଖାଗଲା ।

ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁ କହିଲେ, "ଶ୍ୟାମଳଠୁ ତୁମ କଥା ସବୁ ଶୁଣିଚି, ାପା । ଶାନ୍ତା ତୁମ ଲେଖା ବିଷୟରେ ମତେ କହୁଥିଲା । ତୁମ ାମୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣେ—ଅନ୍ତତଃ ଆତ୍ମୀୟତା ଅଛି ବେଶ୍ । ବଜ୍ରଧର ବାବୁଙ୍କ ପାଖରୁ ସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ ।'

ଶାନ୍ତାର ମା' ଅଳକା ଦେଇ କହିଲେ, 'ଏଠି ଯେତେଦିନ ହିବ, ଆମ ଘରକୁ ବରାବର ଆସିବ । ଏକା ବୟସର ଲାମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି ଦେଖିଲେ ମୋର ମନ ପ୍ରାଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପୂରି ଠେ ବାପା ବିଜନ ।

ମନେ ମନେ ଭାବିଲି, ଦ୍ୱାପରର ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଧହୁଏ ଜନ୍ମ ନେଇଚନ୍ତି ।

ଟ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବୋଧହୁଏ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲା । କିନ୍ତୁ ତାର ସୁନ୍ଦର ଗଣ୍ଡ ଦେଶରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଭାବନାର ରଙ୍ଗ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ତାର ଚଞ୍ଚଳ ମନ ଭାବ ଟିକିଏ ଶିଥିଳ ହେଲାପରି ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା । ମୁଁ ମନେ ମନେ ବିସ୍ମିତ ହେଲି, କିନ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ବୁଝିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଥିଲା ।

ଚିର-ରହସ୍ୟମୟୀ ଏଇ ନାରୀ ଜାତି । କେତେବେଳେ କେଉଁ ରୂପରେ ସେମାନେ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି, ସେ କଥା ମୋର ଶକ୍ତିର ଅଜ୍ଞାତ ।

ଆଦର, ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଓ ଜଳଯୋଗ ସାଙ୍ଗ ହେଲା । ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ମତେ ବଳେଇ ଦେଇଗଲେ । ମାମୁଁଙ୍କ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଦିନର ଆଲୁଅ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ।

ମାମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଫେରିଛନ୍ତି । ମାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଜଳଖିଆ ତିଆରି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି କହିଲେ, 'ବିଜୁ ! ଏଇଠି ବସି ଦି'ଖଣ୍ଡ ପରଟା ଖାଇଦେ । ଦିନଟା ସାରା ବୁଲି ବୁଲି ଦେହ ତୋର କଳା ପଡ଼ିଗଲାଣି !'

ଦେହ କାହିଁକି କଳା ପଡ଼ିଛି ମାଇଁ କୁଆଡୁ ବୁଝିବେ ! ଧର୍ମାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କର ପାରିବାରିକ ଯନ୍ତ୍ରାରେ ପଡ଼ି ମୋର ଏଇ ଅବସ୍ଥା । ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଅନୁଭୂତି ନେଇ ସଦ୍ୟ ଫେରିଛି । ପରଟା ତ ଦୂରର କଥା, ପାଣି ଟୋପେ ପିଇବାର ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । କହିଲି ସହଜ ଭାବରେ, 'ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲି । ନ ଖୋଇ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ !

କମ ଆପତ୍ତି କରିଛି ମୁଁ—'

ବାଧା ଦେଇ ସେ କହିଲେ, 'ସତେ ? ଟୋକି ବନ୍ଧୁ ମ' ଇମିତ ସେ ।...'

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ । କଟକରେ ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁତା ତାଙ୍କ ଘର ସାଙ୍ଗରେ'—

'ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ! ଏମିତ କି ଅଖାଡ଼ୁଆ ନାଁ । ଝାଏ ମ' ତାର ! କିଏ ସେ ? ମାଈଁ ପଚାରିଲେ ।

'ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ ପୁଅ-' ଚମ୍ପକରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି । କଥା ସବୁତ କି ନାଇଁ, ମାମୁଁ ହସି ଉଠିଲେ । ହସର ଅର୍ଥ ବୁଝିଲି ନାଇଁ । ମୁଁ ମାଈଁଙ୍କ ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ବଲ ବଲ କରି ଅନାଇ ରହିଲି । ମୋର ଅଶ୍ବର୍ଯ୍ୟାନ୍ବିତ ହବାର କାରଣ ସେ ବୋଧହୁଏ ବୁଝିଲେ ନାଇଁ । ମାମୁଁ ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଗ୍ଲଲି ଗଲା ପରେ କହିଲେ, 'ଧର୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କି ମାମୁଁ ତୋର ଜାଣନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଝିଅଟିକୁ ମଲା ମୁହଁରୁ ଇଏ ପରା ବଞ୍ଚେଇଛନ୍ତି—ଗତବର୍ଷ । ନମୋନିଆ ହେଇଥିଲା । ସେ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖିଚୁ ନା ବନ୍ଧୁ ? ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଟିଏ, ନୁହଁ ?'

'ହଁ, ସୁନ୍ଦର । ପାଠ ଶାଠ ବି ପଢ଼ିଚ ଖୁବ୍'—ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ଦେଲି । ସୁପ୍ରସନ୍ନା ହେଇ ମାଈଁ କହିଲେ ଟାଲେ ହସ ହସି, 'ମନକୁ ପାଇଚ ତ ?' ଅବାକ ହେଲି । ସେ କହିଲେ ମୃଦୁ ଭାବରେ, 'ସେଇଠି ମାମୁଁ ତୋର କଥା ପକେଇଚନ୍ତି । ତୁ ତ ରାଜି ଅଛୁ, ଆଉ ଅଡ଼ୁଆ କଣ ? ମୁଁ ଯାଙ୍କୁ ସେଇ କଥା କହିଦେବି । ଆସନ୍ତୁ ।'...

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆକାଶ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା । କଣ କହିବି, ଉତ୍ତର ଖୋଜି ପାଇଲି ନାଇଁ । ଶାନ୍ତାକୁ ମୋର ସାଙ୍ଗରେ ଛନ୍ଦିବାକୁ ମାମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ ଲେଖିଥିଲେ ? ସର୍ବନାଶ ! ମହର୍ଗରୁ ଯାଇ କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିଲି । ମାଈଁ କହିଲେ, 'ଭାରି ଭଲ ହବ ! ମୁଁ ପରା ଜାଣେ, ତାର

ପରି ଉଜ୍ଜଳ ଡାକ୍ତର ଝିଅଟିକୁ ଯିଏ ଥରେ ଦେଖିଥିବ—ସିଏ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ଧର୍ମାନନ୍ଦ ପଇସାବାଲା—ଗୋଟି ବୋଲି ଝିଅ ତାଙ୍କର—ଦବା ନବା କଥା ଛାଡ଼, ବୋହୂ ଦେଖିଲେ ପେଟ ପୂରି ଉଠିବ । ମାମୁଁ କହୁଥିଲେ ଗୀତ ବି ଗାଇଅସେ ତାକୁ ଜୁଆଇଁ ନ ହଉଣୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଖାଇ ପିଇ ଦେଖି ଚାହିଁ ଆସିଲୁଣି ବିଧାତାର ଘଟସୂତ୍ର ।।'

ବକ୍ତୃତା ସରିଲା । ମାଇଁ ମନେ ମନେ ମୋ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିକଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ।

ବ୍ୟାଣ୍ଡ-ଷ୍ଟାଣ୍ଡ । ବାରିପଦାର ଗୋଟିଏ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପାର୍କ ଗୋଲାକାର ମଣ୍ଡପ ଚାରିପାଖରେ ଲୁହାର ବେଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ଧାଡ଼ି ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ହେନା, ଛୁରିଅନାର ସୁଗନ୍ଧ, ଗୋଲାପର ମହକ ସବୁଜ ନିଶା । ଦୂରରୁ ମେଘାସନର ନୀଳ, ଧୂସର ଛାଇ ଅତି ସୁନ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ । ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ୟାମଳ ପ୍ରାନ୍ତର ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ବ୍ୟାପୀ ସହରର ଅତି ନିରୋଳା ଯାଗା । ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସହର ସୌଖୀନ୍ କିଶୋର କିଶୋରୀ ଭ୍ରମଣ-ବିଳାସ ନେଇ ସେଇଠି ଆସନ୍ତି ଗୋଧୂଳି ଲଗ୍ନରେ । ଫୁଲ ସଞ୍ଜରେ ଯେତେବେଳେ ଲ ଲକ୍ଷ ଦିପାଳୀ ଜାଳି ସରଗ ସୁନ୍ଦରୀ ଉଙ୍କି ମାରି ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ହାତ ଧରି ଧରି ହୋଇ । ଅଦୂରର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ମୃତିମନ୍ଦିରରୁ ଆରତୀ ବାଜଣା ବାଜି ଉଠେ ।

ଏହାପରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେଇ ପାର୍କ ଭିତରେ ବସିଚୁ ମୁଁ ଆଉ ଶାନ୍ତାକୁମାରୀ ଖୁବ ପାଖକୁ ଲାଗି । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଆମକୁ ସେଇଠି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ଯାଇଚନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଅପେକ୍ଷାରେ ଅମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ସେଠଁ ଫେରିବା । ତାଙ୍କର ଡେରି ହେଲାଣି । ମୁହଁ ସଞ୍ଜ । ସବୁଦିନେ ଶାନ୍ତା ନିଜକୁ ଅଲଗା ସାଜରେ ସଜାଇ ଥାଏ । କୋଉଦିନ ଗୋଲାପୀ ତ କୋଉଦିନ ସବୁଜରାଣୀ । ପାହାନ୍ତିଆ ତାରାପରି କୋଉଦିନ ତଳ ତଳ ଫୁଲ୍ଲ କୋକନଦ ପରି ତ କୋଉଦିନ ଗୁରୁ ହାସମୟୀ । କେବେ ଚଞ୍ଚଳା ଝରଣା କେବେ ବା ଭରା ଗୁନ୍ଦାମୀ । ଏ ସବୁ କାମ କିବା, ଭାବୁକର । ମୋର ସେ ନିଶା ନ ଥିଲା । ସ୍ପୃହା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଥିଲି । ଶାନ୍ତା ମୋର ଏତେ ପାଖରେ ଥାଇ କଣ ଭାବୁଥିଲା କେଜାଣି, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଭାବୁଥିଲି ମୋର ଶୋଚନୀୟ ପରିସ୍ଥିତିର କଥା । ନିତାନ୍ତ ରୁକ୍ଷ ଆଲୋଚନା ଭିତରେ ମୋର ସାରା ମନ, ପ୍ରାଣ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେଉଥିଲା । ଏହିଭଳି ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ସୁଯୋଗ ନେଇ କେତେ ସରଳ ଜୀବନ ଧ୍ୱଂସମୁଖୀ ହୋଇଚନ୍ତି, ମୁଁ ସେଇକଥା ଭାବୁଥିଲି । ଏତେ ପାଖରେ ବସି ସୁଦ୍ଧା ବାରମ୍ବାର ଶାନ୍ତା ଆଡ଼କୁ ଗୁହିଁବାକୁ କୁଣ୍ଠା ଆସୁଥିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ଏଇ ଶୁଭ-ବେଳାରେ ଏଇଭଳି ସୁଯୋଗ ପାଇ କୌଣସି ଯୁବକ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନିର୍ମମ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ନିଜକୁ ବୁଡ଼ାଇ ରଖନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ସାଥୀ କିଶୋରୀଟିର କଅଁଳ ହାତଟିକୁ ନିଜର ବୁକୁ ଉପରେ ଚୁପିରଖି କହନ୍ତା ଭାରି ଆଗ୍ରହରେ, 'ତୁମେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ-ମୋର ଜାଗରଣ । ତୁମେଇ' ମୋର ମାନସୀ । ମୁଁ ତମକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଏଁ । ତମେ କଣ ଫୁଟିଲା ଫୁଲର ଭରା ମହକ ଭିତରେ, ସୁନେଲି ଗୁନ୍ଦାମୀର ଗୁରୁ ବିତାନ ତଳେ ନିଜକୁ ସଂଯତ ରଖି ପାରୁଚ ?' ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୁହେଁ ଆତ୍ମହରା ହେଇ ଉଠନ୍ତେ । ପ୍ରେମିକା ରୂପସୀ

ପ୍ରିୟତମର କଣ୍ଠ ବେଷ୍ଟନ କରି କହନ୍ତା, 'ପ୍ରିୟ, ତୁମେ ମୋର—ମୁଁ ତୁମର ।' ତାପରେ— × × ×

ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ କଳ୍ପନାରେ ଭାସି ଯାଉ ନ ଥିଲି । ଭାବୁଥିଲି, ନିଜର ଅବିବାହିତା ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀଟିକୁ ମୋ ପାଖରେ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ଗଲେ କୁଆଡେ ? ହୋଇପାରେ, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ସେମାନେ କରିଚନ୍ତି, ତା' ବୋଲି ଏତେଟା ସ୍ୱାଧୀନତା, ଅବାଧ ମିଳାମିଶା···ଯେ କଣ ଲୋକାଗ୍ରତ ଭଦ୍ରତା ? ହଠାତ୍ ମନ ମୋର ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଜା ଶୁଣି ମତେ ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ଉଦାରତ ଓ ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଚି । ଏ ତ ସହାନୁଭୂ ନୁହେଁ, ଘୃଣିତମତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର । ଲୋକାଗ୍ରତ ନୁହେଁ, ଅସଭ୍ୟତା ଅମନୁଷ୍ୟତା । ଶାନ୍ତା ଆଡ଼କୁ ଫେରି ଚାହିଁଲି । ତାର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱା ମତେ ଜର୍ଜରିତ କରି ପକାଇଲା । ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଉଠିଲି ।

ଶାନ୍ତା କହିଲା, 'ଉଠିଲେ ଯେ—?'

'ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ···'କହିଲି ।

ଅସମାପ୍ତ କଥା ଉପରେ ଜୋର ଦେଇ ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଚାରିଲା ଶାନ୍ତା, 'ଅର୍ଥାତ୍—!'

କହିଲି, 'ରାତି ଢଳେଇ ଆସୁଚି, ଆମର ଫେରିବା ଦରକାର ।'

'ଭାଇ ଆସନ୍ତୁ ନା, ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ?' କହୁଁ କହୁଁ ମୋ ପାଖରେ ଧରା ପଡ଼ିଗଲା ତାର ମନର କଥା: 'ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଜାଗା— ଆପଣଙ୍କୁ ଖରାପ ଲାଗୁଚି । ଆପଣ ତ ଅଷ୍ଟର୍ମ୍ଭ ଲୋକ ବଜନ ବାବୁ ! ଭଗବାନ ଯେ କାହିଁକି କବିତା ଲେଖିବାର ଶକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଲୋକକୁ ଦେଇଚନ୍ତି, ବାସ୍ତବିକ ଏ ତାଙ୍କର ସାଂଘାତିକ ଭୁଲ୍ ।' ସରଳ ରେଖା ପରି ସରଳ ହସଟିଏ ।

ମତେ ଭଲ ଲାଗିବାର କଥା ତ । ଖୋଲା ଆକାଶ, ମୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରିମା ଆଉ ଗନ୍ଧରାଜର ଭରା ମହକ ଭିତରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ଷୋଡ଼ଶୀକୁ ଅତି ନିକଟରେ ପାଇ ଯୋଉ ନିର୍ବୋଧ ଘରର ବାସ୍ତବତା ଭିତରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହେଁ—ତାର କବିତା ଲେଖିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ—ସେ ଅପଦାର୍ଥ—ନିତାନ୍ତ ଅପଦାର୍ଥ । ପ୍ରେମିକ ଭାବରେ ଫୁଲମାନଙ୍କ ଅଧରରୁ ମଧୁ ଅହରଣ କରି ନ ପାରିଲେ କବିର କବିତା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରି ପାରେ ନା । ଶାନ୍ତା ବୋଧହୁଏ ଏଇ କଥା କହିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲା । ମୋର ନୀରବତା, ରୁକ୍ଷତା ତାକୁ ଭଲ ଲାଗିନି' ନିଶ୍ଚୟ ।

ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଶାନ୍ତା ବୋଧହୁଏ ଆଶା କରିଥିଲା, ଭଲ ପାଇବାର ଅର୍ଘ୍ୟ ନେଇ ମୁଁ ତାକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବି । କିନ୍ତୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଫେରାଇଲି, 'ଶାନ୍ତା ଦେବି ! ମୁଁ କବି ବା ଭାବୁକ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଯୌବନର ଖୋରାକ ନେଇ ମୋର କବିତା ରୂପ ପାଏ ନାହିଁ । ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି, ବାସ୍ତବତାର ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ଯୋଉ ଝଡ଼ ଝଂଜା ଉଠେ ତାକୁ'ଇ ନେଇ ମୋର ପରିକଳ୍ପନା ଓ ସୃଷ୍ଟି । ନରମ ଚନ୍ଦ୍ରିମା ତଳେ, ଦରଫୁଟା ଗୋଲାପର ସୁଗନ୍ଧ ଭିତରେ ପ୍ରିୟାର ଭୁଜ-ବଲ୍ଲରୀ ଗଳାରେ ଛନ୍ଦି ପ୍ରେମର ଗୀତ ଶୁଣାଇବାକୁ ଭଗବାନ ମୋତି' ସତେ ସତେ ଉପାଦାନ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି—ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଶାନ୍ତା ଦେବି । ଆପଣ ମତେ ଯାହା ଭାବିଚନ୍ତି ମୁଁ ତାହା ନୁହେଁ !! ସେଇଠି ମୋର ଅମେଳ, ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ।' ଶାନ୍ତାର କଅଁଳ ମନୋବୃତ୍ତି ଉପରେ ବୋଧହୁଏ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଲି । ସେ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଲୁହର ପ୍ରବାହ ଦେଖାଗଲା ଉକ୍ ଉକ୍ ହୋଇ । କହିଲା, 'ବିଜନ ବାବୁ ! ଆପଣ ମତେ ଅପମାନିତ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଦୁଃଖୀ

କରୁନ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଦିନେ ଏ ସବୁ ମତେ ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।
କାରଣ ଯାହାକୁ ନେଇ ଅପଣ ଭାବନାରେ ସ୍ୱର୍ଗ ତୋଳନ୍ତି, ସେ
ଅଜି ଆପଣଙ୍କଠୁ ବହୁତ ଦୂରରେ । ସେଇଥିପାଇଁ ମରୁଭୂମି, ବାଲି-
ଝଡ଼ର ସ୍ୱପ୍ନ ଆପଣ ଦେଖୁଚନ୍ତି ନନ୍ଦନ କାନନ ପରି ଗୋଟାଏ
ସୁଦୃଶ୍ୟ ପାର୍କ ଭିତରେ ।'

ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝି ପାରିଲି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ
ପଡ଼ିଥିଲି । ଶାନ୍ତାକୁ ମୁଁ ହୁଏତ ଅପମାନ ଦେଇଥିଲି—ଆଜି ତାରି
ପ୍ରତି ବଦଳରେ ସେ ମୋତେ ଚାବୁକର ମାଡ଼ ଦେଇଚି ।। କହିଲି,
'ଶାନ୍ତା । ମତେ ତୁମେ କ୍ଷମା କର । ତୁମକୁ ଅପମାନ ଦେବାର
ଅଧିକାର ମୋର ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମ ଘରେ ଅତିଥି ।'

ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଶାନ୍ତାକୁ 'ତୁମେ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ
କରିଚି । ସେ ବୋଧହୁଏ ବିସ୍ମିତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ତା ମୁହଁରେ
ପରିବର୍ତ୍ତନର କୌଣସି ଦାଗ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ସେ ଗମ୍ଭୀର
ଭାବରେ କହିଲା, 'ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇ
ସାରିଚି । ଭାବିଥିଲି, ଆପଣ ଏ ବିବାହରେ ମତ ଦେବେ; ମାତ୍ର
ଆଜି ବୁଝିଲି ଆପଣ ଛନ୍ଦା ଦେଇ ଛଡ଼ା କାହାରିକୁ'...

ସେ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅବିକଳ ମୋର ମନ
ଭିତରର କଥା ଶାନ୍ତା ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଚି । ଅଦ୍ଭୁତ ରମଣୀର
ଅନୁମାନ । ସେମାନେ ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସାରା ସୃଷ୍ଟିର ରହସ୍ୟ
ଭେଦ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି—ଏହାହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।

ତାର ଗୋଟିଏ ହାତ ମୋର ହାତ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ଧୀରେ
ଧୀରେ କହିଲି, 'ଶାନ୍ତା ! ମତେ ବିବାହ କରି ତୁମେ ସୁଖୀ ହୋଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ଧନ-କୁବେର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଝିଅ

ତୁମେ—ମୋଠୁଁ ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକର ହାତ ଧରି ତୁମର ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହବ । କାଇଁକି ତୁମେ'...

ବାଧା ଦେଇ କହିଲା ସେ, 'ଧନ୍ୟବାଦ, ସହାନୁଭୂତିର ଦରକାର ନାଇଁ । କୋଉଥିରେ ମୁଁ ସୁଖୀ ହେବି ସେ ଭାବନା ମୋର, ଆପଣଙ୍କର ନୁହେଁ । ନାରୀ ଚରିତ୍ର ବୁଝିବାକୁ ଆପଣଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ, ଏଇତକି କେବଳ ଜାଣି ରଖନ୍ତୁ ।'

ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଶୁଣିବାକୁ ମୋର ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି, 'ଶାନ୍ତା ! ସାମାନ୍ୟ ଭୁଲରେ ନିଜର ସର୍ବନାଶ କର ନାହିଁ । ସେଥିରେ ଭଲ ପାଇବାର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହବ ।'

ଫେରିଗଲା ସେ, ଥାଉ, ବିଜନବାବୁ ! ନୀତିଶିକ୍ଷାର ଦରକାର ନାଇଁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପରି ଭାବ-ପ୍ରବଣ ନୁହେଁ ଯେ ନିଜର ସର୍ବନାଶ କରି ହା-ହୁତାଶ କରି ବୁଲିବି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ମୋର ସ୍ୱରୂପ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଭୁଲ ଆପଣଙ୍କର ।'

ବାସ୍ତବିକ, ନୀତିଶିକ୍ଷା ଦବାକୁ ଯାଇ ଅପଦସ୍ତ ହେଲିଚି ମୁଁ । ଶାନ୍ତା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କଣ, କେବେହେଲେ ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନି । କିଛି ନ ଜାଣି ଏତେ ଅଯଥା କଥା ଆଲୋଚନା କରିବାର ଦରକାର କଣ ଥିଲା ? ଛନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ଶାନ୍ତାକୁ ତୁଳନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଆକାଶ ପାତାଳର ପ୍ରଭେଦ ଦେଖୁଥିଲି । ମାତ୍ର ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୁଝିଲି ଶାନ୍ତା ନିକଟରେ ଛନ୍ଦା ଅତି ସହଜରେ ହାର୍ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହବ ।

ପଦେ ପଦେ ଛନ୍ଦା ମୋତେ ଠୋକ୍‌କରି ଦଏ...ତା ମୁହଁରେ ଫୁଟି ଉଠେ ବିଜୟର ଦୀପ୍ତି...ମାତ୍ର ଶାନ୍ତାର ମୁହଁ ଦେଖି କୌଣସି ଅର୍ଥ ଖୋଜି ବାହାର କରି ହୁଏନା । ଶିରଷ କଥା ମୋର ମନେ

ପଡ଼ିଲା, 'ହୁସିଆର ଥିବୁ ବାଜୁ । ଏକୁଟିଆ ପାଇ ସେ ଦେହେଁ ତତେ ଯେମିତି ଭାଗ ବଣ୍ଟାଇ ନ କରନ୍ତି।'

ଶାନ୍ତା ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରାଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପୂରି ଉଠିଲା । ତାକୁ ଆଘାତ ଦବା ମୋର ଅନ୍ୟାୟ । ସେ ଯେ ମତେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ଏ ଇଙ୍ଗିତ ତ କେବେ ତା ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇନି' । ସାଧାରଣ ଆଧୁନିକା ତରୁଣୀ ହିସାବରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ତା'ଠି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନ ଥିଲି । ଛନ୍ଦା ପାଖରେ ହାରି ମାନିଥିଲି—ଆଜି ଅଜି ଏଇ ଶାନ୍ତା ନିକଟରେ ହେଲା ମୋର ଚରମ ପରାଜୟ ! ଏଇ ବିଜୟିନୀ ତରୁଣୀ ନିକଟରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଆପେ ଆପେ ନଇଁ ଆସିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ତା'ପରେ ଆମେ ତିନି ଜଣ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଫେରିଲୁଁ । ବ୍ୟାଣ୍ଡଷ୍ଟାଣ୍ଡର ନିରୋଳା ବେଞ୍ଚଗୁଡ଼ିକରେ ଆମ ସମାଲୋଚନାର ସ୍ମୃତି ଚିରଦିନ ପାଇଁ ରହିଗଲା ।

ଦୁଇ ଚାରିଦିନ ପରେ ଛନ୍ଦା ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ପାଇଲି । ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ପାଇଲା ମାତ୍ରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ପଢ଼ି ସାରିଲା ପରେ ମୋର ଦେହ, ମନର ଅବସ୍ଥା ଯୋଉ ଆକାର ଧାରଣ କଲା ସେ କଥା ଲେଖିବାକୁ ମୋର ଭାଷା ନାହିଁ । ଛନ୍ଦା ଲେଖିଛି, 'ଅଖିଳ ବାବୁ ଛନ୍ଦାର ବିବାହ ସ୍ଥିର କରିଚନ୍ତି···ଏଇ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ! ଧନ-କୁବେର କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଧର୍ମାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କୁଳ-ପ୍ରଦୀପ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କଲିକତା ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜରୁ ବି· ଏ· ପାଶ୍ କରିଚନ୍ତି ··· ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି

ଉଦାରତା ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ନେଇ ଅଙ୍କିଲବାରୁ ଏ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ସନ୍ଦେହାନ୍ୱିତ ।'

କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦାକୁ ନେଇ ମୁଁ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ସ୍ୱର୍ଗ କାଟି ସାରିଥିଲି !!!

ଅଜି ଗୋଟାଏ ଦିନର ଘଟଣା-

ସମୟ ପ୍ରାୟ ନଅଟା—'Industrial Institute' ରୁ ମାଈଁଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ ବରଦ ଦିଆ ଲୁଗା ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଫେରୁଛି— ଝରକା ବାହାର ପଟେ ଦେଖିଲି ବୈଠକଖାନାରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ଶୁଣିବା ପାଇଁ ମୋର ସ୍ୱତଃ ଆଗ୍ରହ ହେଲା । ଅନ୍ତରାଳରେ ରହି କାନ ପାତିଲି ।

ମାମୁଁ କହିଲେ, 'ଦେଖନ୍ତୁ, ଶ୍ୟାମଳବାବୁ ! ବାହାଘରର ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ କରିଥିଲି । ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା—ଏଥିରେ ବିଜୁର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ ଥିବ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାକୁ ଏଠିକି ଆସିବାକୁ ଲେଖିଥିଲି । ମାତ୍ର ବାରିପଦାରେ ପହଞ୍ଚି ତାର ଯାହା ମନର ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି—ସେଥିରେ ତାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା ପରି ଜଣା ଯାଉଛି !' ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କହିଲେ, 'ମୁହଁ ଦେଖି ଆପଣ କିଛି ଜାଣି ପାରିବେ ନି ବଜ୍ରଧର ବାବୁ ! ମୁରବୀ ଲୋକ ଆପଣ—ମୁହଁ ଫିଟେଇ ସେ ବି ଆପଣଙ୍କୁ ମନ କଥା କହିବା ସହଜ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜୋର ଦେଇ କହିପାରେ, ଶାନ୍ତା ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଆଳାପ ପରିଚୟ ହେଲା ଦିନୁ ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କର ଗୁଣମୁଗ୍ଧ । ଅନ୍ତତଃ ମୋ ଭଉଣୀର ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଦାସୀନ ହବା ଆପଣଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶାନ୍ତାକୁ ଆପଣ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି—

ବର୍ଷ ମରଣ ସାଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଅପଣ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିଛନ୍ତି; ସେଇ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ—'

ମାମୁଁ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, 'ତା ଠିକ୍, ତଥାପି ବିଜୁ ମୋର ନିଜର ଭଣଜା । ପରେ ମୋ ଉପରେ ଯେମିତି କୌଣସି ରିସ୍କ ନ ଅସେ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ବିବାହରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସୁଖୀ ହେବି ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ; କାରଣ ଶାନ୍ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜର ଝିଅ ଭଳି ଦେଖି ଅସିଚି···ଅଉ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ତାଙ୍କୁ ଜୀବନର ସାଥୀ ରୂପେ ପାଇଲେ ବିଜୁ ସୁଖୀ ହବ ।'

କିଛି ସମୟ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ।···

ପୁଣି ଥରେ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ, 'ଏ ସଂପର୍କରେ ଯାହା କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଅପଣ ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କରି ସାରିଚନ୍ତି । ମୋର ଅନୁରୋଧ କରିବାର ବିଶେଷ କାରଣ ହଉଚି, ଯେବେ ଏ negotiation କୌଣସି ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ତ'ାହେଲେ ଶାନ୍ତାର ସର୍ବନାଶ ହବ । ସେ ବିଜନକୁ ଭଲ ପାଇ ସାରିଚି । Once a girl falls in love, she is deserted ! She becomes helpless । ସେଥିପାଇଁ ଅପଣମାନଙ୍କୁ inch-by-inch ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହବ, ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହବ । ଅପଣଙ୍କ ଉପରେ ଅମ ଖାନଦାନ୍ ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନିର୍ଭର କରୁଚି । Please don't betray, don't forget···। ମୋର ଖୁବ୍ ବିଶ୍ୱାସ ବିଜନ ନାରାଜ ହବ ନାହିଁ । ସେ ଶାନ୍ତାକୁ ଭଲ ପାଏ—He is a youngman of principles...and I don't think that he would try to deny or to break the negotiation in any way !.He is Surely not a lout ! ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ

ୃରସା ଅଛନ୍ତି ବଜ୍ରଧର ବାବୁ । ଏ ବିବାହ ସଂପର୍କ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ
ାରେ ନା । ଯଦି ଦରକାର ମନେ କରନ୍ତି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ
ୂଲ ପାଇବାର ପ୍ରମାଣ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେବି । I can produce
›right evidences regarding their love
.ffairs !'...

ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ବାବୁ କ୍ରମଶଃ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ ।
ାଙ୍କ ମୁହଁରେ କୁଟିଳତାର ଇଙ୍ଗିତ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ।
ାଡେଦିନ ଧରି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ଥିଲା—ସେ
ୃଭେଇଗଲା । ଶାନ୍ତାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲପାଏଁ—ଯାହାର ପ୍ରମାଣ
ାଧ ହାତରେ ରଖିଚନ୍ତି ସେ । A devil he must be—
larea-devil । ମୋର ରକ୍ତ ଗରମ ହେଇ ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ତାଙ୍କର ଅବାସ୍ତବ କଥାଗୁଡ଼ାକ ହଜମ କରିଗଲି ।

ମାମୁଁ କହିଲେ, 'ଆପଣ ଆଜି ଆସନ୍ତୁ । ମୁଁ ମୋର ପାରୁ
ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିବି, I assure you । ସେମାନଙ୍କର
›ve affairs ର କୌଣସି ସବୁଦି ଦରକାର ନାହିଁ ।'

ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ବାବୁ ନମସ୍କାର କରି ବିଦାୟ ନେଲେ ।
ସ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ବାରଅଡ଼ ଦରଜା ବାଟେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି ।

ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକ ଦେଖି ମାଇଁଙ୍କ ମନ ମୋ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପୂରି
ଠିଲା । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଭଲ ଶାଢ଼ୀରେ ସବୁଦିନେ ଆଦର ।
ାନନ୍ଦରେ ଗଦ୍ ଗଦ୍ ହେଇ ସେ ମତେ ପଚାରି ବସିଲେ, 'ବାଃ,
ର ସୁନ୍ଦର ପସନ୍ଦ କରି ଆଣିଛୁ ତ । କେତେ ଦାମ ନେଇଚି ?'
କେତେ ଆଉ ଦାମ । ପଚାଶ ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲା'—ଅନ୍ୟମନସ୍କ
ବରେ କହିଲି । ମାଇଁ ମୋର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ହିଲେ, 'ଧର୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲୁ ନା କଣ ? ମନ ଭଲ ନାହିଁ

ଯେ—କଣ ହେଇଚ ?' ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ତ ଏଇଠିକି ଆସି ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଣ କଥାଭାଷା ହଉଥେଲେ—'

କିଛି ନ କହି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲି । ମୋର ମନେ ହେଲା, ବାରିପଦାରେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା ହେଇ ପଡ଼ିଚି । ମୋର ସମାଧାନ ନିତାନ୍ତ ଜରୁରି । ଛନ୍ଦା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ମୋର । ସେ ମତେ ଆକ୍ଷେପ କରି କହିଥିଲା, 'ଯାଅ ନା ବିଜନ । ସେଠି ତ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟ ହେଇ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମାମୁଁ, ମାଇଁ ତୁମର ଅଛନ୍ତି ।'···

ମୁଁ ଏଠି ଅସହାୟ ହେଇ ପଡ଼ିଚି କି ନା, ସେ କଥା ମୋ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଏ ବୁଝିବ ? ଗୋଟାଏ କୁକ୍ଷଣରେ କୁଗ୍ରହ ପରି ଆସିଚି—ଆସିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ଦେଇଚି ଅମଙ୍ଗଳର ସୂଚନା । ଯାର ଶେଷ କେବେ···ଜୀବନରେ ଏ ଟ୍ରାଜେଡ଼ିର ଶେଷ କୋଉଠି—କିଛି ଭାବି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ତା ୨୨ । ୬ । ୧୯୪୩ ରିଖ—ଗୁରୁବାର । ମୋ ଜୀବନର ଅତି ସ୍ମରଣୀୟ ଦିନଟିଏ । ମୋର ଡାଏରିରେ ଅତି ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଚି ସେ ଦିନର ଘଟଣା । ସେ ଅନୁଭୂତି ମୋର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇଚି । ତିକ୍ତ ଅନୁଭୂତି ।

ପୋଲିସଲାଇନ୍‌ର ସବୁଜ ପଡ଼ିଆ ଭିତରେ ବସିଥିଲୁ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଓ ମୁଁ । ବୁଲି ଯିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ସେ ମତେ ନିତାନ୍ତ ବାଧ୍ୟ କରିବାରୁ ଯାଇଥିଲି । ସେ ଦିନର ଘଟଣା ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସତକୁ ସତ ଘୃଣା ଜନ୍ମିଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ଛନ୍ଦା ସହିତ ତାଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୁଁ ମର୍ମାହତ ହୋଇଥିଲି ।

କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ କହିଲେ, 'ବିଜନ ବାବୁ ! ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ବିବେଚନା କରିବା ଉଚିତ । ଶାନ୍ତା ଆପଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ରମଣୀର ଭଲ ପାଇବାକୁ ଦୁର୍ବଳ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରିବା ଅନ୍ୟାୟ । ଫଳ ବିଷମୟ ହେବ ।'

କହିଲି, 'ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ! ଶାନ୍ତା ମତେ ଭଲପାଏ, ଏହି କେବଳ ଆପଣଙ୍କର ଅନୁମାନ । ସେ ଆରମ୍ଭ କରିନାହିଁ,...ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ଆପଣମାନେ । ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ! ଏଥିରେ ମତେ ଅଯଥା ବିପନ୍ନ କରାଯାଉଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମାଲୋଚନା ବା ବିଷମୟ ଫଳ ପାଇଁ ମୁଁ ଦାୟୀ ନୁହେଁ ।'

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, 'ତାର ମାନେ ? ଆପଣ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଭଲପାଇବାର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ନାହିଁ । You don't admi't ? You deny ?'

'ନା, ନ ଥିଲା କମ୍ବା ନାହିଁ । ଶାନ୍ତାକୁ ମୁଁ ଭଉଣି ଭାବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଆସୁଛି । ବିବାହ କରିବାର ଅସାର କଳ୍ପନା କେବେ ମୋ ମନ ଭିତରେ ଜାଗି ଉଠିନି । ଏହି ଆପଣଙ୍କର ମନଗଢ଼ା କଥା—।' ମୁଁ ସହଜ ଗଳାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

'ମିଥ୍ୟା କଥା'—ସେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ, 'Absolutely false । A flat denial । I regret ବିଜନ ବାବୁ । You are trying to escape । I thought you to be an idealist...but you...you are a downright lier ।'

ସେ ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରିଗଲେ । ଭଦ୍ରତାର ପରସ୍ତର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଚନ୍ତି । କହିଲି, 'ଶୁଣିପାରେଁ କି ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ! ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରେମ କାହାଣୀର କି ସବୁତ୍ ଆପଣ ରଖିଚନ୍ତି ? ମାମୁଁଙ୍କ ସାଂଗରେ ଆପଣଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା'—ବାଧା ଦେଇ ସେ କହିଲେ, 'ଶୁଣି ଥିବ ! ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ସେ ସବୁ produce କରିବି । ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, I can show you just now । ପ୍ରମାଣ ସବୁବେଳେ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ'—।

କହୁଁ କହୁଁ ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଫଟୋ କାଢ଼ି ସେ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ଦେଖି ମୋର ସର୍ବ-ଶରୀର ହିମ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଭଙ୍ଗା ଗଳାରେ ପଚାରିଲି, 'ଯେ ସବୁ କଣ କରିଚନ୍ତି, ଶ୍ୟାମଳ ବାବୁ ?'

କୁଟିଳ ଭାବରେ ହସି ହସି ସେ କହିଲେ, 'ଚମକି ପଡ଼ ନାହିଁ, ବିଜନ ! ତୁମ କୀର୍ତ୍ତିର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଇତିହାସ···ଜୀବନ୍ତ ଛବି ! 'ମହାବିନାୟକ'ର ସବୁଜ-ପ୍ରକୃତି···ତାର ଭିତରେ ଅସହାୟ ଦୁଇଟି ଯୁବକ ଯୁବତୀ—ତୁମେ କଣ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଚାହଁ ସେଦିନର ସେଇ ଭୁଲ୍ ? ସେଇ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମେ ମୋର ଭଉଣୀ ପ୍ରତି ଯେଉଁ କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲ, ଫାଙ୍କି ଦେଇ ପାରିବ ତ ବିଜନ ଦୁନିଆକୁ ?' ଶୟତାନ୍ ପରି ସେ ପୁଣି ଥରେ ହସି ଉଠିଲେ ।

କୌଣସି କୈଫିୟତ ଦେଇନ । ଶଗରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ହରାଇ ବସିଲି । ମହାବିନାୟକର ରୁକ୍ଷ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବସି ମେଘଦୂତର ଭାବନା କରୁଥିଲି, ଶାନ୍ତା ଅପେ ଅପେ ଅସି ମୋ ଉପରେ ଜୁଲୁମ କରିଥିଲା । ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସିଥିଲା ସେ । ତାର ହାତଟିଏ ବି ମୋର କାନ୍ଧରେ ରହିଚି । ତାର ଅବିକଳ ପ୍ରତିଛବି । ଇସ୍,

-କ ଭୂଷଣ ଏଇ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ବାବୁ । ଆମ ଅଜ୍ଞାତରେ—ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ସେ ଫଟୋ ନେଇଛନ୍ତି । ଏଇ ତାଙ୍କର ପ୍ରମାଣ ? ରାଗରେ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ଚିରି ଚିରି କରି ଛିଡ଼ିଦେଲି । ତା'ପରେ ସେଠୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ସେ ମୋର ପିବା ବାଟକୁ ଚାହିଁ ପୁଣି ଥରେ ସେଇ ଶୟତାନୀ ହସ ହସି ଉଠିଲେ । ପଛରୁ ତାଙ୍କର ଚିତ୍କାର ଶୁଭିଲା, 'ନେଗେଟିଭ୍‌ଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇନି, ବଜନ । ଗୋଟାଏ ନୁହେଁ—ଅନେକ ଫଟୋ ଅଛି । ତା ଛଡ଼ା ବ୍ୟାଣ୍ଡ-ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ସେଦିନର ରୋମାନ୍‌ସ ଭୁଲିବ ନାହିଁ ବନ୍ଧୁ ।' ···

ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ନର-ପିଶାଚ । ଛନ୍ଦାକୁ ପାଇବା ବାଟରେ ମୁଁ ତାର କଣ୍ଟା । ଏ କଥା ସେ ବୁଝେ । ସେଥିପାଇଁ ନିଜ ଭଉଣୀର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ସେ ମୋର ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । କୌଣସି କଥା ମୋ ନିକଟରେ ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ । ହୁଏତ ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମୂଳରେ ଅଛନ୍ତି । ଯୋଉ ଶାନ୍ତାକୁ ମୁଁ 'ଦେବୀ'ର ଆସନରେ ବସାଇଥିଲି, ତାଠି ଏବେ ରାକ୍ଷସୀର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲି । ଶିକ୍ଷିତ, ଆଧୁନିକ-ରୁଚି-ମାର୍ଜିତ ରମଣୀ ପ୍ରତି ମୋର ଘୃଣା ଆସିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମୀୟତା ମୂଳରେ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଯେଉଁ ଭୂଷଣ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲା ସବୁ ଆଜି ଧରା ପଡ଼ିଗଲା । ତା' ପରଦିନ ବାରିପଦାର ମମତା ତୁଟାଇ ଘର ପାଖକୁ ଫେରିବାର ସ୍ଥିର କଲି । କେବଳ ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଶେଷ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦି'ପଦ କରିବା ବାକି ରହିଲା···

— ତନି —

ବାରିପଦାରୁ ଫେରି ସିଧା ଗାଁକୁ ଆସିଛି । ମୋ ବାହାଘର ସମ୍ପର୍କରେ ଖଣ୍ଡେ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ମଧ୍ୟ ମାମୁଁ ମୋରି ହାତରେ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇଚନ୍ତି ।

× × × ×

ସେଇ ବରୁପା ନଈକୂଳ । ଶୁଖିଲା ନଈ । ଫାଙ୍କା ଦିଗ୍‌ବଳୟ । ସେଇଠି ବସିଚି...,ଆଜି ସେ ରଜତ ଶୁଭ୍ରଦାମୀ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ । ଆକାଶରେ ଅସଂଖ୍ୟ ତାରା । କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକ । ମଣିଷ ଜୀବନରେ ବି ଇମିତି ପୁନେଇଁ, ଅମାଁସ ଆସେ । ଆଶାର ଜ୍ୟୋତି କ୍ଷୀଣତର ହୁଏ । ଆଜି ସେଇ ପବନ ବହୁଚି, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ମଳୟର ବାସ ନାହିଁ । ବରଂ ଅଛି ଝଡ଼ର ସୂଚନା । କିସମତ୍‌ର ଖେଳ—'ଘର୍ ଘର୍‌ମେ ଦିବାଲି ହାୟ୍ ମେରା ଘର୍‌ମେ ଅନ୍ଧେରା' !...

ମୋର ତରୁଣ ଜୀବନରେ ଝଡ଼ ଉଠିଚି । ସ୍ୱୈରମତ ବିପ୍ଳବ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର । ଆରବିୟାନ୍ ନାଇଟ୍‌ସ୍ (Arabian Nights)ର ମ୍ୟାଜିକ୍ ଲ୍ୟାମ୍ପ୍ ପରି ସବୁ ଓଲଟ୍ ପାଲଟ୍ ହୋଇ ଯାଇଚି । ରାଜ-ବେଶରେ ସପନଦେଶ ରାଜକୁମାରୀର ହାତ ଧରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ବାଟରେ ହିମାଳୟ ପରି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପାହାଡ଼ଟା ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ତଫାତ୍ ରଖିଦେଲା । ସବୁ ଅଦୃଷ୍ଟ । ଗୋଟାଏ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ମୋର

ଚରିତ୍ରର କଦର୍ଯ୍ୟ ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଇଛି । ମୋର 'ପଥହରା' ନାଟକର ନାୟକ ପରି ମୁଁ ନିଜେ ଆଜି ପଥ ହରାଇ ବସିଛି । ମୋରି ଅସ୍ତ୍ରରେ ମୁଁ ନିଜେ ଆଜି ଜଖମ ହେଉଛି । ।·········

ଛନ୍ଦାର ମନର ଅବସ୍ଥା କଣ ମୁଁ ଜାଣେ ନା । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକରେ କୌଣସି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇ ନ ଥିଲା ସେ' । ହୁଏତ ସେ ମୋର ପରି କେତେ କଣ ଭାବୁଥିବ । ତାର ଆଖି କୋଣରେ ଦେଖା ଦେଇଥିବ ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଅଶ୍ରୁ । ଅସହାୟତା ପରି ସେ ହୁଏତ ମୋର ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଥିବ । କିନ୍ତୁ···ତାର ସେଇ ଅଶ୍ରୁ ମୁଁ କଣ ନିଜ ହାତରେ ପୋଛି ଦେଇ ପାରିବି ?

× × × ×

କଟକ ଫେରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାନମଣ୍ଡଳ ଷ୍ଟେସନ ଠି ଟ୍ରେନ ଅପ୍ ଧରିଲି । ଏତେ ବେଶି ଭିଡ଼ ହେଇଥିଲା ଯେ ବାଧ୍ୟ ହେଇ ଗୋଟିଏ ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ଡବାରେ ଉଠି ଶାନ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲା ।

ଗୋଟିଏ ବର୍ଥରେ ଜଣେ ଯୁବକ ବସି ବସି ଖଣ୍ଡିଏ 'My darling' ପଢ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ନିଦରେ ଶୋଇଥିଲେ ଜଣେ ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀ ରମଣୀ—ହୁଏତ ଯୁବତୀ । ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେଠି ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହେଲି ମୁଁ । ଦରଜା ବନ୍ଦ କରି ବସିଛି କି ନାହିଁ ଯୁବକ ହଠାତ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ,

'ଆରେ, ପଟ୍ଟନାୟକ ଯେ !—ଖବର କଣ ?'···

'ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ···ମୁଁ···' ଚିହ୍ନି ନ ପାରି ମୋର ଏ ଦୁରବସ୍ଥା, ସେ ବୁଝିଲେ । ହସି ହସି କହିଲେ, 'ବିଜନ । ମତେ ଚିହ୍ନି ପାରୁନୁ···ନ ?'

ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲରେ ପଡ଼ିଲି । ଅତୀତର ପୃଷ୍ଠା ମନେ ମନେ ଓଲଟ ପାଲଟ କରୁ କରୁ ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଉଠିଲା ଜଣେ ନିରୀହ ସହପାଠୀର ମୁହଁ । ହଁ, ରମଣିମୋହନ—ମୋର ସହପାଠୀ—ଏକା ଜାଗରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲୁଁ ବାଲେଶ୍ୱର ସେଣ୍ଟାର୍‌ରେ । ...... 'ରମଣି ମୋହନ ! I am sorry...I , may be excused...' ଅନୁମାନ କରି କହିଲି । ଯୁବକର ସାହେବୀ ପୋଷାକ ମତେ ବାରମ୍ବାର ସନ୍ଦେହରେ ପକାଉଥିଲା ।

'ବିଲକୁଲ୍ ଭୁଲି ଯାଇଛୁ, ନୁହେଁ ?' କହିଲା ସେ: 'ହଁ, ଭାଇ ! ଭୁଲିଯିବାର କଥା । ଏଇନେ ତୋର ବିବାହିତ ଜୀବନର ସୁଟେନେଲି...'

ବାଧା ଦେଇ କହିଲି, 'ମୋଟେ ନୁହେଁ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିବାହିତ ମୁଁ !' ରମଣି ମୋହନ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ସନ୍ଦେହରେ ତାର ଭ୍ରୂ ଦୁଇଟି ନାଚି ଉଠିଲା । ଏ ବୟସରେ ବିବାହ ନ କରିବାଟା ଯେମିତି ମୋର ମହା ଅପରାଧ । ମୁଁ ଟିକିଏ ହସିଲି । ବେଳେ ବେଳେ ସେଇ ସୁନ୍ଦ୍ରୀ ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀ ପ୍ରତି ମୋର ଆଖି ଦୁଇଟି ସଜାଗ ରହୁଥିଲେ । 'ସତେ ନା କଣ ! ବାହା ହେଇନୁ ? Good Heavens ! କାଇଁକି, ଏ ଦୁରୁଦ୍ଧି ତୋର କାଇଁକିରେ ? ବଡ଼ ଲୋକ ଜମିଦାରର ପିଲା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭିଆଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛୁ !' ଏକାବେଳେ ଶହେ, ଷାଠିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଅସମ୍ଭବ ଯୋଗାଡ଼ ।

ହାଲ୍‌କା ଭାବରେ ତାର ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ଦେଲି: 'ନା, ରମଣିମୋହନ ! କୌଣସି ବ୍ରତ ବା ଦୀକ୍ଷା ନେଇନି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦରକାର ମନେ କରିନି...ସେମିତି ଅଛି...' 'No. .no... ଯା ହୋଇପାରେ ନା । ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଗୋଲମାଲ ଅଛି । ତୁ ମତେ ଭୁଲେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ । ଦରକାର ବା ଅଦର-

ଢାରରେ ବିବାହର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରାଯାଏ ନା । ସଂସାରର ନିୟମ ମାନି ଚଳିବାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ବାଧ୍ୟ । We are destined…'

ବାଧା ଦେଇ କହିଲି, 'ଥାଉ, ରୁକ୍ଷ ଆଲୋଚନା ବନ୍ଦ କର । ତୋ ନିଜ ଖବର କହ । କିଏ କରେ ?' ସେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ପଚାରିଲି । ଉତ୍ତର ଆସିଲା, ' My darling !...'

କହିଲି, 'ନା, ବହୁ ଖଣ୍ଡକ ନୁହେଁ—ମୁଁ ପଚାରୁଛି…'

'ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ପଚାରୁଛୁ ? ଏଇ ତ, ଖୁବ ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଦେଖିନୁ, ନା ? Exactly like the first flush of the morning sun on a rose pet al ଅଛି । ରହ'…କଥା ଉପରେ ବାଧା ଦେଲି—

'ଥାଉ, ଅଭଦ୍ରତା କର ନା—'

ମୁହଁର କଥା ସରିନି, ରମଣିମୋହନ ଓଢ଼ଣା ଖୋଲି ଦେଖାଇ ଦେଲା । ବାସ୍ତବିକ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡି । ଅବଶ୍ୟ ଖଣ୍ଡେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଗହଣା ଅତିରିକ୍ତ ଆଉ ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ତେବେ ବି ବୀଧାତାର ସୃଷ୍ଟି ବେଶ୍ ନିଖୁଣ । ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ଆଖି ଫେରାଇଲି ଅନ୍ୟଆଡ଼େ । ହଠାତ୍ ଧୈବତ ସ୍ୱରର ତୀବ୍ରତାରେ ମୋର କାନ ଦୁଇଟି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । 'କିମିତିଆ ଖରାପ ମଣିଷ ମ ? ଶୁଆଇ ଦବ ନାହିଁ ନା କଣ ? ଓଢ଼ଣାଟା ତୁମର କଣ ବିଗାଡ଼ୁଛି । ବିରକ୍ତ କରିବ ତ ଟେଣିକି ଉଠିଯାଅ, ମୁଁ ମୋର ଶୋଉଛି । କାଲି ରାତିସାରା ଆଖି କଷା ପଡ଼ିନି ।'…

ମୁହଁ ଫେରାଇଲି । ମିସେସ୍ ଦାସ (ରମଣି ର ସ୍ତ୍ରୀ ରତ୍ନ) ଉଠି ପ୍ରତିଚନ୍ଦ୍ର । ନଦରେ ବାଧା ଆସିବାରୁ ପଞ୍ଚ ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଲଣି । ମତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି 'ମୋ ବୋଉ ଲୋ—ଅଣ୍ଡିରପୁଅ ଗୁଡ଼ାକ କି ବେହିଆ ମ' ବୋଲି କହି ଦ'ଅଙ୍ଗୁଳି ଜିଭ କାଢ଼ି, ଦଶ ଅଙ୍ଗୁଳି ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଜାକିଜୁକି ହେଇ ବସିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ଲଜ୍ଜା କରିବାର ମାର୍ଜିତ ଧାରା ମତେ ଯୁଗପତ୍ ବିସ୍ମିତ ଓ ଆମୋଦିତ କଲା । କହିଲା ରମଣି ମୋହନ, 'ଦେଖିଲୁ ତ ମୋର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀକୁ । ରାଣୀ ଦୁର୍ଗାବତୀଙ୍କର ବୀରତ୍ୱ—ପଦ୍ମିନୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—ଲାଜକୁଳୀର ନମ୍ରତା—ଏକାଧାରରେ ସବୁ ମିଶିଛି । ମୋର ବିବାହିତ ଜୀବନର ଏଇ ହଉଛି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଇତିହାସ ।'.....

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ହୋଇଥିଲେ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ବୋଧହୁଏ ସମାର୍ଜନୀର ସନ୍ଧାନ ନେଇଥାନ୍ତେ । ସେଇଥିପାଇଁ କଥାଗୁଡ଼ାକ ରମଣିମୋହନ ଇଂରାଜୀରେ କହିଥିଲା । ମୁଁ ତାର ଅନୁବାଦ ମାତ୍ର ଉପରେ ଦେଇଛି ।

ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ପୁଣି ଥରେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାର ବାଣୀ ଆସିଲା, 'ମଲା, ଖୋଲିକି ଭାଷାରେ କି କଥା ଗୋ । ବୁଝିଲି ଲୋ ମା ବୁଝିଲି, ମୋରି କଥା ପଡ଼ୁଛି । ହଉ, କଣ ହଉଛି ହଉ; ମୋର ମହାପ୍ରଭୁ ଅଛନ୍ତି'...କହୁଁ କହୁଁ ରୋଷ-କଷାୟିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଗୋଟାଏ ଅଗ୍ନିବାଣ ହାଣି ସେ ପୂର୍ବପରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଶୋଇଲେ । ମୋ ଦେହରୁ ଗୋଟାଏ ଝାଳ ବହିଗଲା । ଫୁଲ ଭିତରେ କୀଟ । ବାସ୍ତବିକ୍, ସୃଷ୍ଟିର ବିଷମ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ।

ରମଣିମୋହନ ମୋର ଅନେକ ଦିନର ସାଙ୍ଗ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ ମନଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେଇ ଜଳନ୍ତା ଅଖି ଦୁଇଟି କଥା ଭୁଲି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ଭୂମିକମ୍ପ ଆଉ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତର ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲି ।

ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ କୌଣସି ଝଡ଼, ଝଂଜାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହବାକୁ ହେଇନି । କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ମୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ସେମାନେ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁରୀ ଯିବାର କଥା । ମିସେସ୍ ଦାସ ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି ବୋଲି ରମଣିମୋହନଠୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ।

ରିକ୍ସାରେ ବସି ବସି ମୁଁ ସେଇମାନଙ୍କ କଥା ଭାବୁଥିଲି । ବିଚରା ବନ୍ଧୁଟି ପ୍ରତି ମୋର ସହାନୁଭୂତି ଆସୁଥିଲା । ସମାଜ ଦାଉରେ ପଡ଼ି ସେ ବିବାହ କରିଚି ପିତା ମାତାଙ୍କର ମରଜି ଜଗି । ସେଇ ମୁଖରା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ସହିତ ଛନ୍ଦା ଆଉ ଶାନ୍ତାର ତୁଳନା କରି ମୁଁ ଆକାଶ ପାତାଳର ତଫାତ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ରମଣି ମୋହନ ପ୍ରତି ସମବେଦନାରେ ପୂରି ଉଠୁଥିଲା ମୋର ଅନ୍ତର । ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀର କଥା ମୋ କାନ ପାଖରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, 'ମଲା, ଅଫିସରଗୁଡ଼ାକ କି ବେହିୟା ମ !' ଅଫିସରମାନେ ବେହିୟା ନ ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ପରି ରମଣୀରତ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ସମାଜ ଭିତରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତେ କିମିତି ?...........

ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ଶିରିଷର ଓସ୍ତାଦ ଗଳାର ଆଳାପ ଶୁଭିଲା :—

ଆସ ଆହେ ପ୍ରିୟ ! ଗୋପନ ମନ୍ଦିରେ ଅସିନ୍ତ୍ର ରହିଛି ପାନ୍ଥ,
ତୁମ ପଥ ଚାହିଁ କେତେଦିନ ଗଲା ମୋର ବନ୍ଧୁ ନୟନ ଶ୍ରାନ୍ତ ।

ତୁମେ ସଖା ମୋର କାମନା, ବାସନା··
ତୁମ ଲାଗି ମୋର ଦେବ ଆରାଧନା;
କେତେ ଯେ ସେଫାଳି ମଉଳିଛି ପ୍ରିୟ,
ତୁମ ଆଶାପଥେ ନିତି ।

ଶିରୀଷ ପଚାରିଲା,—'କିରେ, ଦୁନିଆର ହାଲଚାଲ କଣ ?'

'ଦୁନିଆ ସାଂଗରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ସଂପର୍କ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ ନା'—ଉତ୍ତର ଦେଲି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ । 'କଣ ଚାହୁଁ ଠିକ୍‌ଏ ଶୁଣେ ସଜନ ?'··· କହିଲା ସେ ହସି ହସି, 'ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣା କାହିଁକି ବଂଧୁ ?'

'ହଁ, ଭାଇ ! ମୁଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିବି ?'

'ସ୍ୱାର୍ଥପର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ ତ ?'

'ସ୍ୱାର୍ଥପର···ସନ୍ନ୍ୟାସୀ··· ! ଯା'ର ମାନେ ?' ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ପଚାରିଲି । 'ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଣ ! ଆତ୍ମାନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ସେମାନେ ! ତୁ କଣ ବଣରେ ରହି ନିର୍ଜନରେ କାଳ କାଟିବୁ ! ପାରିବୁ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ?' ମତେ ନିରୁତ୍ତର ଦେଖି ସେ ପୁଣି ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ଭଳି ଆରମ୍ଭ କଲା: 'ଦେଖ, ସଜନ ! ସନ୍ନ୍ୟାସରେ ଧର୍ମ-ଅର୍ଜନ ହୁଏନା—ହୁଏ କର୍ମରେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାହିଁ ଧର୍ମ ! ସଂସାରରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜନ୍ମ ନେଇଚୁଁ—ସେଥିପାଇଁ ସଂସାର ନିକଟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଋଣୀ···'

ଆହୁରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲି ବାଧା ଦେଇ, 'ଋଣୀ ଥାଇ ଲାଭ କଣ ଶିରୀଷ ? ସଂସାର ମତେ ଲୋଡେ ନା !'

'ହୋଇପାରେ ସଂସାରରେ ତୋର ଦରକାର ନାହିଁ, ହେଲେ ତୋର କର୍ମ ତା'ର ଦରକାର ! ସଂସାର ତତେ ସୁଖ ହୁଏତ

ଦେଇଛ, କିନ୍ତୁ ତୋ ଦ୍ୱାରା ସୁଖର ଆସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହେଁ । କଡ଼ା ଗଣ୍ଡା କର ସଂସାରର ପାଉଣା ପରିଶୋଧ କର ତୁ ଚାଲି ଯାଇପାରୁ ।' ସେ ଟିପ୍ପଣୀ କାଟିଲା । କହିଲି, 'ଅର୍ଥାତ୍—ସଂସାର ଗ୍ରହେ, ମୁଁ ବିବାହ କରିବି ? ସଂସାରର ନିୟମ ରକ୍ଷା କରି, କେବଳ ଶରୀର ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କରି ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଜୀବନ କଟେଇ ଦେବି ? ମୋର ନିଜର କୌଣସି ସୁଖ, ସୁବିଧା, ସ୍ୱାର୍ଥ ରହିବ ନାହିଁ ?'
ମୋର ଯୁକ୍ତି ହୁଏତ ସେ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।

କହିଲି, 'ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ମୁଁ ନୁହେଁ, ବିଜନ । ତୁ ଗଳ୍ପ ଚରେ ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ମୁଁ କରଜ କରିଚି···ଧାର ଆଣି ଦେଣା ପରିଶୋଧ କରିଚି । କାହିଁକି···ଜାଣୁ ? ମତେ ସଂସାର ସମୁଦ୍ରରେ ଡଙ୍ଗା ଚଳେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେତେ ମହାଜନଙ୍କର ଲାଲ ଆଖି ଏଡ଼ିବାକୁ ହବ । କେତେକଙ୍କର ନୂଆ ଖାତା ଖୋଲିବାକୁ ହବ । ସେଥିପାଇଁ ପର ବୋଝ ପର ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ଅତି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ ଚଳୁଚି ।'

କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅଭିନବ ପନ୍ଥା । ହସ ମାଡ଼ିଲା । ଫିଲସଫିରୁ ଆସି ଇକୋନୋମିକ୍ସରେ ପହଞ୍ଚିଚି ଶିରଷ । ଅଗରୁ କହିଚି—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଖାପଛଡ଼ା ସେ' ।

ସେ କହିଲା, 'ଛନ୍ଦା ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ତୋର ଆଜି ଏଇ ଦୁରବସ୍ଥା । ଭଲ ପାଇବାରେ କ୍ଷତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ ସର୍ବନାଶ । ଶାନ୍ତାକୁ ପାଇ ତୁ ହୁଏତ ସୁଖୀ ହେଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦାର ମୋହ ତତେ ବାଧା ଦେଇଚି—ଏଣେ ଛନ୍ଦାକୁ ପାଇବା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ହେଇଚି । ଅଖିଳ ବାବୁ ଯେମିତି ଲୋକ ସେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁକୁ ଜୁଆଇଁ ନ କରି ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ବୁଇଝୁଲ ହବାରି

ଶିଶୁପାଳ ପରି ଜଳନ୍ତା ହୋଇ ଆଜି ତୋର ସଂସାର ଗଢ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା ଜାଗି ଉଠିଛି ।

ପ୍ରଥମରୁ ଭୁଲ୍ କରି ଆଜି ତୋର ଏଇ ବିପଦ । ମୋର ପ୍ରିନ୍‌ସିପଲ୍, କଣ ଜାଣୁ ? ଭଲ ଲାଗିଲା···ଆଖି ଅଛି ଦେଖ; ପ୍ରାଣ ଅଛି—ଅନୁଭବ କର, ହୃଦୟ ଅଛି ଭଲ ପାଅ, କିନ୍ତୁ ଏକଦମ୍ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ । ତାହେଲେ ଦୁନିଆଁର ଅନେକ କିଛି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତୁମକୁ ତୃପ୍ତି ଦେଇ ପାରିବ । କବି ତୁ, ଗୋଟାଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ମିଳେଇ ଦେବା ତୋର ଉଚିତ ହୋଇନି··· ଗୋଟାଏ ଠି' ନିଜକୁ ଲିପ୍ତ ନ କରି ଥିଲେ ତୁ ଆଜି ଅବଶୋଷ କରି ବୁଲି ନ ଥାନ୍ତୁ···। ନିଜର ଅଧିକାର ନିଜେ ହରେଇ ବସିଚୁ ତୁ—ତୁ ଗୋଟାଏ ନମ୍ବର ବୋକା ।'

ମନେ ମନେ ଭାବିଲି—ମଣିଷ ତ ନୁହେଁ, ଶିରୀଷ ଗୋଟାଏ ଜଙ୍ଗଲର ଜାନୁଆର ।

ତା'ପର ଦିନ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଚଲି । ଯିବା ପାଇଁ ମୋର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଛନ୍ଦାର ମନୋଭାବ ଜାଣିବା ମୋର ନିତାନ୍ତ ଦରକାର, ଏଇୟା ଭାବି ଯାଇଥିଲି । ଶିରୀଷ ମତେ ଅନେକ ଥର କହିଛି, ମୁହଁ ଫିଟାଇ ନ କହିଲେ ଛନ୍ଦା ମତେ କିଛି କହିବ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମାନେ ସାଧାରଣତଃ ନିଜ ମନର ଗୋପନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରନ୍ତି—ପ୍ରଣୟୀ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ । ଛନ୍ଦା ସ୍ତ୍ରୀ, ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ । ସେ ହୁଏ ତ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ତାକୁ ଭଲପାଏଁ, ଖୁବ୍ ଭଲପାଏଁ··· ଏଇ କଥାଟି କେବଳ ମୋ ମନ ଭିତରେ । ଦିନେ ହେଲେ ମୁଁ ଛନ୍ଦାକୁ ପଚାରିନି କିଛି !

ତା'ର ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ଆଜି ଯାଉଚି ମୁଁ । ଛନ୍ଦାକୁ ସବୁ କହିବି—ଦରକାର ହେଲେ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିବି । ମୁଁ ଛନ୍ଦାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହେଁ—ଜୀବନ ବିନିମୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ଆପଣାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ନିନ୍ଦା, ଗ୍ଲାନି, ଅପବାଦ, ଅଭିଶାପକୁ ମୁଁ ଆଉ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିବିନି । ମୁଁ ଆଜି ଜୀବନ ମରଣର ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳରେ—ମୋରି ଟିକିଏ ଭୁଲ ପାଇଁ ହୁଏତ ଦୁଇଟି ନିରୀହ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାହା ଘଟିଇ ଦେବି'ନି ।

ଛନ୍ଦାକୁ ପଚାରିବି, 'ଛନ୍ଦା, ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଏଁ । ତୁମକୁ ଆପଣାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ତୁମେ କଣ ମତେ ଚାହଁ ନା ? ତୁମ ବାପାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି କଣ ତୁମର ଚରମ ନିଷ୍ପତ୍ତି ?'

ପ୍ରଥମେ ସେ ହୁଏତ କିଛି କହିବ ନାହିଁ—ହୁଏତ ସବୁଦିନ ପରି ଆଘାତ ଦେବ: 'ବିଜନ ! ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ନିଷ୍ପତ୍ତି କର ! ମୁଁ ନିଜର ମତ ଦେବାକୁ ହକଦାର୍ ନୁହେଁ । ସମାଜ ଅଛି, ଧର୍ମ ଅଛି, ମୋର ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଛି ; ଆଭିଜାତ୍ୟ ଅଛି—ତୁମେ ଦୁର୍ବଳ, ମୁଁ ତୁମ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ୍ ଦେବି ନି ।'...ତଥାପି ମୁଁ ତାକୁ ସହଜରେ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଜୋର ଦେଇ କହିବି, 'ଛନ୍ଦା ! ସବୁଦିନ ପରି ଏଇ ପଦକ କଡ଼ା କଥାରେ ତୁମେ ମତେ ଫେରାଇ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ମୁଁ ତୁମର ଶେଷ ଉତ୍ତର ନେଇ ଫେରିବି ।'

ତା' ପରେ ?

କିନ୍ତୁ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ମୋର ଚିନ୍ତା ଧାରା ପାଣି ସୁଅ ପରି ବହିଗଲା । ଛନ୍ଦା ହସି ହସି ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, 'ଭଲ ଅଛ ତ ବିଜନ ।'......

ପଚ୍ଛାଲି ପ୍ରଶ୍ନରେ ମୁଁ ଶିହରି ଉଠିଲି; କି ଉତ୍ତର ବା ଦେବି ? ଛନ୍ଦା ହସୁଥିଲା ମୋ ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ । ଚେତନା-ହୀନ ଜଡ଼ ଯେମିତ ଜୀବନ ପାଇଚି ଆଜି । ଭରା ନଈର ବନ୍ଧ ଯେମିତ ଆଜି ଯାଇଚି ଭାଙ୍ଗି—ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଛନ୍ଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରେ ମନଖୋଲା ହସ ହସୁଥିଲା—ଇମିତ କେବେ ହସେ ନାହିଁ ସେ' । ତାର ସେଇ ହସ ମୋ ବୁକୁରେ ବାଜୁଥିଲା—ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ମୁଁ ତାର ମନର ଭାବ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ସହିତ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଛନ୍ଦା କଣ ସୁଖୀ ? ସେ କଣ ମତେ ଚାହେଁ ନା ? ମତେ କଣ ସେ ଆଜି ଥଟ୍ଟା କରିବାକୁ ଏ ନୂଆ ହସର ଢେଉ ତୋଳିଚି ? ଏ କଣ ତାର ମନର କଥା ?···

ପଚାରିଲି, 'ତୁମେ ଭଲ ଅଛ ତ—?'

'ତୁମେ ମ'ତେ ପଚାରିଲ ! ବେଶ୍ ମୁଁ କହୁଚି, ମୁଁ ଭାରି ଭଲ ଅଛି । ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ତୋଫା—ଶରତର ଆକାଶ ପରି ଅମଳିନ—ସାଂଘାତିକ ଭଲ ଅଛି ବିଜନ । ଭୀଷଣ ଭଲ ଅଛି !··· ତୁମେ ବାରିପଦାରୁ ଭଲରେ ଫେରିଚ ତ ?' ସେ ପୁଣି ଥରେ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲା । କଥାର ଗୋଟାଏ ବର୍ଣ୍ଣ ସୁଦ୍ଧା ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ—କହିଲି, 'ହଁ, ଛନ୍ଦା । ଭଲରେ ଫେରିଚି···ମଣିଷ ହୋଇ ଫେରିଚି···'

ତେବେ ବି ତାର ହସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନି । ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ଯେମିତ ହସିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଚି ଆଜି । ମନେ ମନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଛନ୍ଦା···ସେଇ ଛନ୍ଦା ? ଏଡ଼େ କଅଁଳ ବୟସରେ ଏ ନିର୍ମମତା ପାଷାଣୀ ପାଇଲା କୋଉଠୁ ?

କହିଲି, 'ଛନ୍ଦା, ଥଟ୍ଟା କରୁଚ ନା···?

'ନା, ବଜନ ! ଥଟ୍ଟା ନୁହେଁ···ଅଭିନନ୍ଦନ, ସାଧାର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ! ବୀର ପୁରୁଷ ତୁମେ, ତୁମର ପୂଜା କର ଶିଖଚି ମୁଁ ବଜନ ! ମୁଁ ତୁମର ପୂଜା କରି ଶିଖିବ !' କହୁଁ କହୁଁ ସେ କଳା ବଉଦ ପରି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

'କଣ ହେଇଚ ଛନ୍ଦା ?'···ପଚାରିଲି ନରାଗ ହେଇ ।

'ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଆସିଚ ଶୁଣେ ?' ଓଲଟି ପଚାରି ବସିଲା ସେ ।

'କାଇଁକି ? ଆସିବା କଣ ଅପରାଧ ହେଇଚ ଛନ୍ଦା ! ଶୁଣିଲି, ଶ୍ୟାମଳବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତୁମର ବିବାହ ! ସେଇଥିପାଇଁ ମୋର ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଚି···'

'ଶୁଣିନ, ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି ତୁମକୁ ! ତାଛଡ଼ା ଶ୍ୟାମଳ ହଉ ବା ବିମଳ ହଉ—ବାହାଘର ମୋର ହବ ନାହିଁ !'

'କିନ୍ତୁ'—କହିବାକୁ ଅନେକ କଥା ଥିଲା । କହି ପାରିଲି ନାଇଁ । ସେତେବେଳେ କହିଲା ଭଳି ଅବସ୍ଥା ମୋର ନ ଥିଲା । ଭାବିଲି, ମୋ ମନର କଥା ବୋଧହୁଏ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଅକୁହା ରହିଯିବ ।

ବାଧା ଦେଇ କହିଲା ଛନ୍ଦା, 'କିନ୍ତୁ ତୁମେ କହିବାକୁ ଚାହଁ ଯେ ତୁମେ ମୋର ଅନେକ ଦିନର ବନ୍ଧୁ—ଭଲ ପାଇବାର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଅଛି—ହୁଏତ ତୁମରି ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ବିବାହ'— ସେ ହଠାତ୍ ସେଇଠି ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ।

ନୀରବତା ଭାଙ୍ଗି ମୁଁ କହିଲି, 'ନା···ଛନ୍ଦା, ତୁମେ ମତେ ଭୁଲ ବୁଝନ'—

ସେ ପୁଣି ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲା, 'ମୁଁ ଯାହା କହୁଚ ଅତି ସତ କଥା ତୁମେ ମତେ ଚାହଁ—ବିବାହ ତୁମର ଲକ୍ଷ୍ୟ—କିନ୍ତୁ

ତୁମର ଦୁର୍ବଳତା—ତୁମେ ମୁହଁ ଫିଟେଇ କିଛି କହି ପାରନା; ଅଥଚ ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଅ—'

ଭଙ୍ଗା ଗଳାରେ କହିଲି, 'ତୁମର ମୁହଁର କଥା···ସେଇଥି ବ ଯଦି ହୁଏ···?' 'ନା, ନା, ତା ହୋଇ ପାରେ ନା'—ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା—'ତା ହବ କାହିଁକି ? ତୁମେ ବଡ଼ ଡେରିରେ ପହଞ୍ଚିଛ, ତୁମର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ୟାମଳ ଦାଉଡ଼ରେ ଜିଣି ସାରିଛି ।।'

'ମା—ନେ ?' ହତଭମ୍ବ ହୋଇ ପଚାରିଲି ।

'ମାନେ, ?···ମାନେ, ବଡ଼ ସହଜ । ଶ୍ୟାମଳର ଯଥେଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ଅଛି—ସହରରେ ତାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଅଟ୍ଟାଳିକା—ହଜାର ଉଆସ ପରି । ହଜାରପତିର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ···ସେ ଆଉ ତୁମେ—। ଫୁଃ'—ମୁହଁରେ ତାର ଭରା ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ।

ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା । ଏଇ ଧକ୍କାରେ ଲୋକ ପାତାଳରେ ଖସିପଡ଼େ । ନରକକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ବୋଲି ଭାବେ । ପାଗଳ ହୁଏ—ବଣି ଯାଗଲ ।।

'ଛିଦା'···। ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘରର ଛାତଟା ବୁଲିଗଲା 'ବିଜନ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲି । ତୁମର ସଂପର୍କରେ ଆସି ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହେଉଥିଲି···କିନ୍ତୁ···କିନ୍ତୁ ଆଜି ସବୁ ଧୂଳି ପରି ମିଳେଇ ଯାଇଛି । 'ମୁଁ' ଆଜି ମୁଁ ନୁହେଁ···'ତୁମେ' ତୁମେ ନୁହଁ ।। ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତୁମର କିଛି ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାଅ, ଚାଲିଯାଅ, ଚାଲିଯାଅ—ବିଜନ ! ଆଉ ଦିନେ ହେଲେ ମୋ ଆଗକୁ ଆସନା—ନ ହେଲେ ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବି'···କହୁଁ କହୁଁ ପାଗଳୀ ପରି ଟଳି ଟଳି ସେ ଚାଲିଗଲେ ! ଭିତର ପଟୁ ଦରଜା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଛି ମୋ ପାଇଁ । ମୁଁ ପାଗଳ । ସାରା ସୃଷ୍ଟି ଆଜି ପାଗଳ । ବିଶ୍ରିପିଲାର ଏ ସଂସାର ।।

ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଧରିନେଲା । ଆଗକୁ ଯିବାର ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ପଛକୁ ଫେରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଇଟି—ସେଇ ବାହାର ଘରଟିରେ ଭୁସ୍ କରି ବସି ପଡ଼ିଲି ଗୋଟିଏ ଚେୟାରରେ । ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଫ୍ରେମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରୁପ୍ ଫଟୋ···ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ମୋର ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ ସେମିତ ବସିଥାଏଁ ସେଇ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ । ବର୍ଷାର ଘନ ଘଟା ପରେ ଆକାଶ ଟିକିଏ ସଫା ହେଇ ଆସୁଥାଏ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ।।

ହଠାତ୍ କାହାର ନିଶ୍ୱାସ ପତନର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଫେରି ଚାହିଁଲି । ବୁଢ଼ା ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଅଖିଳ ବାବୁ—ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଟୋପାଏ ଅଶ୍ରୁ ବିନ୍ଦୁ । ସେଇ ଫଟୋଟିକୁ ଦେଖାଇ ସେ ମତେ କହିଲେ, 'ମୁଁ ଆଶା କରିଥିଲି, ଛନ୍ଦାକୁ ତୁମରି ହାତରେ ଦେଇ ଶାନ୍ତିରେ ଜୀବନଟାକୁ କାଟି ଦେଇ ଥାନ୍ତି—ମାତ୍ର ସେ ଆଶା ମୋର ଦଳି ଦେଇଛି ଏଇ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ । ଶ୍ୟାମଳଠୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆଉ ଏଇ ଫଟୋ ପାଇ ମୁଁ ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲି । ନିଜର ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ—ସେଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମୋ ମନରେ ଜହର ଢାଳି ଦେଲା । କୁମାରୀ ଶାନ୍ତା ପ୍ରତି ତୁମରି କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାରର କାହାଣୀ ସେଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକରୁ ଜାଣିଲି । ଫଟୋ ଦେଲା ତାର ସାକ୍ଷ୍ୟ । ଛନ୍ଦା ସହି ପାରିଲା ନି'—

ରାଗରେ ଆଉ ଦୁଃଖରେ ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଟିକ୍ ଟିକ୍ କରି ଦେଇଛି, ବିଜନ ! ତୁମେ ଏ ଜଘନ୍ୟ ପାଶବିକତା କାହିଁକି କଲ ? ତୁମ ଉପରେ ମୋର ଭରସା ଥିଲା । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭଲପାଇବା ଭିତରେ ମୁଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି । ମାତ୍ର ମୋ ପ୍ରିଅ ପିଠିରେ ତୁମେ ଛୁରୀକ ମାରିଛ—ତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଟିକକ ପାଦରେ ଦଳି

ଦେଇଚ—ତୁମେ ନିଷ୍ଠୁର ! ତୁମେ…' ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନାରେ ସେ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ସବୁ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲି । ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ମୋର ନ ଥିଲା । ଆକାଶ ମେଘବିମୁକ୍ତ । ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ମୋ ଜୀବନ ନାଟକରେ ପ୍ରତିହିଂସାର ଯବନିକା ଟାଣିଚି ।। ତାହାରିକୁ ଘୁଞ୍ଚେଇବାର ଉପାୟ ମୋର ନାହିଁ—ମୁଁ ନାଚାର । ଉପାୟ ହୀନ । ଅସହାୟ, ଦୁର୍ବଳ ।

ଅଖିଳ ବାବୁ କହିଲେ, 'ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଜାଣ ନାହିଁ, ବିଜନ । ଛନ୍ଦା ତୁମକୁ ପୂଜା କରୁଥିଲା ଦେବତା ଭଳି । ସେ ତୁମଠି ଶୟତାନର ରୂପ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ନିଜେ ନିଜେ ସେ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବାର କାହାଣୀ ମୋ ଆଗରେ ଅନେକଥର କହିଚି । ମାତୃହରା ଝିଅ ମୋର—ସ୍ନେହରେ ଅନ୍ଧ ହେଇ ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲି 'ବିଜନ ହାତରେ ତତେ'ଇ ତୋଳି ଦେବି ମା । ଯୋଉଥିରେ ତୁ ସୁଖୀ ହବୁ—ସେଇ ମୋର ଆନନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ…ନା…'

ସେ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ରହିଲି । ବିଧାତାର କାଳଚକ୍ରରେ ମୁଁ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ । ଗଭୀର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନ ବା କିଏ ଦବ ? ପ୍ରଳୟ ଭିତରେ ଶାନ୍ତି ଆସିବ କୋଉଠୁଁ ? ମରଣ ମୁଖରେ ଆଶା ଅଛି କୋଉଠି ?

× × ×

ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରି ଏତିକି ଅନ୍ତଃର୍ବେଦନା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱସ୍ତି ଲାଭ କଲି । × × × ×
'ଛନ୍ଦା ମତେ ଭଲ ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁହଁ ଖୋଲି ଦିନେ ହେଲେ କହିନି । ସେ ମୋର ପୂଜା କରି ଶିଖିଥିଲା—ଅଥଚ ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ !'

ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ।
ସେଥିରେ ମୋର କବି ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା ।

ଛନ୍ଦାକୁ ପାଇନି'···ତେବେ ବି ତାର ପ୍ରେମ ଧନକ ପାଇଁ ସେ ମତେ ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ ଦାନ କରିଚି । ସେଇ ଯଥେଷ୍ଟ । ମୁଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଖୀ ।। ମୋ'ଠୁଁ ସବୁ କଥା ଶୁଣି କହିଲା ଶିରିଷ—

'ବିଜନ । ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଅଜି ତୁ ଯୋଉ ଅପମାନ ପାଇଲୁ—ମୋର ମନେହୁଏ, ଏଣିକି ଜୀବନର ଗତି ତୋର ବଦଳି ଯିବ । ଏତେ ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ସେମାନେ ତତେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଯେ ତୁ ତୋର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପ୍ରମାଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ବି ପାଇଲୁ ନାଇଁ । ଯା' ହଉ, ଏଣିକି ସେ ସବୁ ବଦ୍ ଖିଆଲ୍ ଛାଡ଼ । ଏଣୁ ତେଣୁ ବାଜେ ପରିକଳ୍ପନା ନେଇ ତୋର ଅନେକ ମହାର୍ଘ ସମୟ ମୂଲ୍ୟହୀନ ହେଇଚି—ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁ ଯାଇରୁ ଭୁଲି । ଜଗତରେ ଖ୍ୟାତନାମା ହେଇ ପାରିଲେ ତୋର ଭଲ ପାଇବାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହବ । ଅନେକ ଗୁଣବତୀ ରୂପସୀ ତରୁଣୀ ସଞ୍ଜେ ପକାଲେ ପ୍ରେମର exhibition ଖୋଲି ବସିବେ ତୋ ଦୁଆର ମୁହଁରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋର ଯୋଉ ଅବସ୍ଥା, ଛନ୍ଦାକୁ ପାଇ ମରିବା ଅପେକ୍ଷା ନ ପାଇ ବଞ୍ଚିବା ତେର ଭଲ ।'

ଅମୂଲ୍ୟ ଉପଦେଶ । ହୃଦୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତନ୍ତ୍ରୀଟିରେ ଆଘାତ ଦେଲା ସେ । କହିଲି, 'ଶିରିଷ । ବଞ୍ଚିବାର ମୋହ ନେଇ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ଦୁନିଆର ସମସ୍ତେ ଯେ ବିବାହ କରି ଘର ସଂସାର କରିବେ ଇମିତ କିଛି ଧରାବନ୍ଧା ଗତି ବା ଅଚ୍ଛିନ୍ନ ଶୃଙ୍ଖଳା ନାଇଁ ।'

ଜବାବ ଦେଲା ସେ ମୃଦୁ ହସି, 'ବିରହୀ ଓ ବିରହିଣୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଏଇ ଦୁର୍ବଳ ଯୁକ୍ତିର ଅଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି— ଇଏ ବି ଦୁନିଆଁରେ ନୂଆ କଥା ନୁହେଁ । ଇଏ ହଉଚି ମନର ଛଳନା । ତୁ ମତେ ଠକିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ, ହେଲେ ତୋ'ର ମୁହଁର କଥା ତତେ ଧରି ପକେଇ ଦେଇଚି ।'

ଶିବିଷକୁ ଭୁଲାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଧୃଷ୍ଟତା । ମୋର ବାହାଘର ପାଇଁ ବାପା ଦାଦାଙ୍କର ବ୍ୟଗ୍ରତା ମତେ କେତେ ମ୍ରିୟମାଣ କରି ପକେଇଚି, ଏ କଥା ସେ ବୁଝେଚି । କହିଲି କଥାର ଧାରିକୁ ବଦଳାଇ, 'ଶିରିଷ । ଆଜି ରବିବାର । ତୁ ସିନେମା ଦେଖି ଯିବାକୁ କହୁଥିଲୁ ନା ?'

ହସି ହସି ସେ ସହଜ ଗଳାରେ କହିଲା, 'ଆଜି କିନ୍ତୁ "ସନ୍ଥ ତୁଳସୀ ଦାସ" ନୁହେଁ, "ଠୋକ୍‌କର" ବନ୍ଧୁ ।'

ଠୋକ୍‌କର ।……

ଏ ବର୍ଷ ଠିକ୍ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଧାଅଧି ବେଳକୁ ବର୍ଷାର ଘନଘଟା ଆରମ୍ଭ ହେଇଚି । ଦ୍ୱାଦଶୀର ବର୍ଷା-ମୁଖର ରାତି ।

ଏମିତି ବିଜନ ରାତିଟିରେ ନବବଧୂ ତାର ଲଜ୍ଜାନତ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିକୁ ପ୍ରିୟତମ ବୁକୁ ଉପରେ ରଖି ତୃପ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ;— ସୁପ୍ତ ପ୍ରେମିକ ସ୍ୱପ୍ନ-ବିଭୋର ହୋଇ ପ୍ରିୟାର ପଣତରେ ନିଜକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖେ—ଶୀତଳ ପରଶରେ ଥରି ଉଠେ ତାର ଅଙ୍ଗ— ସେ ଢଳିଯାଏ ପାଖକୁ…ଅତି ପାଖକୁ…। ଆଖିରେ ମୋର ନିଦ ନାହିଁ । ଝରକା ପାଖରେ ନାଚି ଯାଉଚି ବିଜୁଳି ।

ଗୁରୁ ଗର୍ଜନ—ଥର ଥର ଛାତି—ଅପୂର୍ବ ଶିହରଣ ।

ଗଦ୍ୟ-କବିତା ନୁହେ,—ଉପନ୍ୟାସର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରା ନୁହେଁ,—ଅନ୍ତର୍ଜଗତର କଠୋର ନିର୍ମମତା ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ସେଦିନର ସେଇ ସ୍ମୃତି···ଅଲିଭା କଥା···ମତେ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ମାରିବାର ଉପକ୍ରମ କରିଚି । ଯୌବନର ଶୁଭ ପ୍ରଭାତରେ ଭଲ ପାଇବାର ପହିଲି ପାହାଚରେ ଗୋଡ଼ ଦେବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଆଜି ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ । ଏଇ ବର୍ଷା—ପହିଲି ମେଘ—ଭାରୁକାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର କରେ । ପୁଚ୍ଛ ଟେକି ନାଚେ ମୟୂରୀ—ଝରଣା ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠେ—ନଦୀ ଛୁଟେ—ତାପକ୍ଲିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀ ନୟନରେ ଭରି ଆସେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ । ସମସ୍ତେ ସଙ୍ଗୀତ-ମୁଖର । ଚଞ୍ଚଳ—ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ।

କିନ୍ତୁ ଅକାଳ ବଜ୍ରପାତ ହୋଇଚି ମୋ ଉପରେ ।—ଛାଡ଼ାଠୁ ଅପମାନ ପାଇଚି ବୋଲି ନୁହେଁ—ଶ୍ୟାମଳର ଚକ୍ରାନ୍ତ ପାଇଁ ନୁହେଁ—ବାପାଙ୍କର ଜରୁରୀ ତାଗିଦା ପାଇଁ । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଆଖି ସାମନାରେ ପଡ଼ିଚି—ସେ ଲେଖିଚନ୍ତି, ଆସନ୍ତା ଆଷାଢ଼ର ପହିଲି ତିଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ହେବ । ନହେଲେ ଘର ଲୁଆଡ଼େ ଏକଦମ୍ ଅଚଳ ।

ମଙ୍ଗଳକୃତ୍ୟ ନା ଅମଙ୍ଗଳ—କୃତ୍ୟ ? ଅଜଣା, ଅଶୁଣା ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀ-କୁମାରୀକୁ ବିବାହ କରି ଘର ସଂସାର କରିବାରେ କଣ ମୋର ଆଦର୍ଶର ପରିଣତି ? ମୋର ଭାବନାର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।······ବିତୃଷ୍ଣା ଛଡ଼ା ଆଉ କଣ କୌଣସି କାମ୍ୟ ନାହିଁ ଜୀବନରେ ? [illegible]

ଶାନ୍ତା ସହିତ ମୋର ଗୁପ୍ତ-ପ୍ରଣୟର ରିପୋର୍ଟ ବାପା ଜାଣି ପାରିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ସେଇ ଫଟୋର କପି (copy) ମଧ୍ୟ ପଠାଯାଇଛି । ଶାନ୍ତା ମତେ ଭଲ ପାଏ— ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦାୟୀ— ତାକୁ ବିବାହ କରିନି'···ସେ ମୋର ଅପରାଧ । ତାର କୁମାରୀ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହେଇଛି ମୋରି ପାଇଁ ।

ଖଣ୍ଡେ ନୁହେଁ, ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ନୁହେଁ, ବାରମ୍ବାର ଚିଠି ଅସିଲା ବାପାଙ୍କ ପାଖରୁ । ଜନ୍ମଗତ ଦାବୀ ନେଇ ସେ ମତେ ବାଧ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି ଶାନ୍ତାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ । ଦାଦାଙ୍କ ଜିଦ୍ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଉଠିଚି । ସାରା ସୃଷ୍ଟି ଆଜି ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ । କେହି ମୋର ସୁଖ ଚାହାନ୍ତି ନାଇଁ, ସୁବିଧା ଚାହାନ୍ତି ନାଇଁ— । ଦୁନିଆ ଅନ୍ଧ । ଦୁନିଆ ସ୍ୱାର୍ଥପର । ମୋର ରକ୍ତ ତାତି ଉଠିଲା । ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୂର୍ଖ ନୋଇଁ ମୁଁ ଏ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅଭିଶାପ ବରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିଲି ନାଇଁ । ମୁଁ ମଣିଷ···। ବିଂଶ-ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ତରୁଣ; ଆଗରେ ମୋର ଦୀର୍ଘ ଭବିଷ୍ୟତ । କେବଳ ଘରର ସୁବିଧା ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରାଣବଳୀ ଦେଇ ଶିଖିନି, ଦେଇପାରେ ନା । ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିରୋଧ, ଅବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ ଚଳେଇବା ମୋର ରକ୍ତର ଦାବୀ—। ସ୍ୱାଧୀନ ଯୁଗର ଯୁବକ ମୁଁ—ସମାଜର ଆବର୍ଜନା ପରିଷ୍କାର କରିବା ମୋର ନୀତି । ଏତେ ସହଜରେ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଉଡ଼େଇ ଦିଆଯାଇ ପାରେ ନା । We are welcoming a new age; ପୁଣି ସେଇ ଜଡ଼ ଯୁଗର ଆଇନ୍‌କାନୁନ୍ ମାନି ମୁଁ ପଛକୁ ଫେରି ପାରେ ନା··· ।

ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଦେଲି । ମୁଁ ଶାନ୍ତାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୋର ନିଜର ରୁଚି ଅଛି । ଭଲ ମନ୍ଦ

ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି, ବାଛିବାର କ୍ଷମତା ଅଛି । ବରଂ ଚିରକୁମାର ରହିପାରିବି । ଯୋଉ ଘର ମୋର ସୁଖ ସୁବିଧାକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ କରେ ନା ସେ ଘରର ସୁଖ ସୁବିଧା ପାଇଁ ମୁଁ ନିଜର ଗୌରବମୟ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଳି ଦେବି କାହିଁକି ? କେଉଁ ଅଧିକାରରେ ସମାଜ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସ୍ନେହର ଏ ଅଭିଶାପ ଲଦି ଦବାକୁ ଚାହେଁ ?...

ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ଫଳରେ ମୁଁ ହେଲି ଅଭିଶପ୍ତ । ସମାଜରୁ ମୋର ଅଧିକାର ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଗଲା । ଦୁଃଖରେ, ମନସ୍ତାପରେ, ସ୍ବଗରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ବାପା ମତେ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ପୁଅ କରିଚନ୍ତି ବୋଲି ମୋ ଚିଠିର ଅଶୁ ଜବାବ୍ ପାଇଲି । ପବିତ୍ର ଜମିଦାର ବଂଶର କଳଙ୍କ...ଅବାଧ୍ୟ ପୁଅ ମୁଁ । ଏଇ ମୋର ଅପରାଧ ।

—ଗୁରି—

ଲେଖକ ହବାର ଆଶା ଆଉ ସିଭିଲ୍‌ସର୍ଜନ ହବାର ଉଚ୍ଚ ଆକାଂକ୍ଷାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଅତି ନିରୋଳା ପଲ୍ଲୀଗାଁ ଭିତରେ ମୋର ଅଭିପ୍ରେ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଇଚି ।

ପାଟସୁନ୍ଦର ପୁର—ବ୍ରହ୍ମପୁର ଟାଉନରୁ ଅନ୍ୟୂନ ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ ବାଟ । ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ହାଇ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ନୂଆ ଜୀବନର ସୁରୁ ହେଲା । ମୋର ଏ ଆକସ୍ମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମୂଳରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଇତିହାସଟି ଲୁକ୍କାୟିତ ଥିଲା, ତା ହଉଚି—

ଇତସ୍ତତଃ ଭାବରେ ବୁଲୁଁ ବୁଲୁଁ ଜଣେ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ସହିତ ମୋର ହଠାତ୍ ଦେଖାହୁଏ କାଠଯୋଡ଼ି କୂଳରେ । ଦୁହେଁ ବାରିପଦାରେ କିଛିଦିନ ପଢ଼ିଥିଲୁଁ । କଥା ଛଳରେ ମୋର ଝଣ୍ଡିଏ ଶିକ୍ଷକର ନିତାନ୍ତ ଦରକାର—ଜାଣିପାରିଲି ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ । ସେ ପାଟସୁନ୍ଦର ପୁରର ସ୍କୁଲ ମାଷ୍ଟର । ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଭାବରେ ଅନେକ ଅନେକ ବ୍ୟବସାୟରେ ମଧ୍ୟ ହାତ ଦେଇଚି । Bombay Life Insurance Company ର Agent ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚଦରର ଶିକାର ମନେକରି ମୋ ଜୀବନର ବାସ୍ତବତା ହେଇ ଗଲା ସେ । ତାର ସମାଜରେ [illegible]•••

ଅନ୍ତତଃ କୌଣସି ମତେ ଚଳି ଯିବାର ଭରସା କର । ଅପାତତଃ ଶଳଗ୍ରହ ହେଇଛି ତାର•••ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ରହଣି ତା'ର ଘରେ । ଛୋଟ କ୍ୟାମେରା ଭିତରେ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ଦାଉଡ଼ିଆ ଖଟ•••ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ବାଜେ ଜିନିଷ । ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଝିଅ 'ଝରଣା' ମୋର ନିର୍ଜନ ଅବସର ସାଥୀ— । ଯୋଉ ମାଷ୍ଟରୀ, ପ୍ରଫେସରି ପ୍ରତି ଚିରଦିନ ମୋର ବିକାର—ତା'ରି କବଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଜୀବ ଜୀବନର ପରିସମାପ୍ତି । × × ×

ଗୃହକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଚାକିରି କରିନି'•••ସେ ବି ହୁଏତ ମୋର ଗୋଟାଏ ଅଭିନବ ଖିଆଲ•••। ପରିତ୍ୟକ୍ତର ଖିଆଲ୍ । ଅବାନ୍ତର, ଅବାସ୍ତବ । ସ୍କୁଲ୍‌ର ଜଞ୍ଜାଳ ତୁଟେଇ ବସାକୁ ଆସିଲେ ସେଠି ବସେ ଗୋଟାଏ ମୀନାବଜାର । ନାଟକ ଲେଖା ଯାଇଛି•••କାବ୍ୟ, କବିତାର ସରସତା ଉଡ଼ିଛି•••ତେବେ ବି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଢେର ବସନ୍ତି ଗୁଡ଼ାଏ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଳିକା । ସେମାନଙ୍କ ମାୟାରେ ପଡ଼ି ଅଜାଣତରେ ମୋର ମନ ସଂସାର ପ୍ରତି ଥରେ ଥରେ ଟାଣି ହୋଇ ଆସେ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଝିଅ 'ଝରଣା' ମୋର ଛୁଟିର ସାଥୀ । ପ୍ରଶ୍ନ କରି କରି ଅଳ୍ପ ପଡ଼େ ସେ•••ଉତ୍ତର ଦେଇ ଦେଇ ବିରକ୍ତ ହୁଏଁ ମୁଁ । ସେ ପଚାରେ—ଅନେକ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ତାର କୋମଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ମୁଁ ବାଧା ଦିଏ ନାହିଁ—ଛୋଟ ପିଲା, ସରଳ ତାର ମନ ।

'ବୋଉ କାହିଁକି ତୁମକୁ ବେଶି ଲାଜ କରେ, ବାପାକୁ ତ କରେ ନା ?'—'ମୋର ବୋଉ ଅଛି, ତୁମର କାହିଁକି ନାହିଁ ?'••• 'ମୁଁ ବାପାର ଝିଅ, ତୁମର ଝିଅ କିଏ ? କୋଉଠି ଅଛି ?'••• 'ତମେ ମତେ କାହିଁକି ଶରଧା କର, ବୋଉକୁ ତ କରନା ?'

ବାପାକୁ ଠିକ କରନା ? ନଖିଅ ଗୃହିକାରଅକୁ ତ ଗେଲ୍ କର ନା ?" —ଇମିତ ତାର ଅସରନ୍ତି ପ୍ରଶ୍ନର ଧାର୍ । ସବୁବେଳେ ଯଥା-ଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରେ ନା । ସେଇଠି ତାକୁ ଭୁଲେଇବା ଲାଗି ତାର କଅଁଳ ଗାଲରେ ଚୁମାଟିଏ ଦିଏ । ସେ କାର୍ କାର୍ ହୋଇ ହସି ମୋ କୋଳରେ ବସି ମୋ ଛାତିରେ ବିଧାମାରେ···ମତେ କୁତୁ କୁତୁ କରି ହସେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସରଳ ପ୍ରାଣ କୁଟିଳତାର ସୀମା ବାହାରେ । ତାର ଆନନ୍ଦ, ସେ ଯାହା ଖୁସି କରେ । ମୋର ଲୁଗାପଟା ମଇଳା ହୁଏ, ଚିରିଯାଏ । ଖଣିକ ପାଇଁ ଭୁଲିଯାଏଁ ମୁଁ ଅବିବାହିତ···। ଠିକ ଝିଅଟିକୁ ସ୍ନେହ କରିବାର, ତାଠେ ମାୟା ଲଗେଇବାର ଅଧିକାର ମୋର ନାହିଁ—ଏ କଥା ମୁଁ ଭୁଲିଯାଏଁ । ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ ଘଟଣାରେ ମୁଁ ପୁଣି ସେଇ ଅସାର ସ୍ୱପ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ଭାସି ବୁଲେଁ—। ମଣିଷର ମନ, ପାଗଳ ପ୍ରକୃତି ।······

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଶାନ୍ତି-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛୋଟ ସଂସାର ।

ଅଭାବ ଅଛି, ଅସୁବିଧା ଅଛି—ଦାମ୍ପତ୍ୟ ପ୍ରେମ, କଳହ ଅଛି—ଅଥଚ ଷ୍ଟିମ୍ ରୋଲର୍ ପରି ସମାନ ଭାବରେ ଚାଲିଚି ...ର ଛୋଟ ପରିବାର । ସୁଖୀ ଜୀବନ !

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ, ଗୌରୀ, ଝରଣା—ତିନୋଟି ପ୍ରାଣୀ—ଅତି ଛୋଟ ତାଙ୍କର ପରିସର । ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ମୁଁ ଯେତିକି ଶାନ୍ତି ପାଇଚି, ସେତିକି ପାଇବାର ଆଶା ମୋର ନ ଥିଲା । ଅଛି ବେଦ୍ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମୋର ଅତି ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ···ଗୌରୀକୁ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ-ପତ୍ନୀ ହିସାବରେ ନାଯ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଆସୁଚି—ଝରଣାକୁ ନିଜର ଝିଅ ପରି ସୁଖ ପାଏ । ସେଇ ଆନନ୍ଦ । ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମନଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା—ହଜିଲା ଦିନର ସପନ କାହାଣୀ ଶୁଣି ସେମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଦରଦରେ, ସହାନୁଭୂତିରେ

ଗୌରୀର ଆଖିରେ ପାଣି ଆସେ । ଗୌରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଦାଏ କେଜାଣି, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତର୍କ କରେ—କହେ, 'ବିଜୁ ! ପଛ କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଭୁଲି ବାପାଙ୍କ କୋଳକୁ ଫେରି ଯା—ସମାଜକୁ ତୁ ଛାଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଜ ତତେ ଫେରି ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ—ଆଖି ପାଣିରେ ତୋ ବାପା ନିଶ୍ଚୟ ତୋର ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଥିବେ । ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରି ତୁ ତୋର ସଂସାର ଗଢ଼ିପାରୁ—ଯା, ବାପ ଦାଦାଙ୍କ ଉପରେ ତୋର ଅଭିମାନ ସାଜେ ନା—ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ତୋର ଶିକ୍ଷାର ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ—ବରଂ ଗ୍ଲାନି, ଅମଙ୍ଗଳ, ଅପରାଧ ।'

ଗୌରୀ ଅବଦାର କରେ, 'ତୁମେ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଅ । ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ଆସିବ ।'

ଝରଣା ମୋ ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ ଅଳି କରି ବସେ, 'ନା, ନା, ତୁମେ ଯାଅ ନା । ମୁଁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିବି ନି ।' ଦୁନିଆର ବିଚାର ସେ ବୁଝେ ନା ।

ଫେରିଲି···ସ୍କୁଲରୁ ।

ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ବାଲିଘର କରି ଖେଳୁଚ ଝରଣା । ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବା ସାଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା ସେ' । ତାର ମାଟି ଧୂଳି ବଲବଲ ହାତ ଦୁଇଟି ମୋ କମିଜରେ ବୋଳି ଆରମ୍ଭ କଲା 'ଦାଦା, ତୁମ ଭଉଣୋଇ ବାବୁ ଆସିଚନ୍ତି···ହୋଇଛି, ଖଟରେ ଶୋଇଚନ୍ତି ସିଏ । ମତେ ଗୁଜୁରାତି ମସଲା ଦେଲେ ।'···

'ଭଉଣୋଇ ବାବୁ !'···ଝରଣା ବା କ ଉତ୍ତର ଦବ ? ମୋର ତ କେହି ଶ୍ୟାଳିକ ବା ଭଉଣୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସନ୍ଦେହରେ ଝରଣାକୁ ନେଇ ମୋ କୋଠରୀକୁ ଗଲି । ସେଠି—ମୋ ଖଟ ଉପରେ ଅଚେନ୍ତୁକ

ମୋ'ର ଗୃଦରରେ ଦେହ, ମୁଣ୍ଡ ସବ ଶରୀର ଅବୃତ କର ଧବଂ ଅଗ୍ନମଟରେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଛ ।

× × × ×

ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚାର ଶେଷ ସୀମା । ବସ୍ମିତ ହେଲି । 'ଭଣୋଇବାବୁ । ଭଣୋଇବାବୁ' ବୋଲି ଚାଲ୍ଲାର କରୁ କରୁ ଝରଣା ଅଗନ୍ତୁକ ମୁହଁରୁ ଗୃଦର ଅପସାରିତ କଲା । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଶରୀର ଅଦ୍ଭୁ ତେଜସ୍ୱୀନ ଆଖି ଦୁଇଟା ନେଇ ଶିରୀଷ ହସୁଚ । ଦୁହେଁ ଦୁହଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲୁ । ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ଆଖିରେ । ଝରଣା କାଠ ପିତୁଳା ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଚ । କହିଲି, 'ମୋ ଚିଠି ଖଣ୍ଡକ ପାଇ ଭଡ଼ି ଅସିଲୁ ?'

କହିଲା ହସଭରା କଣ୍ଠରେ ଶିରୀଷ, 'ସେ ତ ଇତିହାସ । ତେବେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ବିଜୟ କରି ଅସିଚ ।'

'ଅର୍ଥାତ୍'—

'ରାବଣ ହତ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁରୀ ଦଗ୍ଧ—ସୀତା ଉଦ୍ଧାର— ଏକାବେଳେକେ କସ୍ତିମାତ୍ । ହୁରେ ! Now you can prize hhanda above the whole universe ।'... ମୁହଁରେ ତାର ବିଜୟର ଦୀପ୍ତ-ପ୍ରତିଭା !! କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ !!

ଅଉ କିଛି ପଚାରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୋ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେଲା । ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଶାନ୍ତାର । ପଢ଼ି ବସ୍ମିତ ହେଲି । ଶିରୀଷଠୁଁ ସବୁକଥା ଶୁଣିବାକୁ ଦୁହେଁ ସ୍କୁଲର ନିରୋଳା ବଗିଚ଼ା ଭିତରକୁ ଗଲୁଁ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲା ଝରଣା । ସେଇଠି ଶିରୀଷ ତାର କାହାଣୀ ପେଡ଼ି ଖୋଲିଲା :—

ଶିରୀଷ ମୋ ପାଖରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଥିଲା । ବାପାଙ୍କର ତ୍ୟଜ୍ୟ ପୁତ୍ର ହୋଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପାଟସୁନ୍ଦରପୁରରେ ମାଷ୍ଟର

କରିବାକୁ ବାହାରିଲି, ଶିରିଷକୁ କହି ଆସିଥିଲି ଯେମିତି ମୋ ପାଇଁ କୌଣସି ଅସ୍ଥିରତା ପ୍ରକାଶ ନ କରେ । ତା ସହିତ ଏକପ୍ରକାର ଶେଷ ସମ୍ଭାଷଣ ପ୍ରଭୃତି ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ସେଦିନ ଆଖି ଲୁହରେ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲା ସେ' । ।

ତାପରେ···ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଦିନ ନ ଯାଉଣୁ ଟିଉସନ୍ ଓ ଗୃହକାମରୁ ଲମ୍ବା ଛୁଟି ନେଇ ଶିରିଷ ହାତ ଦେଇଥିଲା ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ···। ଫଳରେ ତାର ବାରିପଦା ଅଭିଯାନ ବି ହୋଇଛି । ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖି ସେ ଅତିଥି ହେଲା ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ । ବାରିପଦା ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସାଙ୍ଗରେ ସେଇ 'ଫଟୋ' ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଯାଇଥିଲା···ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରୁ । ଅବଶ୍ୟ ଛନ୍ଦାର ଅଜ୍ଞାତରେ । ମୋର ଶର୍ତ୍ତ ଯଥା ସମୟରେ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ମତେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇନି' ।

ବାରିପଦାରେ ପହଞ୍ଚି ଶିରିଷ ହଠାତ୍ ସି. ଆଇ. ଡି ପରି ଆରମ୍ଭ କଲା ଅନୁସନ୍ଧାନ । ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଭିତର ଦେଇ ତାକୁ ବରାବର ଆଗେଇବାକୁ ପଡ଼ିଛି । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ପକାଏ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଶାନ୍ତାର ବିବାହ କଥା । ଅନେକ ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ ପରେ ମୁଁ ଯେ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ଦେଇଛି, ଏଇ ମିଥ୍ୟା ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ତାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସୂତ୍ରପାତ । ଫଳରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଆକର୍ଷଣ କରେ ଶିରିଷ । ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ତାର ଖ୍ୟାତି ବଢ଼େ ଏକଶହ ପାଞ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ବେଗରେ ।

କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦାକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏଁ—ଶାନ୍ତା ଏ କଥା ବେଶ୍ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଥିଲା । ସେଦିନ ବ୍ୟାଣ୍ଡ-ଷ୍ଟାଣ୍ଡର ତିକ୍ତ ଅନୁଭୂତି ତାର କୁମାରୀ ଅନ୍ତରରୁ ଲିଭିନି ନିଶ୍ଚୟ । ଶିରିଷ ମୁହଁରୁ ମୋର ବିବାହରେ ମତ ଥିବାର ଜାଣି ସେ ହୋଇ ଉଠିଲା ବିଦ୍ରୋହୀ ।

ମୋ ପ୍ରତି ବୋଧହୁଏ ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ସନ୍ଦେହରେ ପୂରି ଉଠିଲା ତାର ମନ । ମତେ ଚରମ ଶାସ୍ତି ଦବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସଫେଇ ଦେଇଛି···

'ବିଜନ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା କିମ୍ବା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଦେଖା ବା ଆଳାପ ପରିଚୟକୁ ପ୍ରେମ କୁହାଯାଇ ପାରେ ନା । ମୁଁ ଜାଣେ, ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣେ—ସେ ମତେ ଭଲ ପାନ୍ତି ନାହିଁ—ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ—ଆଉ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରେଁ···ଅନ୍ତରର ସହିତ ଘୃଣା କରି ଶିଖିଛି ।···ଜୋର କରି କେହି ମୋ ମନ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରିପାରିବ ନାହିଁ'···

ଶାନ୍ତାର ଏଇ ଜବାବଦସ୍ତି (ଜମାନବନ୍ଦୀ) ଶ୍ୟାମଲ ବାବୁଙ୍କ ସର୍ବନାଶର ବାଟ ସଫା କରି ଦେଇଛି···ତାଙ୍କର ଶୟତାନୀ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଆଜି ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ସେ ବୋଧହୁଏ ମନେ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଭେଦ କରିବା ଦେବତାର ଦୁଃସାଧ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଶିରିଷ ଯେତେବେଳେ ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷିତ ପରିବାର ସମକ୍ଷରେ ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ବାବୁଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତି ସେଇ ଫଟୋଖଣ୍ଡିକ ବାଢ଼ି ବସିଲା···ସେଇଠି ହେଲା ବିଭ୍ରାଟ । ଶିରିଷଠୁଁ ସେମାନେ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ । ଛନ୍ଦା ସହିତ ମୋର ପ୍ରେମ, ଏଇ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ପାଇଁ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ମୋର ଚରମ ଅପମାନ, ବାପାଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ, ଅବିଚାର—କୌଣସି ଇତିହାସ ଶିରିଷ ବାଦ୍ ଦେଇନି' । ଶ୍ୟାମଲେନ୍ଦୁ ଧରା ପଡ଼ିଗଲା । ଶାନ୍ତା ବୟସର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଗଲା ଭୁଲି । ସେ ଅଗ୍ରଜକୁ ହଠାତ୍ ଅପମାନ କରି ବସିଲା—···

"ଭାଇ ! ଖେଳଟିଏ ଖେଳଥିଲ ତୁମେ—ଜୁଆ ଖେଳ ପରି ଭୟଙ୍କର, ସର୍ବନାଶୀ—କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏ ଖେଳରେ ହାରିଯାଇଛ ! ଜଣେ ନୀରବ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ବିପନ୍ନ କରି—ଛଦ୍ମ ଦେଇକୁ ପ୍ରତାରିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି—ନିଜ ସାନ ଭଉଣୀର ସର୍ବନାଶ କରି—ତୁମେ ତୁମ ଭବିଷ୍ୟତର ଅସାର ସ୍ୱପ୍ନ ନେଇ ଯୋଗ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲ, ସେ ସବୁ ଆଜି ଧରା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ମହାବୀଣାର ଏଇ ଫଟୋ ଚକ୍ରାନ୍ତର ମୂକ ସାକ୍ଷୀ । ଏଥିପାଇଁ ତୁମର ଅନୁତାପ କରିବା ଉଚିତ ! ବିଜନବାବୁଙ୍କ ଯୋଗ ଅସ୍ତ୍ରରେ ତୁମେ ଯାଉଥିଲ ଜଖମ୍ କରିବାକୁ, ତୁମର ସେଇ ଅସ୍ତ୍ର ଆଜି ତୁମକୁ'ଇ ଜଖମ କରିଛି ! ତୁମେ ବୟସରେ ବଡ଼—ମାତ୍ର ତୁମରି ନିର୍ବୋଧତା ସେ କୌଣସି ଶିଶୁକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାର ଦେଇଛି ତୁମକୁ ବଦ୍‌ନାମ କରିବାକୁ ତୁମର କୁତ୍ସା ରଚନା କରିବାକୁ !!"

ସତ୍ୟ···ଅପ୍ରିୟ !! ଅନଭିଜ୍ଞ ବାଳକ ନିକଟରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ଚରମ ପରାଜୟ ?

* * * * *

ସେଇଠୁ ବିଜୟ ଗର୍ବରେ ଫେରିଲା ଶିରିଷ । ପ୍ରଥମେ ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାକରି ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା କହିବ । ଶାନ୍ତାର ନିଜ ହାତର ଲେଖା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇ ଛଦ୍ମ ନିଶ୍ଚୟ ତାର ଭୁଲ୍ ବୁଝିଥିବ । ମୋ ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୁହ ଝରାଇଥିବ । ସେତିକି ମୋର ଗୌରବ ! ସେତିକି ମୋର ପୁରସ୍କାର ! ଶିରିଷ ପ୍ରଜ୍ଞ କୃତଜ୍ଞତାରେ ପୂରି ଉଠିଲା ମୋର ସାରା ମନ, ପ୍ରାଣ ! ମୋ ପାଇଁ ଏତେ କଷ୍ଟ ସେ କରିଛି ହଠାତ୍ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶିରିଷ କହିଲା, 'ଖାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ ବିଜୁ ! ବାପାଙ୍କୁ ତୋର ସବୁ କଥା ବୁଝାଇ ଦେଇଛି । ଲୁହରେ ଆଖି ଓଦା କରି ସେ ତୋର

ଫେରିବା ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଚନ୍ତି । ହୁଏ ତ ସେ ଆସି ପାରନ୍ତି ଏଠିକି । ମିଛ ନୁହେଁ ବନ୍ଧୁ, ମିଳନ ବାଟରୁ କଣ୍ଟା ଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ସଫା କରି ଦେଇଚି ମୁଁ । ପ୍ରଣାମ କର ମତେ— ।'

ଶିରିଷ ମୁହଁରେ ଅପୂର୍ବ ନାଟକୀୟ ଭାଷା ! ଏତେ ଦୁଃଖରେ ବି ହସ ମାଡ଼ିଲା ।

କହିଲା ଶିରିଷ, 'ଆଉ ଡେରି କର ନା ବଜନ ! ଅଙ୍କ ଗଣିଲ୍ ପରା ବାବା । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସିଧା ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ହବ । ତାପରେ···ମାନେ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତୁ ପାଇବୁ ତୋର ଭାବନାର-ନିଧି କଳ୍ପନା-ରାଣୀକୁ ! ଟରବର କୁଠୀର ହବ ରାଜାର ଉଆସ ! କାନନରେ ଫୁଟିବ ସ୍ୱର୍ଗର ପାରିଜାତ ! ଛନ୍ଦାହବ ତୋର କବି-ଜୀବନର ଧ୍ରୁବତାରା—ଅନ୍ଧାରର ଆଲୁଅ—ଆଲୁଅର—ଶିଖା—ଧେତ୍, ଉପମା···ଉପମା···'

'ଉପମା କାହିଁ ? ମୁଁ ଖାଇବି'—ଅନ୍ୟପଟୁ ଚିତ୍କାର କଲା ଝରଣା । ହସି ହସି ଶିରିଷକୁ କହିଲା 'କହିଲୁ ତ, ଏଥର ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେ । ମାଡ୍ରାସି 'ଉପମା' ଖାଇବାକୁ ମୋ ଝିଅ ଜିଦ୍ ଧରିଲାଣି' —ଦୁହେଁ ହସିଲୁ । ଝରଣା ବୁଝିପାରିଲାନି । ସେ ବି ହସିଲା ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ବସାକୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଇ ଆସୁଚ । ପିଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସପ ଉପରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଆଉ ବାପା । ଦେଖିଲି କ୍ଷଣି ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲି ନାହିଁ ନିଜକୁ । ଦୌଡ଼ିଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଲି । ସେ ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ମତେ କୁଣ୍ଢେଇ ପକାଇଲେ । ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ଗୌରୀ ମଧ୍ୟ ଅଖି ଲୁହରେ ଏ ମିଳନ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲା ।

ଏଇ ଦିନଟି ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ସ୍ନେହ, ନିସ୍ତବ୍ଧ-ସଂସାର ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଛି । ଯାତ୍ରାର ଆୟୋଜନ । ଗଣ୍ଠିଲି ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଶିରୀଷ । ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ହବ । ଗାଡ଼ିବାଲାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଦେଇ ସାରିଛି ଠିକ ସମୟରେ ଆସିବାକୁ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ହରଣୀର ଆଖି ଫୁଲି ଯାଇଛି । ସେ ମତେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ଦୁଃଖଦିନର ଟିକି ସାଥୀଟି—ଦି'ଦିନ ପାଇଁ ଲଗେଇଥିଲି ମମତାର ଡୋରି···ତା ପାଇଁ ମନ ମୋର ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେଉଥିଲା ବାରମ୍ବାର !

ଏ ଦୁନିଆରେ ମିଳନ-ବିଦାୟ-ପାଲି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ।।

—ପାଞ୍ଚ—

କେତୋଟି ଦିନର ବ୍ୟବଧାନ ପରେ—

ଗୋଟିଏ ଧୂସର—ସନ୍ଧ୍ୟା । ଉଦ୍ୟାନର ଶ୍ୟାମଳିମା ଭିତରେ ଛନ୍ଦା ଆଉ ମୁଁ ବସିଚୁଁ ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗି । ଦୁହିଁଙ୍କ ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ । ମୁଗ୍ଧ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଚୁଁ ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଡ଼େ… ଯୋଉଠୁ ଜଂକ ମାରି ଆସେ ତୃତୀୟାର ଅଡ଼ୁଆ ଜହ୍ନ…ଉଇଁ ଆସନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ତାରା…ଅସଂଖ୍ୟ, ଅଗଣିତ । ସଫେଦ୍ ରେଶମୀ ଚାଦର ଉପରେ ଯେମିତି ବୁଣି ହୋଇଯାଏ ନାନାଜାତି ଫୁଲ୍ । କୋଠୀ କମ । ସ୍ନିଗ୍ଧ, ସୁନ୍ଦର ।

ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନେକଟା ଆଗେଇ ଯାଇଚି । ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଛନ୍ଦା ଟିକିଏ ସ୍ୱାଭାବିକ ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ମୋର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ପିପାସୁ ଆଖି ଦୁଇଟି ଲାଗି ରହୁଥିଲା ତାର ସୁଠାମ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ । ମୁଁ ଆତ୍ମହରା ହୋଇଥିଲି । କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠା ଆସୁଥିଲା ମୋର । ସେଇ ଶୂନ୍ୟ ଛାତ ତଳେ ବସି ମୁଁ ମୋର କୁହୁଡ଼-ଘେରା ଅତୀତ କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଭବିଷ୍ୟତର ସୁନେଲି କଳ୍ପନା ମୋର ମନକୁ ଭସାଇ ନେଉଥିଲା ଦୂରକୁ, ଖୁବ ଦୂରକୁ…

ଇମିତି ଗୋଟିଏ ମଧୁର ଲଗ୍ନରେ ବାରିପଦା 'ବ୍ୟାଣ୍ଡ-ଷ୍ଟାଣ୍ଡ'ର ସୁଦୃଶ୍ୟ ପାର୍କ ଭିତରେ ଶାନ୍ତାକୁ ଏତିକି ନିକଟରେ ପାଇ ମୁଁ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲି । ଶାନ୍ତା ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ଆସିନି,... ଆସିଥିଲା ଘୃଣା, ବିକ୍ଷୋଭ । ଫୁଲ ସଜ୍ଜିର ମଧୁରିମା ଭିତରେ ସେଦିନ କାଳ କୀଟର ଦଂଶନ ଜ୍ୱାଳା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ମୁଁ । ଆଉ ଆଜି ?... ଛନ୍ଦା ମୋର ପାଖରେ...ଅତି ପାଖରେ...ତେବେବି ଅତି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ମୁଁ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ ତାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ । ସବୁବେଳେ ତାର ଗୋଲାପି ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିବାକୁ ମୋର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା, ଆଗ୍ରହ । ଶାନ୍ତାପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପ୍ରାଣ ପୂରି ଉଠିଲା । ସେଇ ତ ଭେଦ କରିଚି ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁର ଚକ୍ରାନ୍ତ । ସେଇ ତ ଦେଇଚି ମତେ ବସା ବାନ୍ଧିବାକୁ ସୁଯୋଗ । ତାର ତ୍ୟାଗ ଇ ତ ଦେଇଚି ଜୀବନ ମରଣର ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନ । ଶାନ୍ତା...ଦେବୀ ।।

ନୀରବତା ଭାଙ୍ଗିଲା ଛନ୍ଦା: 'ମୋ ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କ'ଣ ଦେଖୁଚ ?'

'ଦେଖୁଚି ଶତ ଶାରଦୀୟ-ଚନ୍ଦ୍ରର ବିକାଶ—...ଜୋଛନାର ଲହରୀ'...କହିଲି ମୁଁ ।

'ଜାଣେ ରଜନୀ, କବି ତୁମେ । ସୃଷ୍ଟିର ସବୁ କିଛି ତୁମ ଆଖିରେ ସୁନ୍ଦର । ମେଘର ଘନ ଘଟା ଭିତରେ ବିଜୁଳିର ହାସ ଛଟା ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଉଲ୍ଲାସ ଦିଏ...କିନ୍ତୁ'—

କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କହିଲି, 'କିନ୍ତୁ ମେଘମୁକ୍ତ ନୀଳ ଆକାଶରେ ବିଜୁଳିର ଛଟା ଆସିବ କେଉଁଠୁ ଛନ୍ଦା ?'...

କଥାର ଧାରା ବଦଳାଇ କହିଲି ହସି ହସି, 'ଯାଉ ସେ କଥା । ପୁରୁଣା ସାହିତ୍ୟର ଦରକାର ନାହିଁ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ବିବାହ

ଅଳ୍ପଦିନ ବାକି ରହିଲା । ଆମର ବିବାହ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନଟା ମତେ ମଧୁଆଳି କରି ତୋଳିଚି ।

'ମୁଁ ଜାଣେ, ଏ ଭାବନାରେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ସମାନ ଭାଗ ଅଛି ।'

'କିନ୍ତୁ'—

'ନା, କିନ୍ତୁର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ଛନ୍ଦା । ଅତୀତ ଜୀବନରେ ଯୋଉ ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଚିହ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା, ତାର ସମାଧାନ ହୋଇ ଯାଇଚି । ଝଡ଼, ଝଂଜା ଆମଠୁଁ ବହୁତ ଦୂରରେ । ପଛ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ପକାଇ, ଆସ ଛନ୍ଦା···ଚିର ଇପ୍ସିତା ମୋର···' କହୁଁ କହୁଁ ମୁଁ ତାର ହାତ ଧରିଲି । ଆପତ୍ତି କଲା ନାହିଁ ସେ । ବେଶ୍ ଧୀର ଭାବରେ କହିଲା;

'ବିଜନ । ତୁମେ ମତେ ଭାରି ଭଲ ପାଅ । ମୋର ପାଇଁ ଅନେକ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଚ । ସେଇ ଭରସା ନେଇ ମୁଁ ଆଜି ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ କରିବି । ମୁଁ ଜାଣେ, ସେ ଅନୁରୋଧ ତୁମେ ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ମହତ୍, ତୁମ ଉଦାରତାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି'—।

'ତେବେ ବି ପରୀକ୍ଷା ତୁମର ସରିନାହିଁ ଛନ୍ଦା ?' କଣ୍ଠସ୍ୱର ମୋର ଆହତ ।

'ଶାନ୍ତାକୁ ତୁମେ ବିବାହ କର । ମତେ ଦୁନିଆର ନିରୋଳା ବାଟରେ ଛାଡ଼ିଯାଅ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ମୋର । କେବେହେଲେ ଭଲ ପାଇବାର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିବି ନାହିଁ ମୁଁ । ଶାନ୍ତାର ଆନନ୍ଦରେ ମୋର ଗୌରବ ବଢ଼ିବ । ମୁଁ ସୁଖ ପାଇବି ।'······

ନାରୀର ଛଳନା•••ପ୍ରହେଳିକା । ଭେଦିବାକୁ ମୋର ସାମର୍ଥ୍ୟ କାହିଁ ? ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବିଚାର କରିବାର ସମୟ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଅବାକ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲି ଫାଙ୍କା ଦୃଷ୍ଟିରେ । କହିଲା ସେ :

'ଦୁଇତିନି ଦିନ ହେଲା ଅନେକ ଭାବିଛି ମୁଁ । ନିକତିରେ ଓଜନ କଲା ପରି ଓଜନ କରି ଦେଖିଛି, ଶାନ୍ତା ପ୍ରକୃତରେ ତୁମକୁ'ଇ ଭଲପାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥବଳି ଦେଇଛି ସେ । ତୁମକୁ ଅପବାଦ ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ସେ ଯୋଉ ଆତ୍ମବଳୀ ଦେଇଛି, ମୁଁ ହୁଏତ ପାରି ନ ଥାନ୍ତି ଶାନ୍ତା ଭଳି ମହତ ହୋଇ । ତୁମେ ତାକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ବା ଅନାଦର କରି ପାରିବ ନା । ତାକୁ ବିବାହ କରି ତାର ମହତ୍ତ୍ୱର ପୁରସ୍କାର ଦିଅ । ତାହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ଅନାବିଳ ହୃଦୟ ନେଇ ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ତ୍ୟାଗର ଗର୍ବ କରି ପାରିବି । ବିଜନ । ନିଜକୁ ମଜବୁତ୍ କର । ଭାବ, ବିଚାର କର । ଭଲ ପାଇବାର ଦାବୀ ନେଇ—ପ୍ରେମର ଅଧିକାର ନେଇ ମୁଁ ତୁମକୁ'•••କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ତାର ଅନୁଯୋଗର ଇଂଗିତ ।

ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲି ନାହିଁ । ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମୋର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଥରି ଉଠିଲା । ବାଧା ଦେଇ କହିଲି, 'ଶାନ୍ତା ମୋର କେହି ନୁହେଁ । ବରଂ ମୋ ଜୀବନରେ ଝଡ଼ ଉଠିଛି ତାରି ପାଇଁ । ସେ ମତେ ଚାହେ ନା । ଚାହିଁଲେ ବି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ସେ ଚାହିଁବାର । ମୁଁ ତାର କିଏ ? ସେ କିଏ ମୋର ? ନିକତି ନେଇ ପ୍ରେମ ଓଜନ କରିବା ମୋର ନୀତି ନୁହେଁ । ଦୁନିୟାର ବିଚାର-ବେଦୀ ତଳେ ଶାନ୍ତା ମୋଠି କୌଣସି ଦାବୀ କରି ପାରିବ ନି ! ଏ ତୁମର ଗୋଟାଏ ଭାବନା—ଖିୟାଲ—ତୁମେ ନିଷ୍ଠୁର,—ତୁମେ—'

ମତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କହିଲା ଛନ୍ଦା, 'ମତେ ଭୁଲ ବୁଝନା ତୁମେ । ତୁମର ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତି ନେଇ ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି•••

ମୋ ମନ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆସନ ପାତି ପାରିବ ନାହିଁ ।
ମୁଁ ଶପଥ କରୁଛି, ବିଜନ ! ମୁଁ ସୁଖୀ ହେବି । ଖୁବ୍ ସୁଖୀ ହେବି ।
ଯେ ତୁମକୁ ତାର ସର୍ବସ୍ୱ ଦେଇଚି, ତୁମେ ତାକୁ ବଞ୍ଚିତ
କରନାହିଁ—ତାର ସର୍ବନାଶ କର ନାହିଁ । ମୋର ଅନୁରୋଧ···
ମୋର ମିନତି'—ନୟନ ତାର ଅଶ୍ରୁ-ସଜଳ ।

ବାଧା ଦେଲି ମୁଁ, 'ନା, ନା, ନା,—ତା ହୋଇପାରେ
ନା—ମୁଁ ଗେଷ୍ଟାପାର୍ଚ୍ଚର କଣ୍ଢେଇ ନୁହେଁ ଯେ ମତେ ନେଇ
ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖେଳ ଖେଳିବ—ମୁଁ ଜୀବନହୀନ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ ଯେ
ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହବ !'—

ଛନ୍ଦା ଆଖିରେ ଦେଖା ଦେଲା ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଲୁହ···ସହଜ
ଭାବରେ କହିଲା, 'ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରନାହିଁ,
ଛନ୍ଦା ! ଏ ବିବାହରେ ତୁମର ଯେବେ ସମ୍ମତି ନ ଥାଏ ସେ କଥା
ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଅବାନ୍ତର ଯୁକ୍ତିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ
ତୁମେ ମତେ ଜୀବନ ସଉଦା କରିବାର ଅସଂଗତ ପରାମର୍ଶ ଦିଅ
ନାହିଁ···ମୋ ପ୍ରତି ଯୋଉ କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଚି, ତାର
ପ୍ରତିବଦଳରେ ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁ ପରିବାରର ଯଥେଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା ବା ପରିଭବ
ହୋଇ ନି'—।'

ଅଧର କୋଣରେ ମୈତ୍ରୀ ହସ ଖେଳାଇ ଛନ୍ଦା କହିଲା,
'ଦୁଃଖ କର ନାହିଁ ବିଜନ ! ତୁମର କଷ୍ଟ ହେଲେ ମୁଁ ଆଘାତ
ପାଇବି । ତାଠୁ ଶାନ୍ତା ବରଂ ଦୂରରେ ରହୁ ସେମିତି ହତାଶାର
ଗୁରୁଭାର ନେଇ । ଆମର ବିବାହ ବିଧାତାର ଅଭିପ୍ରେତ । ତୁମର
ଇଚ୍ଛାରେ ମୁଁ ବାଧା ଦବାକୁ ଚାହେଁ ନା । କ୍ଷମା କର ମତେ'···

ମନ ଭିତରର ମଳି ଧୋଇ ହୋଇଗଲା । ଛନ୍ଦାର ପରୀକ୍ଷା
କଣ ତେବେ ବି ଶେଷ ହୋଇ ନି' ? ମିଳନର ପ୍ରବଳ ବାସନା

ଜାଗି ଉଠିଲା ମନ ଭିତରେ । ଛନ୍ଦାକୁ ବୁକୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଅଣି ନରମ ଗାଲରେ ତାର ଅଙ୍କିଦେଲି ସବୁ ଚୁମ୍ବନର ଦାଗ ।

ସେଇ ଅାଶ୍ଲେଷରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଭୁଲି ସ୍ୱପ୍ନପୁରୀ ଭିତରେ ବୁଲୁଥିଲି । ଶିରୀଷ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଦିନେ ସେ ଥଟ୍ଟା କରି କହୁଥିଲା, 'ବିଜୁ । ପ୍ରେମ ଅସୀମ, ଅନନ୍ତ । ପ୍ରେମ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ । ସେଇ ପ୍ରେମ ବଳରେ ସ୍ୱର୍ଗ-ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ । ତାରି ବଳରେ **you can out-Indra Indra in the Heaven !'......**

କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ଛନ୍ଦା ପ୍ରତି ମୋର ଗୋଟାଏ ତିକ୍ତ ମନୋଭାବ ଅସିଥିଲା । କେବଳ ଛନ୍ଦା ନୁହେଁ, ଅବଳା ଜାତି ପ୍ରତି ମୋର ଅସିଥିଲା ଗୋଟାଏ ବିଜାତୀୟ ମନୋବୃତ୍ତି । ଭାବିଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ଯେତେ ବେଶୀ, ସେଇ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ବଳ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ତତୋଽଧିକ । ଦୁର୍ବଳତାର ପାଦପୀଠରେ ସେମାନେ ନରବଳୀ ଦବାକୁ ମଧ୍ୟ କୁଣ୍ଠା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ଖରାଦିନର ବାଷ୍ପ ପରି ସବୁ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ଉଡ଼ିଗଲା କେଉଁ ଅଜଣା ଆକାଶରେ ।

ବିବାହ ବାଜଣା ବାଜୁଥିବ । ଶୁଭ ଶଙ୍ଖର ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ନିନାଦ ଭିତରେ ସଖୀମାନେ ରାଜକୁମାରୀକୁ କନ୍ୟା ବେଶରେ ସାଜି ଦେଉଥିବେ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଭାତର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପରି ପ୍ରିୟାର ମୁହଁଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଥିବ । ବାଉଳା ପବନ ତାର କ୍ଷୀଣ ଦେହଟିକୁ ରହି ରହି ଥରାଇ ଦେଉଥିବ ।

ଭାବୁଥିଲି, ବିବାହରେ ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିରେ ଦୁଇଟି ଜୀବ—ପୁରୁଷ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ—ସେମାନଙ୍କର ମିଳନ ବାଞ୍ଛିତ । କବି, ଶିଳ୍ପୀ, ଭାବୁକ ଯାହାହେଉ—ଜୀବ ଜଗତରେ

ମିଳନର ବାସନା ଅପ୍ରତିହତ । ମିଳନ କାମ୍ୟ । ସେଇଥିରେ ହିଁ ପ୍ରେମର ବିକାଶ । ଦୁନିଆର ଲକ୍ଷ ଜୀବନ ମଝିରେ କୋଳାହଳ ଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷର ଦରକାର । ପୁରୁଷ ବିନା ସ୍ତ୍ରୀର ଜୀବନ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେଇଠି ପ୍ରକୃତିର ସାର୍ଥକତା । ଘୂର୍ଣ୍ଣମାନ ପୃଥିବୀର ଅତି ନିସ୍ତବ୍ଧ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ 'ଆଦାମ୍' ସାଙ୍ଗରେ 'ଇଭ୍'କୁ ବିଧାତା ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛି ।

ଛନ୍ଦାକୁ ମୁଁ ଦୂରରୁ ଦେବୀ ରୂପରେ ଦେଖୁଥିଲି । ରୂପର ପୂଜାରୀ ଥିଲି ମୁଁ । ମିଳନର ମୋହ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କମେ ଛନ୍ଦା ମୋର ମନ ଦୁଆରେ ଆଶାର ଜୀବନ୍ତ ବିଗ୍ରହ ନେଇ ଠିଆ ହେଲା । ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାସନା ଜାଗି ଉଠିଲା । ଶୂନ୍ୟତାରେ ପ୍ରାଣ ହାହାକାର କରି ଉଠିଲା । ମୁଁ ତ ପ୍ରକୃତିର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଅନ୍ୟାୟ କରିନାହିଁ । ଛନ୍ଦା ମୋର ମାନସୀ—ତା ପାଇଁ ସାଜିଛି ମୁଁ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ—ସେ ଆସିଲେ ମୋର କୁଟୀର ଦୁଆରେ ହସି ଉଠିବ ହେନା, ଯୁଇଅନା, ବକୁଳ । ବଗିଚା ଭିତରେ ଉଇଁବ ଶରତର ସେଫାଳିକା । ମୁଁ ହେବି ବିଭୋର···ପାଗଳ । କବିତା ମୋର ରୂପ ପାଇବ । ସପନର ଛାଇ ପରି ମିଳେଇ ଯିବ ଧୂସର ଅତୀତ ।

ମୋର ଏଇ ଭାବନା ଯେବେ ଦୁର୍ଭାବନା ହୁଏ, ଏଇ ଆଶା ଯେବେ ଭ୍ରାନ୍ତି ହୁଏ—ଏ ଭଲ ପାଇବା ଯେବେ ଭୁଲ ହୁଏ—ମୁଁ ଚାହେଁ ସେଇ ଭୁଲର ମାଳା ବେକରେ ପିନ୍ଧିବାକୁ···ସେଇ ଭ୍ରାନ୍ତିର ମୁକୁଟ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗେଇବାକୁ । ଦୁନିଆର ଲକ୍ଷ କୋଟୀ ତରୁଣ ମୋତେ ଅଭିବାଦନ କରିବେ । ଜନତା ଆଗରେ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେବି । ସେଇ ହବ ମୋର ଗୌରବ—ସୁମହାନ୍ ।

ଶୁଭ-ପରିଣୟ ପାଇଁ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଲେ । ଦିନ ନିକଟେଇ ଆସିଲା । ଆମ ଜମିଦାରୀ ଇଲାକାରୁ ଦରକାରୀ ଜିନିଷ ପତ୍ର ସଂଗୃହୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାବାଙ୍କର ଅବସର ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ ଶିରୀଷ ବିବାହ-ଗୀତକାର ବହିଦ ଦେଇ ଆସିଛି ପ୍ରେସ୍‌ରେ । ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ମୋ ବସାରେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଆସି ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ମେଡ଼ିକେଲର ମଦନ୍, ଶିଷ୍ଟାର ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜ୍ଞାପନ କରିବାରେ ମୁକ୍ତକଣ୍ଠ—

ଛନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଦେଖା ହୋଇ ନି । ଦେଖା କରିବା ହୁଏତ ଅଭଦ୍ରୋଚିତ । ସେକେଣ୍ଡ କଣ୍ଟାର ଗତି ପରି ସମୟ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । ମଧୁ-ଶଯ୍ୟା ବାସରର ମଧୁମୟ ଭାବନାରେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଡ଼ି ରହୁଥିଲି । ବାରମ୍ବାର ଚିଠି ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ଗୋଟାଏ ଜରୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମଙ୍ଗଳର ଦିନେ ଦି'ଦିନ ଆଗରୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବି ବୋଲି ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ତାର କରିଦେଲି ।

× × × ×

ବେଳ ପ୍ରାୟ ନଅଟା ହେବ । ବସାରେ କେହି ନାହିଁ । ଶିରୀଷ ଯାଇଛି ବଜାରକୁ । ବସି ବସି ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର 'ଗୃହ ଦାହ' ବହି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ୁଥିଲି । ଉପନ୍ୟାସର କଳ୍ପନା ମତେ ଭସାଇ ନେଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ଛନ୍ଦାର ବିଶ୍ୱ-ମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠାରେ ନାଚି ଯାଉଥିଲା ମୋର ଆଖି ସାମନାରେ । କବି ଲେଖିଛନ୍ତି, 'ନାରୀର ପ୍ରେମ ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ', [ଜାଳି ପୋଡ଼ି ଛାରଖାର କରି ଦିଏ ସୁନାର ସଂସାରକୁ । ଯିଏ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼େ— ସେ ମୂର୍ଖ, ନିର୍ବୋଧ ସେ' । ଜାଣି ଶୁଣି ସେ ଆପଣାର ସର୍ବନାଶକୁ

ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।’…ଜିକ୍ସ୍‌ର ସତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଅଖିଳବାବୁଙ୍କ ଚାକର ଗୁରିଆ ଆସି ଚିଠି ଖଣ୍ଡେଏ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଖୋଲି ପଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୁରିଆ କୌଣସି ଜବାବ୍‌କୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଚାଲିଗଲା ।

ହାତ ଅକ୍ଷର ଛନ୍ଦାର—

ତା।……….

ପ୍ରାଣର ବିଜନ !

ତୁମେ ଏ ଚିଠି ପାଇଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ତୁମଠୁଁ ହୁଏଠା ବାହୁଁଥା ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବି । ମୋ ପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ । ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ମୁଁ ଚାଲିଯାଉଛି । ଏ ବିଚ୍ଛେଦ ତୁମକୁ ବାଧିବ, ତା’ ମୁଁ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ବିଜନ ! ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ନା,…ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ ଗୋଟିଏ ସରଳ ଜୀବନକୁ ନଷ୍ଟ କରି । ବହୁତ ଭାବି ଚିନ୍ତି ଦେଖିଛି, ମୋ ଅପେକ୍ଷା ଶାନ୍ତା ବହୁତ ଉପରେ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ତୁଳନା ହୁଏ ନା । କଳଙ୍କ, ବଦନାମରୁ ତୁମକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ଟିକକ ବଳି ଦେଇଛି । ସେମିତି ଆତ୍ମବଳି ମୁଁ ଦେଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ମାଟିର ମଣିଷ ହେଲେ ବି ଶାନ୍ତା ଦେବୀ । ମହତ ତାର ହୃଦୟ ! ସରଳ ତାର ମନ !

ଭୁଲିଯାଅ, ବିଜନ ! ଛନ୍ଦା ବୋଲି ଜଣେ କେହି ନ ଥିଲା ! ତାହେଲେ ତୁମେ ସୁଖୀ ହେବ । ଭଲ ପାଇବାର ଦାବୀ ନେଇ ମୁଁ ତୁମକୁ ଶେଷ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଛି ଆଜି । ଶେଷ ଅଳି ମୋର । ଶାନ୍ତାକୁ ତୁମେ ବିବାହ କର । ତୁମକୁ ତାର ବେଶୀ ଦରକାର ମୁଁ ଏଇ ସ୍ୱାର୍ଥ ଟିକକ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ତା ପ୍ରତି ଘୋର ଅବିଚାର କରାଯିବ । ଶାନ୍ତା ମୋର ସାନ ଭଉଣୀ । ମୋ ରାଣ, ଅନୁରୋଧ ରଖିବ ।

ଭଗବାନ ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ । ସ୍ନେହର ଦାବୀ—ପ୍ରେମର ଅବଦାର ନେଇ ମୁଁ ମିନତି କରୁଛି ଆଜ । ପାଖରେ ନାହିଁ ବୋଲି କଥା ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଦୂରରେ ଥାଇ ମୁଁ ଆଘାତ ପାଇବ ।

ଏ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ତୁମକୁ ବ୍ୟଥା ଦବ । ଆମର ବିବାହ ଆୟୋଜନ ସରିଥିଲା । ଏତେ ହଠାତ୍ ମୁଁ ମତ ବଦଳାଇ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିଯିବି, ଏ କଥା ତୁମର ଧାରଣା ନ ଥିଲା । କ୍ଷମା ଦବ । ତୁମେ ଉଦାର, ତୁମ ପାଖରେ ଦୋଷର କ୍ଷମା ଅଛି । ଆସୁଚି, ମୋର ଖବର ନେଇ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହବ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ବ୍ୟର୍ଥତା ହିଁ ସାର ହବ ।

ପ୍ରିୟ ମୋର; ବିଦାୟ ଦଅ । ତୁମର ଆଶୀର୍ବାଦ ମୋର ପାଥେୟ । ତୁମର ଚଲା ବାଟର ଧୂଳିହିଁ ମୋର ସମ୍ବଲ । ତୁମ ଭଳି ଦେବତାର ସଂପର୍କରେ ଆସି ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେଉଚି । ଜୀବନ ମୋର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ।

ବାପା ରହିଲେ । ବୁଢ଼ା ଲୋକ ସିଏ । ତାଙ୍କର ଦେଖାଶୁଣା କରିବ । ମୋ ଋଣ, ମନରୁ ପୋଛି ଦବ ମତେ । ନମସ୍କାର ।

ତୁମରି,

—ଛନ୍ଦା—

ଥରେ, ଦୁଇଥର ନୁହେଁ—ଅନେକ ଥର ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ିଲି । ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା । ପାଦ ତଳେ ପୃଥିବୀ ଖସିଗଲା ତଳକୁ । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ ମୁଁ 'ମୁଁ' ହୋଇ ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଛନ୍ଦା, ଶାନ୍ତା, ଶିରୀଷ—ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ଚିତ୍କାର ମତେ ପାଗଳ କରି ପକାଇଲା । ଚିନ୍ତା କରିବାର ଶକ୍ତି ମୋର ଲୋପ ପାଇଲା । ମୁଁ ଯେମିତି ଶୁଣିଲି :

ଛନ୍ଦା କହୁଛି, 'ବିଜନ ! ତୁମେ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ହେଇପାର, କିନ୍ତୁ ମନର ଚିକିତ୍ସା କର ଶିଖିବାକୁ ତୁମକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିବ ।

ଶାନ୍ତା କହୁଚି, 'ଯାହାକୁ ନେଇ ଆପଣ ଭାବନାରେ ସ୍ୱର୍ଗ ତୋଳନ୍ତି, ସେ ଆଜି ଆପଣଙ୍କଠୁ ଅନେକ ଦୂରରେ'—

ଶିରୀଷ କହୁଚି, 'ଶିକ୍ଷିତା, ଆଧୁନିକା ଝିଅ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱରୀର ସ୍ୱରୂପ ନାହିଁ—ସେମାନେ ଝରଣା ନୁହନ୍ତି, ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀ । ମଲ୍ଲୀ ନୁହନ୍ତି, କେତକୀ ! ହସିଖୁସିର ଥିବ ବନ୍ଧୁ ନ ଦେଲେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଯିବ ।'...

ଭାବିବାକୁ ମୋର ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । କହିବାକୁ ବାକୀ ନାହିଁ କିଛି—ମୋର ସବୁ ଯାଇଚି । ଦୁନିଆର ମାଟି ଗୋଡ଼ର ରାସ୍ତା ଉପରେ ମୁଁ ଆଜି ନିରାଶ ବାଟୋଇ । ପଛକୁ ଫେରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ଆଗେଇ ଚାଲିବାର ସାହସ ନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବାର ଉତ୍କଟ ବିଷ ମୋର ଜୀବନକୁ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ପାଉଁସ କରିଚି ।

ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ! ତୁମେ ଅମର ! ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।...

ସତକୁ ସତ ବାଇଆ ହେଇ ଯାଇଚି ମୁଁ । ଗୁରିଆ ଆଉ ଥରେ ଆସି ଡାକିଲା, ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ । ସେ କୁଆଡ଼େ ମ୍ରିୟମାଣ ହେଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ପାଦ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ଯୋଉ ଘରେ ପ୍ରିୟତମା ମୋର ନାହିଁ—ପିଞ୍ଜୁରୀ ଛାଡ଼ି ପକ୍ଷୀ ଯୋଉଠୁ ଉଡ଼ି ଯାଇଛି—କାହିଁକି ଯିବି ସେଠିକି ? କେଉଁ ମୁହଁରେ ଯିବି ? ଅଖିଳ ବାବୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୋ ଅବସ୍ଥା କମ୍ ସାଙ୍ଘାତିକ ନୁହେଁ ।

ଶିରୀଷ ମୋର ଉପକାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲା—ସେ ଛନ୍ଦାର ଖବର ନେବ । ସୃଷ୍ଟିର ଯେ କୌଣସି କୋଣରୁ ସେ

ତାକୁ ଟାଣି ଅଣିବ । କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖ ସେ ବୁଝିଲା ନାହିଁ—ଦୁନିଆରେ ମରଣ କାହାରିକୁ ଫେରାଇ ନାହିଁ । ମୋ ଛାତି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ତୀବ୍ର ଜ୍ୱାଳା ଅନୁଭବ କଲି । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ହାତରେ ଧରି ଅଖି ଲୁହରେ ବକ୍ଷ ତିନ୍ତାଇଛି, ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇଲି ନାହିଁ ।

ଶିରିଷ ବହୁତ ଭାବି ଚିନ୍ତି ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲା—'ବିଜୁ । ଭଲ ପାଇବାର ଖାତିରରେ ଛନ୍ଦାର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଶାନ୍ତାକୁ ବିବାହ କର । ମରଣ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ସେ, ଶେଷ କଥା ତାର ଭାଙ୍ଗ ନାହିଁ । ସେଥିରେ କେବଳ ଅନ୍ୟାୟ ନୁହେଁ, ମହାପାପ ହେବ ।' ଛନ୍ଦା ତାର ଶେଷ ଚିଠିରେ ଶେଷ ଅଳି କରି ଯାଇଚି·········।।

× × ×

ରାତସାରା ଅଖିରେ ମୋର ନିଦ ନାହିଁ । ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ କରୁଛି ଖାଲି । ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ— × ×

ପୁଣି ସେହି ବାହାଘର । ବର କନ୍ୟା ବେଶରେ ବେଦୀ ଉପରେ ବସିଛୁ ଶାନ୍ତା ଆଉ ମୁଁ । ମନ ମୋର ଦବି ଯାଇଚ, ମୁହଁଟି ମୋର ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଚ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମୁଁ ସଂସାର ଗଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଚି ଶାନ୍ତାକୁ ନେଇ । ଛନ୍ଦାର ଶେଷ ଭିକ୍ଷା—ମାଗୁଣି । ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରତିଦାନ । ସ୍ନେହର ଦାବୀ । ମୋ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଭରା ହସ । ଶ୍ୟାମଳ ହସୁଚ । ମନ ଭିତରେ ତାର ପ୍ରତିହିଂସାର ଜୁଆର । ନୀରବତାହିଁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ କାଠର ପିତୁଳା, ଗେଟାପାର୍ଚାର କଣ୍ଢେଇ । ଯିଏ ଯେମିତି ନଚାଉଚି, ସେମିତି ନାଚୁଛି । ଚମତ୍କାର ପ୍ରେମିକର ଜୀବନ । କବିର ଜୀବନ ।

ହଠାତ୍ ଶଙ୍ଖଟାଏ 'ଭୁଁ' କରି ବାଜି ଉଠିଲା । ହସି ହସି ବେଦୀ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା···ଛନ୍ଦା । ମୁଁ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚେଇଁ ଥାଇ ମୁଁ କଣ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି ? ମରଣ ମୁହଁରୁ କେହି କଣ ଫେରିଆସେ ? ଏ କଣ ପ୍ରକୃତରେ ଛନ୍ଦା—ନା କେହି ମାୟାବିନୀ ? ମତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହବାର ଦେଖି କହିଲା ଛନ୍ଦା, 'ମୁଁ ମରିନି, ବିଜନ । ତୁମରି ପାଖେ ପାଖେ ଅଛି । ସବୁବେଳେ ରହିଥିବି । ତୁମେ ଡାକିଲେ ମୁଁ ଜବାବ ଦେବି । ତୁମ ହସ ଦେଖିଲେ ମୋ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟିବ । ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ଝରିବ ଲୁହ···ତାତିଲା ଲୁହ । ଭଲ କରିଛ ତୁମେ—ଶାନ୍ତା ତୁମରି—ତୁମରି ପାଇଁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ସେ । ସେଇଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ଦେଲି ମୁଁ ଦୁନିଆର ଅନ୍ତରାଳରେ । ଏବେ ମୁଁ ମୁକ୍ତ । ତୁମରି ସୁଖ ଦେଖି ଟିକିଏ ହସିବାକୁ ଦିଅ ବିଜନ । ପ୍ରାଣ ଭରି ଟିକିଏ ହସିବାକୁ ଦିଅ'······

ଛନ୍ଦା କଣ ବାୟାଣୀ ହୋଇଯାଇଚି ? ଏ ଦୁଃସମୟରେ ସେ ଏଠିକି ଆସିଲା କିମିତି ? ମୁଁ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲି ନାହିଁ । ବିବାହର ସବୁ ବନ୍ଧନ ଛିଡ଼େଇ ଦେଲି ନିଜ ହାତରେ । ଫୁଲର ମାଳା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ତଳେ । କଳସ, ହୋମ ସାମଗ୍ରୀ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଲା ତଳକୁ । ବଉଲପାଟର ଗଣ୍ଠିଟାକୁ ଜୋର କରି ଟାଣି ଫିଟାଇ ଦେଲି । ଛନ୍ଦା ପାଖକୁ ଛୁଟିଗଲି ଚିତ୍କାର କରି······

'ଛନ୍ଦା । ମୁଁ ବି ଆଜି ସବୁ ବନ୍ଧନ ଛିଡ଼େଇ ଦେଇ ତୁମରି ଆଗରେ—ତୁମରି ବାଟରେ ଚାଲିଛି—ମତେ ତୁମେ ଛାଡ଼ି ଯାଅ ନାହିଁ—ନ ହେଲେ ମୁଁ ମରିଯିବି—'

ବିବାହର ସବୁ ଚିହ୍ନ ନିଜ ହାତରେ ପୋଛି ଦେଇ ଭରା ଆବେଗରେ ଛନ୍ଦାକୁ ବୁକୁ ଉପରକୁ ଟାଣିନେଇ ଚୁମ୍ବନରେ ତାର ଗଣ୍ଡରେ ରକ୍ତ ଗୋଲାପର ମଧୁରିମା ଫୁଟାଇ ଦେଲି । ଶାନ୍ତାର ଆଖିରେ ଲୁହର ବୈତରଣୀ···

ପଛରୁ ଗୋଟାଏ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ ଶୁଭିଲା । ଶ୍ୟାମଳେନ୍ଦୁର ଗୋଟାଏ ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟି ଆଘାତରେ ମୁଁ ତଳେ କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଆର୍ତ୍ତନାଦ ······କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ମୋର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଗଲା । ବାପା, ଦାଦା ଶିରୀଷ, ଧର୍ମାନନ୍ଦ ବାବୁ, ଶ୍ୟାମଳ ସମସ୍ତେ ମୋର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସୃଷ୍ଟି ସାରା ମୋର ଶତ୍ରୁ । କାହାର କର୍କଶ ଚିତ୍କାରରେ—

ଆଖି ମେଲି ଚାହିଁଲି । ପୁଷ୍ପାର ଟୋକା କହୁଚି, 'ବାବୁ, ଅନେକ ବେଳ ହେଲାଣି ଉଠନ୍ତୁ । କାଲି ରାତରେ କିଛି ଖାଇଲେ ନାହିଁ, ଦିନଟା ସାରା ସେମିତି ଉପାସରେ ଗଲା । ଜଲ୍‌ଦି ଗାଧୋଇ ପଡ଼ନ୍ତୁ । ମୋର ରନ୍ଧା ବଢ଼ା ଅଧା ହେଇଲାଣି'—

ରକ୍ଷା ହେଇଚି, ମୁଁ ତାହେଲେ ସତକୁ ସତ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲି । ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସବୁ ମତେ କମିଆ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ମୁଣ୍ଡଟା ଭାରି ବୋଧ କଲି । ବିଛଣା ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲି ପୁଣି ସକାଳର କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଆଖି ସାମନାରେ ଭାସି ଉଠିଲା ।

ଖବର କାଗଜ ବାଲା ଡାକି ଡାକି ଯାଉଚି । ନିତି ଦିନ ପରି ପେଟିଏ ସାହୀର ବନା ଚିନାବାଦାମ୍ ବିକି ବାହାରିଚି । ରିକ୍‌ସା ଗୁଡ଼ାକ ଚଲ ପ୍ରଚଳ ହଉଚନ୍ତି । ଦୂରରୁ ଆସାନ୍ ସୋଲ୍ ଟ୍ରେନର ଆୱାଜ ଶୁଭୁଚି ।

ଡାକବାବାଲା ଚିଠି ଦେଇଗଲା । କିଏ ଦେଇଚି ଚିଠି ? ବିଶେଷ କୌତୂହଳ ହେଲା ନାହିଁ । ତଥାପି—

ଧର୍ମାନନ୍ଦବାବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି—ଦୁଇଦିନ ପରେ ଶାନ୍ତାର ବାହାଘର । ଭାବୀ ଜାମାତା ତାଙ୍କର କଂଗ୍ରେସ-କର୍ମୀ । ବାଲେଶ୍ବରରେ ଖ୍ୟାତି ଅଛି ତାଂକର । ଲେଖିଛନ୍ତି ଅନେକ କଥା । ତାଂକ ଚିଠିରେ ମୋର ଅଜ୍ ଛନ୍ଦାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ଯଥେଷ୍ଟ ଆଶୀର୍ବାଦ ପୂରି ରହିଛି···ଶାନ୍ତାର ବିବାହରେ ସେ ମତେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି ।'

ଛନ୍ଦାର ଚିଠି କଥା ମନ ଭିତରେ ଖେଳିଗଲା । ଏତେ ଦୁଃଖରେ ବି ହସ ମାଡ଼ିଲା ମତେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶାନ୍ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଲେଖିଦେଲି—

'ଶାନ୍ତା,

ଦୂରରୁ ଥାଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି, ବିବାହିତ ଜୀବନ ତୁମର ମଙ୍ଗଳମୟ ହଉ । ଭଗବାନଙ୍କ ଠି ମୋର ଏଇ ପ୍ରାର୍ଥନା ତୁମେ ସୁଖୀ ହୁଅ ।

ଶୁଭକାଙ୍କ୍ଷୀ—

'ବିଜନ'

ସେଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ସାଙ୍ଗରେ ଛନ୍ଦାର ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ରଖି ଲଫାପା ବନ୍ଦ କଲି । ଗୋଟାଏ କି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆଶ୍ୱାସନାରେ ମୋର ପ୍ରାଣ ପୂରି ଉଠିଥାଏ ।

ଏକୁଟିଆ ଚାଲିବାକୁ ଆଗରେ ମୋର ଦୀର୍ଘ ଭବିଷ୍ୟତ୍—

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ଅଜୟକୁମାର ଘୋଷ, ଶ୍ରୀ ହରନାଥ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨